

UNIVERZITET U SARAJEVU
FAKULTET POLITIČKIH NAUKA
ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**UTICAJ ETNIČKIH POLITIKA NA SIGURNOSNU POLITIKU
BOSNE I HERCEGOVINE
-magistarski rad-**

Kandidat:

Tarik Lendo

Broj indexa: 755/II-SPS

Mentor:

Prof.dr. Selmo Cikotić

Sarajevo, juni 2023.

ODSJEK ZA SIGURNOSNE I MIROVNE STUDIJE

**UTICAJ ETNIČKIH POLITIKA NA SIGURNOSNU POLITIKU
BOSNE I HERCEGOVINE
-magistarski rad-**

Kandidat:

Tarik Lendo

Broj indexa: 755/II-SPS

Mentor:

Prof.dr. Selmo Cikotić

Sarajevo, juni 2023.

SADRŽAJ

SADRŽAJ	3
1. UVOD	5
2. METODOLOŠKI DIO RADA	6
Problem istraživanja.....	6
Predmet istraživanja.....	7
Ciljevi istraživanja	8
<i>Naučni ciljevi istraživanja</i>	8
Sistem hipoteza	8
<i>Generalna hipoteza istraživanja</i>	8
<i>Posebne hipoteze</i>	9
Metode istraživanja	9
2. HISTORIJA ETNIČKIH ODNOSA I SIGURNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI.....	11
Pokret za autonomiju Bosne u XIX stoljeću.....	13
Svrgavanje osmanske vlasti 1875. god	18
Bosna u sastavu Austro – Ugarske monarhije (1878 – 1918).....	19
Bosna i Hercegovina u Prvom svjetskom ratu	21
Bosna i Hercegovina u sastavu Jugoslovenske države od 1918. do 1941.....	21
Obnova državnosti Bosne i Hercegovine u okviru NOR-a (1941-1945).....	24
Bosna i Hercegovina u sastavu Socijalističke Jugoslavije.....	26
Disolucija socijalističke Jugoslavije i reafirmiranje nezavisnosti Bosne i Hercegovine.	28
3. DOKUMENT SIGURNOSNA POLITIKA BOSNE I HERCEGOVINE.....	36
Elementi i ciljevi Sigurnosne politike Bosne i Hercegovine	45
Vanjska politika	45
Unutrašnja politika.....	47
Odbrambena politika.....	50
Socijalna politika	57
Finansijska politika	58
Demokratizacija i ljudska prava.....	58
Analiza negativnih uticaja etničkih politika na sigurnosnu politiku Bosne i Hercegovine.....	59
4. ZNAČAJ NATO INTEGRACIJA ZA BOSNU I HERCEGOVINU	61
Uloga NATO-a u okončanju rata u Bosni i Hercegovini 1995. godine	65
Mirovna misija NATO i koalicijskih snaga u BiH (IFOR I SFOR).....	66

Uloga NATO-a u reformi odbrane Bosne i Hercegovine (2003-2014)	67
Uticaj NATO-a na Bosnu i Hercegovinu kroz članstvo Bosne i Hercegovine u NATO programu Partnerstvo za mir	68
Uticaj NATO saveza na razvoj države Bosne i Hercegovine (ekonomija, socijalna stabilnost)	71
Predviđanja potencijalnog uticaja punopravnog članstva Bosne i Hercegovine u NATO savezu.....	75
Mogući ekonomski uticaj članstva u NATO savezu.....	80
Moguć uticaj članstva u NATO-u na sigurnost Bosne i Hercegovine	84
5. ZAKLJUČAK	88
LITERATURA	92
SKRAĆENICE	95

1. UVOD

Prošlo je skoro 30 godina od potpisivanja Dejtonskog mirovnog sporazuma i završetka rata u Bosni i Hercegovini. Rat je imao ozbiljne posljedice, kako na društvo, tako i na infrastrukturu. Prvih deset godina poslije rata u Bosni i Hercegovini smatra se „uspješnom pričom“. Zaustavljeno je ponovno izbijanje rata sa bilo koje strane. Napravljeni su ozbiljni koraci koji su za rezultat imali obnovu institucija i državnosti Bosne i Hercegovine. Pored uspostavljanja kvalitetnog sigurnosnog okruženja, uspostavljanja mehanizama koji su spriječili ponovno izbijanje sukoba, obnovljena je bazična infrastruktura neophodna za normalno funkcionisanje društva. Izgradnja javnih i političkih institucija po novom Ustavu, obezbjeđen povratak izbjeglih i raseljenih lica, sprovedene razne ekonomske, sigurnosne, obrambene i mnoge druge reforme.

Nakon tog perioda uslijedio je period skoro konstantne političke krize izazvane nacionalnom netrpeljivošću, koja za cilj ima urušavanje državnog sistema. Većina kvalitetnih, bitnih i konstruktivnih političkih procesa u konstantnoj je stagnaciji. Rezultat takvih odnosa su politička i ekonomska stagnacija, opstrukcija rada državnih institucija. Politike koje proizvode blokade slijede narative iz 90-ih godina i tako proizvode stagniranje na onom najbitnijem polju a to su euroatlanske integracije. Smjer razvijanja sigurnosne politike, sigurnosnog sistema uopć bi trebao da bude usmjeren ka euroatlanskim integracijama i kako stvari stoje to je put koji ne smije da ima alternativu.

Historijski prikaz odnosa etno-nacionalnih skupina u Bosni i Hercegovini može da pokaže korijene i razloge današnje nacionalne netrpeljivosti i negativnog etničkog uticaja na politički život Bosne i Hercegovine. Ovaj rad će u svom prvom dijelu prikazati taj odnos. Naime taj odnos nije uvijek bio takav, brojni su primjeri u historiji Bosni i Hercegovine koji pokazuju i dokazuju da je na ovim prostorima uvijek postojala ideja jedne države i koja je bila podržavana od strane svih njenih stanovnika bez obzira na njihovu vjersku i etničku pripadnost.

„Oni koji vole mir, moraju naučiti kako se učinkovito organizirati poput onih koji vole rat“

Dr. Martin Luther King Jr.

2. METODOLOŠKI DIO RADA

Problem istraživanja

Živimo u vremenu koje je obilježeno visokim stepenom nesigurnosti. Svakim danom smo izloženi nekom vidu prijetnji. Uspon i razvoj civilizacije skoro pa da je srazmjeran povećanju stepena nesigurnosti. U modernom vremenu nesigurnost ne znači opasnost od oružanih sukoba, ratova, agresija itd. Postoje razni oblici prijetnji koji ugrožavaju normalan rast i razvoj ljudskog bića i zajednice u cjelini. Shodno tome u modernom vremenu postoji i veća potreba za zaštitom i sistemom zaštite. Moderne države za tu oblast koriste naziv Sistem nacionalne sigurnosti ili jednostavnije Sigurnosna politika.

Problem na koji će ovaj rad biti baziran, uglavnom se odnosi na sigurnosnu politiku Bosne i Hercegovine i negativne uticaje na sigurnosnu politiku a posebno etnički uticaj na istu. Bosni i Hercegovini i njenim građanima neophodan je prije svega funkcionalan sistem sigurnosti koji je ujedno i garant mira. Već skoro dvije decenije Bosna i Hercegovina ima jasan stav po pitanju svog organizovanja u globalnom sistemu sigurnosti a to su svakako euroatlanske integracije. Dokument, Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine koji je formiran uz pomoć mehanizama kompromisa, koordinacije i konsenzusa jasno naglašava put prema kojem Bosna treba da ide u smislu organizovanja svoje nacionalne sigurnosti a to su svakako već navedene euroatlanske integracije. Evidentno je da u zadnjem periodu naponi države nailaze na teške izazove i prepreke na tom putu koji su produkt uticaja etničkih politika. Posmatrajući situaciju oko navedenih lokalnih etničkih uticaja može se zaključiti da politike koje proizvode pritisak i otežavaju put Bosne i Hercegovine ka članstvu u NATO savezu i Evropskoj uniji imaju svoje mentore i van granica Bosne i Hercegovine stoga je neophodno analizirati i te uticaje i na njih se fokusirati kao na jedan od problema ovog istraživanja.

Sigurnosna politika i sigurnosni sistemi u cijelom svijetu su u službi građana i tu su da zaštite svaku jedinku posebno. Moderni sistemi sigurnosti u fokus svog djelovanja stavljaju pojedinca kao osnovu sistema. Stoga je bitno da se u ovom istraživanju posveti i posebna pažnja građaninu Bosne i Hercegovine kao najbitnijem faktoru Sigurnosne politike. Problem istraživanja svako da će biti i sama svjesnost građana Bosne i Hercegovine o bitnosti, važnosti i samom postojanju

sistema nacionalne sigurnosti i sigurnosne politike uopće.

Predmet istraživanja

Ovaj rad nastojat će da kroz predmet svog istraživanja pokuša da obuhvati razvoj i stanje sigurnosne politike, države Bosne i Hercegovine. Kroz sam rada analizirat će se dešavanja iz prošlosti koja su imala uticaj na sigurnost Bosne i Hercegovine, analizirani će biti događaji, okolnosti koji se u ovom momentu dešavaju u Bosni i Hercegovini, svakako da neće biti analizirani pojedinačno jer to nije tema rada ali neophodno je bar površno obaziranja na sva ta dešavanja iz razloga lakšeg i boljeg sagledavanja cijele situacije. Pored navedenog analiziranja prošlih i sadašnjih događaja koji su usko vezani za sigurnosnu politiku ali sa etničkim naglaskom, istraživanje će pokušat dati projekciju budućeg rasta i razvoja sigurnosne situacije u Bosni i Hercegovini. Euroatlanske integracije i uticaj međunarodnih faktora su skoro neodvojivi od pitanja sigurnosti Bosne i Hercegovine, analiza tih uticaja kroz prošlost i sadašnjost dijelom će biti predmet ovog rada. Glavna hipoteza rada je bazirana na tome da je zadovoljstvo građana sigurnosnom situacijom razmjerno funkcionalnosti kompletnog sistema sigurnosti. Shodno tome, rad će biti dijelom baziran na funkcionalnost sistema ali i na zadovoljstvo građana sistemom sigurnosti.

Bitno je u radu obraditi i segment koji se odnosi na poimanje sistema sigurnosti od strane građana, šta građani znaju o sistemu, koliko je sistem bitan i koliko on utiče na svakodnevni život građana.

Istraživanje će fokus postaviti na funkcionalnost sistema sigurnosti i na sve izazove koji stoje na putu funkcionalnosti a jedan od većih izazova jeste uticaj etničkih politika koje su vođene, najblaže kazano, lošim ideologijama, lošim ili zlonamjernim liderima.

Ciljevi istraživanja

Naučni ciljevi istraživanja

Konkretan naučni cilj ovog istraživanja jeste predstavljajući funkcionalnosti sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine sa fokusom na etničke uzročnike odnosno etničke politike koje imaju veliki uticaj na sigurnost uopće u Bosni i Hercegovini. Analizu razvoja sistema sigurnosti od rata pa na ovamo sa sve uticajem etničkih politika na njegov razvoj, nastanak itd.

Kroz rad će biti definisan i trenutni položaj samog sektora sigurnosti koji je pod uticajem etničkih politika i istraživanje će nastojati da ponudi moguća potencijalna rješenja za stvaranje i razvoj funkcionalnijeg sistema sigurnosti.

Društveni ciljevi istraživanja

Kao i većina istraživanja ovog tipa, za cilj ima da doprinese boljem društvenom afirmisanju o ovom pitanju, bitnosti funkcionalnog sistema sigurnosti za jednu modernu državu. Težnja je da ovaj rad bar na neki način doprinese smanjenju već napetih odnosa između etničkih grupa u Bosni i Hercegovini koji već uveliko utiču na sigurnosnu situaciju a ti uticaji su u posljednje vrijeme često negativni.

Sistem hipoteza

Generalna hipoteza istraživanja

„Da bi sigurnosna politika Bosne i Hercegovine reducirala negativan uticaj isključivih etničkih politika na sigurnost građana i naroda Bosne i Hercegovine, neophodna je veća funkcionalnost sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine“

Posebne hipoteze

1. Na bazi mehanizma konsultacija, kompromisa i konenzusa skoro dvije decenije u Bosni i Hercegovini postoji jasna saglasnost oko euroatlanskih integracija i trenutno ne postoji nikakva jasna alternativa tom putu.
2. Sigurnosna politika utiće na ekonomski rast i razvoj Bosne i Hercegovine i na sve druge aspekte humane sigurnosti.
3. Članstvom Bosne i Hercegovine u NATO savezu, pored sigurnosnih benefita, omogućit će i mnoge druge benefite na polju turizma i ekonomije.

Metode istraživanja

Istraživanje etničkih uticaja na sigurnost, sigurnosnu politiku kako dokument, tako i samu situaciju, biti će sprovedeno uz pomoć nekoliko različitih metoda a to su: metoda analize dokumenata i njihovog sadržaja, metoda sinteze uz pomoć formiranja jasnih naučnih sudova, metoda komparacije kao univerzalna metoda kompariranja sigurnosne situacije u ovom slučaju sigurnosnih sistema Bosne i Hercegovine u njenoj prošlosti i kompariranje sigurnosnog sistema Bosne i Hercegovine sa sistemima sigurnosti drugih zemalja i historiska metoda.

1. Metoda analize sadržaja dokumenata; dokumenti kao što su zakonski akti, državni dokumenti, stručna literatura domaćih i stranih autora.
2. Metoda sinteze; sinteza u smislu postavljanja jasnih, naučnih i objektivni sudova koji su proizvod naučnog istraživanja i empirijskog doživljaja situacije.
3. Metoda komparacije; komparacija u smislu upoređivanja, u ovom slučaju sigurnosne situacije Bosne i Hercegovine i njenog potencijala od njenog historiskog početka pa do danas. Upoređivanje sigurnosnog sistema Bosne i Hercegovine sa sistemima sigurnosti

drugih država sa ciljem pronalaska kvalitetnih rješenja za poboljšanje funkcionalnosti sistema sigurnosti i otklonjaj negativnog etničkog uticaja na cjelokupnu sigurnost Bosne i Hercegovine.

4. Historiska metoda; metoda koja će u ovom slučaju biti usko povezana sa prethodnom metodom komparacije, metoda uz pomoć koje istraživanje dobiva jasniju sliku i projekciju etničkih uticaja na sigurnost Bosne i Hercegovine.

2. HISTORIJA ETNIČKIH ODNOSA I SIGURNOSTI U BOSNI I HERCEGOVINI

Geografski položaj Bosne i Hercegovine, posmatrano sa regionalnog i globalnog plana ima značajan uticaj i dobar položaj.

„Upravo zbog toga Bosna i Hercegovina stoljećima slovila kao najistočnija zemlja Zapada i kao najzapadnija zemlja Istoka“¹

Kada se o Bosni i Hercegovini govori, često se priča o mostu između civilizacija, o poveznici dva svijeta. U suštini to i jeste, Bosna je mjesto gdje se spajaju i u jedno utapaju tri najveće svjetske monoteističke religije. Bosna, tačnije Sarajevo jeste evropski Jeruzalem. Ali bez obzira na sve te ljepote raznolikosti, Bosna je često bila poprište velikih sukoba koji su vođeni baš između tih različitih etničkih i vjerskih grupa.

Ovo poglavlje je zamišljeno kao sveopšta analiza Bosanske historije sa fokusom na sigurnost, vojsku, vojna pitanja, vojna uređenja i ustrojstva. Srednjovjekovna Bosanska vojska izgledala je skoro isto kao i vojske tadašnjih evropskih feudalnih država.

Bosnski vitezovi su bili individualni borci koji se nisu uklapali u krute vojne formacije. Cijelinu bosanske vojske su činili različiti kontigenti (odredi) bosanskih magnata, a njeno jedinstvo je zavisilo od ugleda i prestiža vladara. Vojna obaveza se zasnivala na veličini zemljišnog posjeda i odnosa vladara prema sizerenu. Pri mobilizaciji su se manji posjedi priključivali većim, pa su krupniji plemići – magnati – obrazovali plemićke banderije. Odbrana zemlje se oslanjala na utvrđene objekte, plemićke zamkove, koji us postepeno razvijani u utvrđene gradove. Granicu je čuvala granična vojska a kralj Tvrtko je uspostavio i bosansku mornaricu koja je bila bazirana u Novom i u Breštaniku.²

Bosansko kraljevstvo u svoje vrijeme je bilo ugledno i poštovano. Tek kad je Bosna pala, Venecija je Firenci 14. Juna 1463. godine, napisala: *„da je pred očima svijete izgorjelo jedno ugledno kraljevstvo.“³*

Dolaskom Osmanlija na prostor Bosne, vojno ustrojstvo se značajno mijenja. Nakon 1580.

¹ Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str.10

² Ibid, str. 19.

³ Imamović, Mustafa, (2003), *Historija države i prava BIH*, Magistrat, Sarajevo str. 80.

godine na cijeloj teritoriji Bosne je formiran jedan Bosanski sandžak - čime je prvi put jedna osmanska provincija na Balkanu poklopila sa historijskim granicama te države. U ovom periodu Bosna je služila kao osnovica sa koje su se izvodili akindžiski rejdovi i osvajački pohodi prema evropskim zemljama u susjedstvu.“⁴ Timarsko-spahijski sistem je ustvari bila osmanska verzija feudalizma u suštini su predstavljali isto, glavni vlastodržac u ovom slučaju sultan svoje posjede je dodjeljivao plemićima koji su se u Osmanskom carstvu nazivali spahijama i ti posjedi nisu bili nasljedni nego su se zadržavali i zaduživali na osnovu herojstva iskazanog u boju.

„Ukupnim snagama spahijske konjice ejaleta komandovao je beglerbeg, snagama sandžaka je alajbeg, dok se na čelu snaga vilajeta nalazio ceribaša (vojvoda). Pomoćni vojni redovi su imali različite zadatke – mustahifizi su držali tvrđave i utvrđene gradove, azapi su bili stražari i izviđači, derbendžije čuvali karavanske puteve, vojnici su radili kao konjušari i sokolari, martolozi u zamjenu za vojnu službu su uključivani u timarski sistem, sejmeni su bili policija a džebdžebije oružari.⁵ Martolozima su turci nazivali hrišćane koji su u timarskom sistemu služili kao vojnici u turskim pograničnim gradovima.⁶ Nemuslimani u Osmanskom carstvu nisu imali vojnu obavezu ali su zato morali da plaćaju porez carstvu.

Vjerske zajednice tog perioda u Bosni su imale veoma značajnu ulogu. Mišljenje da je većina pripadnika bogumilske crkve iz tog perioda mosovno prihvatila islam u cilju očuvanja svog bogatstva i vladajuće pozicije, naučno je oborio Vasa Čubrilović. Osmanlije kao osvajači nisu islam nametali silom. Naprotiv, različitim pravnim aktima i propisom osmanske države to je bilo izričito zabranjeno. Uprkos takvim historijskim činjenicama, srpska i hrvatska nacionalistička historijografija uporno tvrdi da je prihvatanje islama u Bosni i drugdje na Balkanu izvršeno primjenom psihološke i fizičke prisile. Takav stav je 1940.godine osporio Vladislav Skarić, zdravorazumskim, logičkim i vrlo očitim argumentom, tj. „*da XIX vijek ne bi zatekao nijednog kršćanina, niti bi bilo ijedne crkve i manastira da je islam širen državnom silom*“ Zanimljiva je činjenica da teme slične ovoj i danas dosta utiču na odnose među narodima u Bosni i Hercegovini i baš ove teme u mnogome utiču na etničke politike koje imaju uticaj na sigurnosnu situaciju u Bosni i Hercegovini. Svjedoci smo čestih, skoro

⁴ Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 22

⁵ Ibid, str. 23.

⁶ Vujaklija, Milan (1980), *Leksikon stranih reči i izraza*, Prosveta, Beograd, str. 538.

svakodnevnih negiranja Bosanskog jezika, Bošnjačke nacije, kulture i tradicije. Ambijent, vrijeme i momenat u kojem se to dešava nikako nije dobar za razvoj međunacionalnih odnosa unutar Bosanskog društva iz razloga jer od tih odnosa zavisi i stanje u državi a samim tim i sigurnosna situacija. Bosansko društvo je htjelo to ili ne primorano da radi na principu kompromisa i dogovora, pogotovo po pitanju bitnih stvari kao što je sigurnost. Bez međusobnog uvažavanja ili u konačnici prihvatanja nemoguće je stvoriti ambijent koji bi bio pogodan za stvaranje boljih uslova za život građana Bosne i Hercegovine. Zaključak svega navedenog bi bio da je imperativ društvu u Bosni i Hercegovini, međusobno prihvatanje i priznanje nacionalnih i etničkih razlika.

Pokret za autonomiju Bosne u XIX stoljeću

Govoriti o Pokretu za autonomiju Bosne a ne spomenuti kapetanije ne bi imalo smisla. Kapetanije u Bosni su bili specifična vojna formacija i vojno ustrojstvo karakteristično za Bosnu i taj period. Ovaj klasičan samoodbrambeni sistem se razvija postepeno a na njegov razvoj i nastanak najviše je uticao razvoj situacije u Carstvu i samom Ejletu. Za vrijeme Banjalučkog boja i Dubičkog rata a kasnije i Pokreta za autonomiju kapetanije su odigrale važnu ulogu.

„Kapetanija je objedinjavala ukupne upravne i vojne funkcije (sa izuzetkom sudske vlasti) na precizno određenoj teritoriji. Na početku su se razvijale na graničnim rijekama Savi i Uni, potom na Krki i Neretvi i na kraju na rubu mora. Odrambeni sistem kapetanija je djelovao kao sistem ježeva.“⁷

Ovu Bosansku posebnost i kičmu odbrane Bosne detaljno je razmatrao i Hamdija Kreševljaković i u vezi sa tim kazao: „Kapetanije su jedna feudalna institucija, a njihovi zapovjednici, kapetani, jedna vrsta gospode turskog doba. Ta je institucija nešto čisto bosansko, jer je nije bilo ni u jednoj drugoj provinciji nekadašnje osmanske carevine. Uz janjičare i spahije sačinjavala je vojska kapetanija posebnu vrstu odbrambene snage u ovoj zemlji. U zadnjih sto godina opstanka ove institucije kapetani su igrali vidnu ulogu u političkom životu BiH.“⁸

⁷ Kreševljaković, Hamdija.(1953), Kaoetanije u Bosni i Hercegovini, Svjetlost, str. 15.

⁸ Ibid, str. 5.

“Koncept odbrane Bosne sopstvenim snagama je potvrđen u prvom odbrambenom ratu od 1714. do 1718. godine, a posebno je provjeren i dograđen u drugom odbrambenom ratu od 1737. do 1739. god, a naročito u Banjalučkom boju 4. avgusta 1737. godine koji je opredijelio ishod rata i dalju sudbinu Bosne.”⁹

Bosna je još u vrijeme Osmanske vlasti na ovim prostorima imala svoje pokrete za autonomiju. Ta misao i želja sa samostalnošću javlja poslije naizgled jako čudnih i bizarnih odluka Carigrada da Bosna, odnosno bosanski velikani moraju da odustaju od svojih posjeda i iste predaju susjednim zemljama. Bosna je svoju skoro samostalnu odbranu vodila i prije ovih događaja jer je carstvo u tom momentu imalo dosta kako unutrašnjih tako i problema na drugim svojim granicama. Primjeri za to su Banjalučki boj i Dubički rata, bilo je još nekoliko primjera gdje je Bosna bila primorana da samostalno brani svoje historiske granice.

Banjalučki boj

Početkom augusta mjeseca 1737. godine desio se boj pod Banjalukom, poznatiji kao Banjalučki boj. Događaj koji je iznjedrio ideju o autonomiji Bosne, događaj koji je nacionalnu svijest Bošnjaka podigao na viši nivo. Zasigurno historijski događaj od presudne važnosti za Bosnu i Bošnjake.

„Zbog obaveze da u borbi protiv Osmanskog carstva pomogne Rusiji, Austrija je krenula u rat sa ciljem da okupira Bosnu i Albaniju. Napad je počeo 12. jula 1737. godine. Pravoslavnom bosanskom stanovništvu je garantirala slobodu vjeroispovijesti i od njega tražila podršku, a od muslimana da se suzdrže od otpora i prihvate katoličanstvo kako bi im se garantirao imetak. Porta je od Bosne tražila da „ne talasa“, zabranjujući ozbiljne ratne pripreme, kako se ne bi dalo povoda za kršenje ugovora o miru. Ajansko vijeće je, na divanu 2. juna 1737. u Travniku (prvi put se tada sastalo) donijelo odluku da se neprijatelju mora pružiti otpor. Rizičnost ovakve odluke je bila posebno potencirana činjenicom da se oko 10. 000 vojnika bosanske ejaletske vojske nalazilo na ruskom frontu, gdje je većina i

⁹Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str.33

izginula. Bosna je manjim snagama bila napadnuta od Loznice prema Zvorniku¹⁰

„Glavnim snagama je izvršen napad od Pakraca prema Banja Luci, i to u vremenu kada je austrijska vojska zauzela Niš, Novi Pazar i okolne prostore, tako da je Bosnu potpuno odsjekla od ostalog dijela Osmanskog carstva. Odlučujući boj se dogodio 04. augusta 1737. godine kada je bosanska vojska, iako znatno inferiornija u ratnoj tehnici i oružju, zahvaljujući jedinstvu, veoma smjelom i mudrom vođenju snaga uspjela poraziti napadača i nanijeti mu odlučan poraz.”¹¹

Pobjeda bosanske vojske nad moćnom austrijskom vojskom u Banjalučkom boju je imala historijski značaj, posebno kada se ima u vidu činjenica da se Bošnjacima prijetilo uništenjem ukoliko se ne odreknu islama. „Slobodno se može reći da su Bošnjaci, s obzirom na vojno-politički značaj ove pobjede i njenu kasniju ulogu u njihovoj usmenoj i pisanoj tradiciji, bitkom pod Banja Lukom definitivno postali nacijom.”¹²

I pored činjenice da je bosanska ejaletska vojska bila van svoje države (angažirana u tursko-ruskom ratu, gdje je pretrpjela ogromne gubitke) odbrambene snage Bosne su, i pored neadekvatnog naoružanja, opreme i obuke, značajnih gubitaka u borbi, velikog broja umrlih od kuge i drugih zaraza, izvojevale odlučujuće pobjede u odbrambenom ratu najviše zahvaljujući razvijenoj svijesti da se Bosna sobom mora braniti.¹³

Tako je svijest o samostalnosti iznjedrila ideju Pokreta za autonomiju Bosne, na čelu sa Husein kapetanom Gradašćevićem. Pokret koji je tada okupio cjelokupno bosansko društvo vođeno istom idejom o samostalnosti. Tada u toj borbi za samostalnost borili su se muslimani zajedno sa katolicima, pravoslavicima i jevrejima.

Ezan mujezina nikada u Bosni nije smetao zvuku crkvenog zvona“, izjava je koja se pripisuje Huseinu kapetanu Gradašćeviću. Univerzalna je misao i izjava koja treba da bude misao i ideja vodilja kojom treba da se vode narodi u Bosni i Hercegovini.

Priča oko Pokretu za autonomiju, Bosni, njenoj samostalnosti i Husein kapetanu Gradašćeviću tema je kojom se dosta manipuliše i bitnost tih događaja godinama unazad se stavljaju u neki podređeni položaj i interpretiraju se kao samo još jedna buna koja je zadesila

¹⁰ Ibid, str. 34

¹¹ Imamović, Enver. (1999), *HISTORIJA BOSANSKE VOJSKE*, Edicija Bosanski korjeni, Sarajevo, str. 88-92.

¹² Imamović, Mustafa. (1998), *Historija Bošnjaka*, Preporod, Sarajevo, str. 572.

¹³ Kreso, Muharem. *Iksustvo odbrane Bosne i Hercegovine*, str. 139.

Osmansko carstvo. Možda to ona i jeste, jedna nebitna tema i epizoda u historiji civilizacije ali za Bosnu i Bosanske narode priča o Pokretu za autonomiju i svijesti za slobodom koja je tada vladala u narodu predstavlja jako bitan ako ne i najbitniji momenat u historiji ove milenijske države.

Skoro dva stoljeća je, pod uticajem nacionalističkih indoktrinacija i ideologija, istina o Pokretu zanemarivana i obezvređivana a Pokret sveden na jednu običnu buntovnu epizodu te proglašavan „feudalnim“, „antireformskim“, „islamskim“ i sl. jer je iznijedrio nekakv „bosanski narod“. Pritom je veći značaj pridavan mnogo sitnijim događajima razbojničkog i pljačkaškog karaktera (hajdučkim i uskočkim).¹⁴

Ahmed Aličić, u predgovoru svog rada ta menu Pokreta za autonomiju Bosne navodi: „Nakon ozbiljnog uvida u autentičnu arhivsku građu, mi smo shvatili da je pokret za autonomiju Bosne od 1831. do 1832. godine, apsolutno centralni događaj u našoj povijeti za vrijeme trajnaj osmanske vlasti.“

Isti autor navodi da je snaga Pokreta za autonomiju bila izrazito jaka i da je po jačini i žestini vojničkog i političkog sukoba „bio jači od svih oslobodilačkih pokreta u Osmanskom carstvu do tog vremena.“¹⁵

Aličić također navodi i to da je; „Bosna u to vrijeme bila vojnički najjača zemlja na evropskom tlu“¹⁶

Tvrđnje pojedinih autora o islamskom karakteru Pokreta koji, se vodi protiv prvog i jedinog zaštitnika islama, halife, su neutemeljene i predstavljaju demagošku i šovinističku objedu. Na isti način se mogu karakterizirati i tvrđnje o privilegijama muslimanskog stanovništva, pogotovo kada se u obzir uzme činjenica da je dvije trećine raje u Bosni, odnosno Pokretu, činilo muslimansko stanovništvo samo jednu trećinu kršćani. No, značaj učešća nemuslimanskog stanovništva u Pokretu se, od strane Ahmeda Aličića, ne ilustrira kvantitativnim već kvalitativnim pokazateljima, odnosno tvrđnjama da su „katolički gvardijani dali čak pismenu podršku Pokretu, a uz to jedan od njenih je bio povjerljivi suradnik samog vođe Pokreta, .. a, prema sprpskim izvorima, sam pravoslavni mitropolit je

¹⁴ Aličić, Ahmed S. (1996), *Pokret za autonomiju Bosne od 1813. do 1832.*, Orijentalni institute u Sarajevu, Str 13.

¹⁵ Ibid, str.14

¹⁶ Ibid, str.21

organizirao kršćane za vojsku.¹⁷

Pokret za autonomiju Bosne i Hercegovine je bio multikuluralana i već tada se rađala i postojala idejaza koja je predstavljala posebnost Bosne i Hercegovine. Ideja pokreta je ubrzo postala temeljna ideja za autonomiju a kasnije i za samu nezavisnost Bosne.

Gradašćević je u Bosni dočekan kao pravi i jedini gospodar Bosne, a 12. septembra je proglašena autonomija Bosne te Gradašćević za namjesnika sa činom paše i zvanjem beglerbega. U Travniku je uređena rezidencija vezira, obrazovan Divan – vlada, formiran širi Savjet i u svih 48 kadiluka ugrađena vlast.¹⁸

Sa dešavanjima u Bosni Carigrad se nije složio i ekspresno preuzeo akcije vraćanja Bosne pod svoje ustrojstvo, tada jedini koji je bio dorastao takvom zadatku bio je Omer – paša Latas.

O načinu na koji je Latas prihvatio ovu misiju Safvet – beg Bašagić je zapisao: „ Taj zakelti dušmanin bosanskih muslimana s velikom radosti prihvati ponudu i ode u Carigrad, da primi nužne upute kako bi Bosnu uredio, ali se čini da je Omer paša bio upućen sa druge strane, kako treba Bosnu upropastiti. Iz Carigrada se zaputio u Manastir (Bitolj), odakle je uzeo 10.000 nizama, 2.000 Arnauta i 30 topova, pa preko Novog Pazara krenuo put Bosne.“¹⁹

Latas je, po dolasku u Bosnu na vrlo surov način sprovodio reforme – gušenjem narodnih pobuna po različitim djelovima zemlje, pljačakam i paljenjem, ne štedeći pri tom ni žene ni djecu.²⁰ Latasovo gušenje Pokreta je bilo uspješno i dovelo do sloma samog Pokreta i njegovim konačnim gašenjem.

Slom pokreta je značio prekid samostalnog razvoja bosanskog društva, jer su ukinuta sva obilježja autonomije – sa radom je prestalo Ajansko vijeće i Divan, u lokalnoj upravi je bilo više stranaca, Bosancima je oduzeto pravo da se brinu o odbrani svoje zemlje, uništene su kapetanije kao stub bosanske vlastite odbrane a bosanska spahijska konjica gotovo potpuno

¹⁷Cikotić, Selmo (2010), *Sigornosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 38-39.

¹⁸ Ibid, str. 40 – 41.

¹⁹ Bašagić – Redžepašić Safvet beg (Mirza Safvet) (1900), *Kratka uputa u prošlost BIH 1463 – 1850*, Vlastita naklada, Sarajevo, str. 163 - 165

²⁰ Cikotić, Selmo (2010), *Sigornosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 42.

nestala... Na čelu Bosanskog vilajeta se nalazio valiija sa Upravnim vijećem (sastavljeno od dva muslimana i dva nemuslimana).²¹

Svrgavanje osmanske vlasti 1875. god

Već dosta oslabljeno Osmansko carstvo krajem XIX stoljeća pokušalo je da reformama održi svoj uticaj u Bosni. Međutim prihvatanjem Sanstefanskog mira Turska je morala prihvatiti određeni stepen autonomije, što je u Bosni prihvaćeno sa indiferentnošću i određenim stepenom zabrinutosti, jer je Srbiji i Crnoj Gori ovim mirom dat značajan dio Bosanskog vilajeta.²²

Dešavanja sa mirovnim sporazumom iz Sanstefana stvorila su novi pokret u Bosni koji je bio protiv okupacije Bosne od strane neke druge Evropske zemlje.

Tokom 1878. godine Pokret se obratio Porti suprostavljajući se okupaciji, tražio je reforme, autonomiju Vilajeta, obrazovanje Narodnog sabora i uvođenje bosanskog jezika. Protivljenje austrougarskoj okupaciji je bilo najsnažnije kod muslimanskog i pravoslavnog stanovništva, imalo je podršku kod jevreja, a nije bilo ni bez odobravanja katolika – što je jasno potvrđivalo svjesnost o zajedničkom interesu i zajedničkim radom na odbrani domovine.²³

Još jedan pokazatelj zajedništva i plemenite Bosanske ideje kod naroda Bosne i Hercegovine. Uprkos vjerskim razlikama, stanovništvo Bosne je bilo za samostalnost Bosne i njegovalo ideju nezavisne Bosne u njenim historiskim granicama, element koji danas nedostaje Bosne i Hercegovine.

²¹Ibid, str. 43.

²² Cikotić, Selmo (2010), *Sigornosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 44

²³ Kreso, Muharem, *Iskustva odbrane Bosne i Hercegovine*, rukopis str 184.

Bosna u sastavu Austro – Ugarske monarhije (1878 – 1918)

Evidentno je da dolazak Austro–Ugarske monarhije u Bosnu nije bio prihvaćen sa odobravanjem od velikog broja njenih građana. Berlinskim kongresom tadašnje Evropske sile dogovorile su se da mandat nad Bosnom dobije Austro–Ugarska. 13. jula 1878. godine završeni su pregovori i Austro – Ugarska je trebala da riješi suprotnosti koje su dovele do ustanka.

Slika 1. Istočna Evropa u vrijeme Berlinskog kongresa 1878. godine.²⁴

Tek nekoliko dana nakon Berlinskog kongresa i za Bosnu neprihvatljivih odluka došlo je i do sukoba. Bosna je u tom momentu vodila odbrambeni rat iz razloga što je u momentu invazije Bosna bila nezavisna država – nakon svrgavanja osmanske vlasti, zemlju je vodila Bosanska narodna vlada. Vlada kojom je komandovao Smail – beg Selmanović, je nekoliko dana nakon početka invazije pružila otpor na svim pravcima napada. Žilava odbrana, posebno na krilnim pravcima, te snažna odbrana grada Jajca na centralnom pravcu, i pored velikih gubitaka na obje

²⁴ Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str 46.

strane, nije uspjela zadržati napadača.²⁵

Tromjesečni rat u kome je napadač imao oko 300 hiljada boraca, a branilac oko 93 hiljade je i pored konačnog sloma, pokazao izuzetnu upornost branilaca, gdje je bitno zapaziti da je pored gotovo polovine angažiranog odraslog muškog muslimanskog stanovništva, bila prisutna značajna podrška pravoslavnog i katoličkog stanovništva i naročito jevrejskog, unatoč činjenici da je ta podrška na razne načine i sa više strana bila obeshrabrivana i sprječavana.²⁶

Još jedan pokazatelj plemenite ideje Bosanskog društva i nesalomljivosti Bosanskog duha koji je i u ovom vremenu bio za jedinstvenu i multietničnu Bosnu i Hercegovinu. Dokaz da se narod Bosne i Hercegovine nije mirio sa novim režimom i novom vlašću jesu pobune i ustanci.

U gornjem Podrinju je izbio zajednički ustanak muslimanskog i pravoslavnog stanovništva, predvođen Salihom Fortom i Stojanom Kovačevićem.²⁷

I pored pretrpljenog poraza odbrambene snage su bile respektirane od strane austrougarskog pa i njemačkog generalštaba a američki historičar Robert Donia, u komentaru gerilske taktike korištene od strane branilaca, kojom su se postizali značajni uspjesi protiv višestruko premoćnijeg protivnika je zapisao da je “žestok otpor Bošnjaka u tom pogledu bio preteča mnogim oružanim sukobima koji su mali narodi uspješno vodili protiv moćnijih vojnih sila tek u XX stoljeću.”²⁸

Respektirajući međunarodno ratno pravo, austrougarska okupaciona uprava nije mijenjala unutrašnju strukturu vlasti, odnosno unutrašnju administrativnu podjelu, Vilajet Bosna je postala „korpus separatum“, treća država Austro – Ugarske monarhije, ali nije bila ravnopravna sa druge dvije države i nije mogla učestvovati u zajedničkim poslovima Monarhije.²⁹

Bosansko društvu u novom društveno političkom okruženju je u kratkom vremenskom roku raspoređeno u razne vojničke sastave čija su sjedišta bila van granica Bosne i Hercegovine a sačinjavani su na osnovu okruga na koje je Bosna i Hercegovina u ovom periodu bila podjeljena. Provodeći svoje vojni zakon okupaciona uprava je teritorij Bosne i Hercegovine podjelila na

²⁵ Cikotić, Selmo (2010), *Sigornosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str 47 - 48

²⁶ Ibid, str 48.

²⁷ Ibid, str 49

²⁸ Kreso, Muharem, *Iskustva odbrane Bosne i Hercegovine*, rukopis str 203.

²⁹ Cikotić, Selmo (2010), *Sigornosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str 48-49

četiri vojna okruga, čija su središta bila u Sarajevu, Banja Luci, Mostaru i Tuzli. Sa prostora ovih okruga formirani su bosanskohercegovački pješadijski pukovi koji su imali sjedišta u Beču (sarajevski okrug), u Gracu (banjalučki okrug), Budimpešti (tuzlanski okrug) i u Trstu (mostarski okrug). Bosanskohercegovački pukovi su imali izbalansiran nacionalni sastav. Vojnici su bili isključivo građani Bosne i Hercegovine a komandni kadar su činili Nijemci i Mađari sa nešto domaćeg kadra i pripadnika ostalih Slovena.³⁰

Bosan i Hercegovina u Prvom svjetskom ratu

Vojnici iz Bosne u Prvom svjetskom ratu bili su u sastavu Austro – Ugarske vojske najviše su bili raspoređeni na balkanskom i ruskom ratištu te u završnim borbama na Soči.

U svojim sjećanjima na borbe III bosanskohercegovačke regimente, čiji je komadant bataljona bio tokom trajanaj Prvog svjetskog rata, Pero Blašković je pored ostalog napisao: „O svojim vrlim vojnicima i ratnim drugovima Bošnjacima moram kazati, da su bili među najboljim vojnicima svijeta.“³¹

Bosna i Hercegovina u sastavu Jugoslovenske države od 1918. do 1941.

Ideja ujedinjenja južnoslavenskih naroda u jednu državu zaživljava prvi put nakog Prvog svjetskog rata a sama ideja u tom momentu je bila stara stotinu godina jer prvi put se pominje nakon Bečkog kongresa 1815. godine. Razlog zašto se nije ostvarila ranije jesu neuspjeli pokušaji južnoslavenskih naroda u stvaranju države.

„Ideja je konačno realizovana po završetku Prvog svjetskog rata 1. decembra 1918. godine, kada je formirana Kraljevina Srba, Hrvata i Slovenaca (SHS). Iste godine, 28. decembra, Narodna

³⁰ Ibid. 49.

³¹ Blašković, Pero, (2000), *Sa Bošnjacima u svjetskom ratu*, Gasellschaft Bosnisher Akademir in Osterreich, Wien, str 6.

vlada BiH saopćava da je prestala funkcija Narodnog vijeća BiH i da je sva vlast u zemlji prešla na organe centralne vlade u Beogradu.³²

Ideja zajedničke države uskoro je pokazala svoje pravo lice i neuspjeh u namjeri jer na sceni imamo velikosrpski hegemonizam koji je nametnut od Aleksandra Karađorđevića. Period u kojem Bosna trpi jednu svojevrsnu razgradnju, teritorij Bosne i Hercegovine trpi administrativnu podjelu na neprirodne regije i tako historijske granice Bosne i Hercegovine bivaju izbrisane.

Između ostalih ratova koji su u ovom periodu izvršeni na prostoru Bosne i Hercegovine, izvršena je i agrarna reforma. Osnovni cilj agrarne reforme je bio da se oduzme zemlja od njenih vlasnika muslimana. Oštrica agrarne reforme 1918. i 1919. godine najviše je bila usmjerena protiv pripadnika islamske vjeroispovijesti, radi ponovnog oživljavanja svetosavske ideologije, čija je sintagma - jedan narod jedne religije u jednoj državi. "Bošnjacima-muslimanima oduzeto je ukupno 1.175.305 hektara poljoprivrednom i šumskog zemljišta ... Agrarna reforma 1918. i 1919. godine jedino nije provedena u Srbiji, u granicama bivšeg Beogradskog pašaluka do 1912. godine, što je dokaz povlaštenog položaja srpskih veleposjednika u Kraljevini Srba, Hrvata i Slovenaca."³³

„Razgraničenje banovine Hrvatske sa preostalom teritorijom Drinske, Vrbaske i Zetske banovine izvršena je uz pretpostavku da Bošnjaci uopšte ne postoje, odnosno da ne žive na ovim prostorima.“³⁴

Zajednička država nije ispunjavala očekivanje naroda i država koje su ušle u njen sastav. Husein Čišić ovakvu situaciju je okarakterizirao na sljedeći način: Razumije se da nam ni ondašnji vlastodržci sa prostom jugoslovenskom formom nisu mogli očekivane rezultate dati. Nisu tu svoju misao zadajili dovoljnom dozom iskrenosti, pa je po tome izgubila pravičnu moć u narodu, prije nego se i pojavila na sceni³⁵

Odnos Beograda prema Bosni i Bošnjacima u tom periodu Čišić je opisao: „Sve beogradske vlade u nekadašnjoj Jugoslaviji bile su po svojoj ideološkoj sadržini srpske, odnosno srbijanske

³²Cikotić, Selmo (2010), Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str 71

³³ Banac, Ivo, "AGRARNA REFORMA I KOLONIZACIJA 1918. GODINE" (izvor: <https://veteranmagazin.ba/agrarna-reforma-i-kolonizacija-1918-godine-u-bosni-i-hercegovini-katastrofa/>)

³⁴ Imamović, Mustafa, (1998) *Historija Bosnjaka*, Preporod, Sarajevo, str. 519.

³⁵ Čišić, Husein, (1991). *Bosanskohercegovački muslimani i bosanska autonomija*, Preporod, Sarajevo, str. 104.

vlade, pa ukoliko su, ponekad, po obliku imale i druge izgleda, u stvari su redovno reprezentativne srpsku nacionalnu ideologiju. Zato im je bosanska individualnost bila trn u oku, a riječ Bosanac i bosanština skoro što i svetogrđe.“³⁶

Ovaj period i dešavanja iz ovog perioda i danas imaju uticaj na odnose među narodima u Bosni i Hercegovini. Ova dva gore navedena nacionalizma su godinama težila da izbrišu Bosansku naciju i samo u Bosansku državu. Nažalost ove ideje i apetiti ova dva nacionalizma ni danas nisu pobjeđeni pa tako i danas prave probleme uspostavi normalnih odnosa u BiH. Njihov negativan uticaj je evidentan i na polju sigurnosti, glavne sigurnosne prijetnje ovog dijela Evrope proizilaze iz nacionalizama i velikodravnih ideja prije svega Srbije i Hrvatske.

„Iskustva su pokazala da su sve beogradske vlade, od stvaranja Jugoslavije pa do njenog pada pod fašističku okupaciju, nastojala osporiti činjenice o prethodnoj samostalnosti BiH, brišući iz školskih udžbenika sve tekstove koji su govorili o individualnosti i samostalnosti BiH.“³⁷

„Tokom čitavog perioda između dva svjetska rata BiH je predstavljala poprište sukobljavanja velikosrpskih i velikohrvatskih aspiracija i političkih projekata, odnosno nezaobilazan faktor sveukupnih zbivanja.“³⁸ Prostor Bosa i Hercegovine za Beograd i Zagreb je tokom čitavog ovog perioda bio prostor za stvaranje iluzija i velikodravnih planova. Naime i u ovom periodu su postojale ideje o autonomiji BiH. Inicijativa je bila od strane Komunističke partije Jugoslavije koja je bila sačinjena od omladine, tačnije bosanskohercegovačkih studenata svih nacionalnosti koji su studirali u Beogradu i Zagrebu. Ova partija je u periodu 1937, 1938, 1939 godine javnosti obratila otvorenim pismima naglašavajući etničku realnost i historijski subjektivitet BiH te posebno nacionalno pitanje bosanskih muslimana.

„U trećem od ovih pisama između ostalog stoji da na „prostoru između Drine, Save i Une kao i sa obje strane Neretve stoljećima žive Srbi, Bošnjaci i Hrvati. Oni su na cijelom prostoru BiH nacionalni isprepleteni i među njima nije moguće postaviti granice koje ne bi nanijele tešku nepravdu prije svega prema Bošnjacima, koji oduvijek čine jednu cjelinu. Autonomnoj Bosni i Hercegovini ni Drina ni Una neće biti granica koja će ljude razdvajati, nego će ih, naprotiv, činiti

³⁶ Ibid, str. 57.

³⁷ Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosa i Hercegovine*, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 55.

³⁸ Ibid, str. 55.

blizima.³⁹

„ Iskustvo je pokazalo da su sve beogradske vlade, od stvaranja Jugoslavije pa do njenog pada pod fašističku okupaciju, nastojale osporiti činjenice o prethodnoj samostalnosti BiH, brišući iz školskih udžbenika sve tekstove koji su govorili o individualnosti i samostalnosti BiH.“⁴⁰

Obnova državnosti Bosne i Hercegovine u okviru NOR-a (1941-1945)

Vjerujući da je integralno jugoslovenstvo promašaj kralja Aleksanda, Srpski kulturni klub i generalštab su pripremili preuređenje zemlje u federaciju tri banovine. Na tom pravcu i na temelju sporazuma Cvetković-Maček, 26. avgusta 1939.god, započetom podjelom Bosne i Hercegovine stvorena je Banovina Hrvatska ali je stvaranje druge dvije banovine prekinuto zbog početka Drugog svjetskog rata.⁴¹

Period kada je situacija u Bosni bila opterećena sa velikosrpskim i velikohrvatskih ambicijama i ciljevima ne da Bosnu podijele nego i jedni i drugi su željeli da Bosnu u cijelosti pripoje sebi i uvrste u svoje granice. Početak drugog svjetskog rata, tadašnju zajedničku državu je zatekao u teškoj situaciji bez adekvatne političke, ekonomske i bilo koje druge orijentacije i organizacije a posebno vojničke.

„Iako je Kraljevina Jugoslavija 25. marta 1941. godine potpisala sporazum o pristupanju Trojnom paktu, britanskoj obavještajnoj službi je pošlo za rukom da samo dva dana kasnije organizira puč i obori vlast u Beogradu.“⁴²

Za Hitlera situacija sa Jugoslavijom je bile iznenađujuća i zato je prije svog pohoda na Rusiju odlučio da žestoko napadne i što prije zauzme Jugoslaviju. Vrhovna komanda Kraljevine je izdržala samo 12 dana i 18. aprila 1941. godine potpisala безусловnu kapitulaciju.

Njemačka i talijanska uprava se oslanjala na zatečene organe lokalne civilne uprave, čime su organi Kraljevine Jugoslavije postali kolaboracionistički organi okupacione uprave, uz

³⁹ Imamović, Mustafa, (2003), *Historija države i prava BiH*, Magistrat, Sarajevo, str. 332

⁴⁰ Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str 55.

⁴¹ Ibid, str. 57.

⁴² Kreso, Muharem, Iskustva odbrane Bosne i Hercegovine, rukopis, str. 242.

napomenu da je njemačka okupaciona uprava bila više nadzorna dok je talijanska bila neposredna.⁴³

Period drugog svjetskog rata na ovim prostorima su obilježila i dva velikodržavna projekta „Nezavisna Država Hrvatska“ i „homogena Srbija“. Velikodržavni hrvatski projekat je uspio u obliku NDH dok velikodržavni srpski nije uspio u vidu homogenog prostora gdje isključivo žive Srbi u zamišljenim granicama Velike Srbije

Plan Stevana Milojevića iz 1941. godine o Homogenoj Srbiji po svojoj suštini ima genocidne namjere što možemo vidjeti iz primjera i odnosan prema Muslimanima. Konkretan stav četničkog pokreta i samog vođe Draže Mihajlovića bio je taj da Muslimane „treba fizički sistematski uništavati tokom rata a one koji ne budu uništeni iseliti u Tursku i na njihovu teritoriju naseliti srpsko stanovništvo.“⁴⁴

Za period Drugog svjetskog rata razvilo se mišljenje o bliskosti Bošnjačkog naroda sa NDH režimom i shvatanja da su Bošnjaci muslimani u to vrijeme bili „cvijeće hrvatskog naroda“. Ta teorija i nije tačna i nije tako izgledalo u stvarnosti. Dosta je primjera zločina ustaškog režima koji su činjeni nad Bošnjačkim stanovništvom. „Pored toga, ustaše su čestom upotrebom „muslimanskog znamenja“, najčešće fesova, te dozivanjem bošnjačkim imenima nastojali kompromitirati Bošnjake.“⁴⁵

Za razliku od Srba i Hrvata, Bošnjaci nisu činili zločine u mjeri komparativno sa zločinima koje su trpili od jedih i drugi. Pored masovnog priključivanja Narodnooslobodilačkom pokretu u Bosni i Hercegovini su zabilježeni i drugi oblici borbe protiv fašizma. Primjer za to je Narodni odbor Bošnjaka građanske orijentacije koji je u svom memorandumu izražavao težnju za autonomijom ali nažalost, zloupotrebjen je i iskorišten za mobilizaciju u njemačke SS jedinice. Zanimljiv i jedinstven primjer navodi Bojić Mehmedalija koji je vezan za jednu jedinicu koja je bila smještena u Francuskoj. Dok su u okviru SS divizije bili na obuci i izvršenju okupacionih zadataka u Francuskoj, 17. septembra 1943. godine, Bošnjaci su u jednom od bataljona divizije izvršili puč te oslobodili grad Vilfranš. Namjera pobunjenika je bika da čitavu diviziju priključe francuskom Pokretu otpora. No, pobuna je bila ugašena a pobunjenici surovo kažnjeni. Naredne godine je ta divizija vraćena u zemlju, ali se nije održala kao jedinica – iako je mobilizirana za

⁴³ Ibid, str. 244.

⁴⁴ Bojić, Mehmedalija., (2001), *Historija Bosne i Bošnjaka*, TKD Šahinpašić, Sarajevo, str. 207.

⁴⁵ Cikotić, Selmo (2010), *Sigornosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str 59.

odbranu bošnjačkih sela od četničkog pokolja, mnogi pripadnici divizije su prišli Narodnooslobodilačkom pokretu.⁴⁶

Na prostoru Bosne i Hercegovine su tokom cijelog trajanja rata vođene najznačajnije operacije odbrane i oslobađanja Jugoslavije. U Bihaću je omogućeno formiranje Antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ) u novembru 1942. godine. da bi se naredne godine u Jajcu 29. novembra na Drugom zasjedanju AVNOJ-a donijela odluka o formiranju Demokratske Federativne Jugoslavije a sa tim su stvoreni i uvjeti za međunarodno priznanje. Konstituiranjem Zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja BiH (ZAVNOBIH) u Mrkonjić Gradu, 25. novembra 1943. godine, dovršen je proces izgradnje institucija narodne vlasti i obnove državnosti BiH.

„U glavnoj rezolucije ZAVNOBIH-a je istaknuto da su se prvi put u historiji BiH sastali predstavnici srpskog, muslimanskog i hrvatskog naroda, povezani čvrstim bratstvom u ustanku .. da narodi BIH stvaraju u zajednicu sa ostalim narodima novu Demokratsku Federativnu Jugoslaviju slobodnih i ravnopravnih naroda, da narodi BIH ... hoće da njihova zemlja koja nije ni srpska ni hrvatska ni muslimanska nego i srpska i hrvatska i muslimanska bude slobodna i zbratimljena BIH u kojoj će biti osigurana puna ravnopravnost i jednakost svih Srba, Muslimana i Hrvata“.⁴⁷

Bosna i Hercegovina u sastavu Socijalističke Jugoslavije

Bosna i Hercegovina i Bošnjaci, tada samo muslimani, su odmah poslije Drugog svjetskog rata susreli se sa diskriminacijom i neravnopravnosti sa drugim republikama i narodima.

Jugoslavija, prije svega je bila primorana izmjeniti neke odluke koje su donesene na zasedanju AVNOJ-a. Morala je priznati izbjegličku vladu u Londonu, te Monarhiju, kao partnera u vlasti i u značajnoj mjeri napustiti principe oslobađanja svakog od naroda ponaosob. Iz tih razloga je likvidirana već uspostavljena federalana jedinica Sandžaka, odustalo se od formiranja federalne jedinice Vojvodine, promjenjen je odnos prema manjinama a u Bosni i Hercegovini je

⁴⁶ Bojić, Mehmedalija., (2001), *Historija Bosne i Bošnjaka*, TKD Šahinpašić, Sarajevo, str. 217

⁴⁷Ibid, str. 223.

Muslimanima (Bošnjacima) godinama osporavan status ravnopravnog naroda.⁴⁸

Deklaracija i proglašenju Federativne Narodne Republike Jugoslavije donesena je 1945.god. Ova skupština je odbila da u državni grb uvrsti šestu baklju kao simbol muslimanske nacionalnosti ali i simbol bosanskohercegovačke autonomnosti.

Ovo nije bio jedini udar na Muslimansko stanovništvo i samu republiku Bosnu i Hercegovinu. Bitno je naglasiti i agrarnu reformu koje je najviše oštetila Bošnjake u Bosni i Hercegovini. Ona predstavlja kalsičnu otimačinu i uzurpiranje leglanog vlasništva pojedinca kroz sistem nacionalizacije zemljišta i prisvajanja u vlasništvo države a kasnije dodjeljivano „bezzemljašima“. Ovaj trend otimanja zemljišta započeo je još i za vrijeme poslije Berlinskog kongresa. Komentirajući ovu pojavu kao dio bosanske historije Enes Pelidija navodi „Takvo stanje je zateklo i Berlinski kongres 1987. Međutim, u vrijeme austro-ugarske uprave znatan dio tih zemljišnih posjeda je, od strane starih vlasnika, prodat, ili na drugi način otuđen, da bi „agrarnom reformom“ prvih godina nove države Kraljevine Srba Hrvata i Slovenaca, nakon 1918. najveći dio zemljišnih posjeda bio nacionaliziran, uz simboličnu novčanu nadoknadu prethodnim vlasnicima i ustupljen onima koji su je do tada obrađivali, a dijelom i onima koji su bili podobni za tadašnje državne strukture. Bila je to klasična otimačina privatnih posjeda od legalnih vlasnika, izvedena od strane države“.⁴⁹ Ovaj trend je nastavljen i nakon Drugog svjetskog rata pa Pelidija dodaje. „Nova vlast preostali dio tih posjeda nacionaliziraju i dijelom daju bezzemljašima, dok značajan dio tih posjeda država zadržava kao svoje vlasništvo. Kako su Bošnjaci u najvećoj mjeri bili vlasnici tih zemljišnih posjeda, to su oni i najviše bili oštećeni ovakvim odnosom prema agrarnom pitanju“.⁵⁰

Novi Ustav je donešen 1974. godine koji je po svojoj suštini bio demokratičan, koji je afirmirao visok stepen slobode i prava građana, samostalnosti i ravnopravnosti republika, koje je otklonio različite vidove supremacije i hegemonizma brojnih nacija, tako da je zajednička država dobila mnoga obilježja konfederacije. Na valu takvih demokratskih promjena je došlo i do pune afirmacije i konačnog nacionalnog priznanja Bošnjaka.⁵¹

Ovaj ustav se našao na udara od strane pobornika velikodržavnih ideja jer je dijelom sprječavao

⁴⁸ Kreso, Muharem, Iskustva odbrane Bosne i Hercegovine, rukopis, str. 260.

⁴⁹ Cikotić, Selmo (2010), *Sigornosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 67. (iz razgovora sa Enesom pelidijom u Sarajevu, 19 decembar 2006.)

⁵⁰ Cikotić, Selmo (2010), *Sigornosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 67. (iz razgovora sa Enesom pelidijom u Sarajevu, 19 decembar 2006.)

⁵¹ Imamović, Mustafa, (1998) *Historija Bosnjaka*, Preporod, Sarajevo, str. 567.

jačanje same srpske hegemonije i velikosrpske ideje. Kada pokušaji dokidanja ovog ustava nisu uspjeli krenulo se sa idejom objedinjavanja teritorija na kojima žive srbi, tačnije stvaranja velike Srbije, ovo će kasnije biti jedan od razloga disolucije Jugoslavije.

Bosna i Hercegovina u Drugom svjetskom ratu za vrijeme NOR-a ponijela je najveći teret odbrane u odnosu na ostale republike, skoro sve velike ofanzive su vođene na teritoriji Bosne i Hercegovine.

Zakonom od narodnoj odbrani iz 1974. godine u Republici Bosni i Hercegovini je formiran Republički štab teritorijalne odbrane i osnov zonskih štabova (Sarajevo, Mostar, Tuzla, Banja Luka, Bihać, Livno, Goražde, Doboje), jedan gradski štab u Sarajevu i 104 opštinska štaba.⁵²

Zakonom od 1982. godine i usvajanjem „Strategije oružane borbe“ koja je teritorijalnu odbranu definirala kao najširi oblik organiziranja oružanog otpora, ostvareni su najveći dometi razvoja Teritorijalne odbrane Republike BiH, koja je tada brojala 340.617 obaveznika i 7.632 jedinice.⁵³

Ovo je period u kojem je teritorijalna odbrana Bosne i Hercegovine bila najbrojnija i najrazvijenija. Već 1985.godine kreće sistemsko smanjivanje i svođenje na jugoslovenski prosjek da bi 1990. godine bila svedena na 80.000 pripadnika a 1991.god i potpuno razoružana jer svo naoružanje je prešlo pod kontrolu JNA. Razlozi su bili jasni i nedugo nakon toga uslijedila je i agresija na Bosnu i Hercegovinu.

Disolucija socijalističke Jugoslavije i reafirmiranje nezavisnosti Bosne i Hercegovine.

Prelomna situacija odnosno okidač koji je bio povod za disoluciju zajedničke države bio je Memorandum Srpske akademije nauka i umjetnosti koji je proklamovao ideju koja je bila neprihvatljiva za ostale narode i republike. Memorandum je nedvojbeno zastupao ideju koja je značila da svi Srbi trebaju da žive u jednoj državi to je bilo ništa drugo nego velikodržavna ideja i pokušaj opšte hegemonije i dominacije srpskog naroda nad ostalim narodima Jugoslavije.

⁵² Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 70.

⁵³ Imamović, Mustafa, (1998) *Historija Bosnjaka*, Preporod, Sarajevo, str. 266

Memorandum je povezao političku misao Garašaninovog „Načertanija“ preko Moljićevog programa „Homogene Srbije“ sa političkom mišlju koja Jugoslaviju „shvata i prihvata kao proširenu Srbiju za koju AVNOJ-ski koncepti uređenja međunacionalnih odnosa na osnovama pune ravnopravnosti jugoslovenskih naroda i njihovih republika u zajedničkoj federaciji znači neravnopravnost Srba kao većinskog naroda“.⁵⁴ Autori Memoranduma odbacuju i ne priznaju granice AVNOJ-a i smatraju ih „antisrpskim“ jer srpskoj naciji nisu dali pravo na vlastitu državu.

Ključna komponenta srpskog nacionalizma jeste bio animozitet i mržnja prema muslimanskom stanovništvu u Bosni i Hercegovini iz razloga jer muslimansko stanovništvo na prostoru Bosni i Hercegovine je predstavljalo najveću prepreku homogeniziranju takozvanih srpskih prostora koji su trebali da tvore veliku Srbiju. Upravo iz ovih i ovakvih misli i ideja proizašli su i mnogi zločini koji su počinjeni na nesrpskim stanovništvom na prostoru Bosne i Hercegovine a u konačnici i genocid u Srebrenici. „Iako je albanska zajednica, u kojoj većinu čine muslimani, bila na početku glavna meta napada, jaka antimuslimanska komponenta u tim napadima koje je lansirao Beograd služila je također i kao priprema za vrijeme kada će u fokus doći Muslimani iz BiH i Sandžaka“.⁵⁵

Na red dolazi i 14. Kongres Saveza komunista Jugoslavije a ispostaviti će se da je to ujedno i zadnji kongres Saveza. Kongres je pokazao da su razlike između republičkih delegata nepremostive a zasnovane su bile na različitim nacionalnim interesima. Srpski blok predvođen Miloševićem ni u jednom momentu nije pokazivao namjeru postizanja racionalnog kompromisa.⁵⁶

Razlog ovakov ponašanja Miloševića, Neven Anđelić objašnjava na sljedeći način: „Pošto je članstvo u Srbiji bilo brojnije nego u ostatku Jugoslavije, proporcionalno učešće na kongresu omogućilo bi Miloševićevom bloku da nadglasa ostale“.⁵⁷ Ovakav razvoj situacije na Kongresu doveo je do napuštanja velikog broja članova posebno Muslimana i Hrvata odmah nakon Kongresa koji su bili revoltirani Miloševićevom politikom.

⁵⁴ Čekić, Smail., (2004) *Agresija na Republiku BiH, Knjiga 1*, institute za istraživanje zločina protiv čovječnost i međunarodnog prava, Sarajevo, str 178.

⁵⁵ Cigor, Norman., (1998) *Genocid u Bosni*, BKC, Sarajevo, str. 35.

⁵⁶ Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str . 74

⁵⁷ Anđelić, Neven, (2005) *BiH između Tita i Rata*, Samizdat B92, Beograd, str 159.

Jačanje nacionalizma u susjednim republikama imalo je i neminovne posljedice i na političku situaciju u Bosni i Hercegovini. Početkom ljeta 1990. godine u Bosni i Hercegovini se formiraju tri tzv. nacionalne političke stranke – Stranka demokratske akcije (SDA), Hrvatska demokratska zajednica (HDZ) i Srpska demokratska stranka (SDS). Ove tri stranke odnose pobjedu na prvim višestranačkim izborima u Bosni i Hercegovini koji su održani u novembru 1990. godine. Bitno je međutim naglasiti da mirnu koegzistenciju tri etničke grupe u Bosni i Hercegovini nisu ugrozile etničke partije. One su se pojavila kao posljedica etničkih incidenata koji su se dešavali i prije njihovog nastanka. Kasniji razvoj događaja pokazuje, međutim da su ove tri etničke ili nacionalne partije nikako ne mogu svrstati u istu ravan – i pored velikog broja sličnosti u pogledu odnosa prema borbi za osnivanje i očuvanje vlasti ove stranke su imale bitno različit odnos prema državi u kojoj su nastale, tj. prema Bosni i Hercegovini, kao i u pogledu metodologije i instrumenata korištenih u implementaciji političkih ciljeva. Agresija na Bosnu i Hercegovinu će pokazati da su SDS a kasnije i HDZ se stavile u direktnu funkciju agresije na Republiku BiH, dok je SDA predstavljala političku snagu koja je igrala okosnicu odbrane BiH.⁵⁸ Prije početka same agresije na Bosnu i Hercegovinu SDS i JNA su veoma usko saradivali. Jugoslovenska narodna armija je pomogla u naoružavanju članova SDS-a a za uzvrat SDS je vrbovala dobrovoljce za JNA za vršenje priprema i drugih aktivnosti u pripremanju za agresiju. Svi ovi događaji su natjerali Evropsku zajednicu koja se do tada deklarativno zalagala za očuvanje Jugoslavije, da Deklaracijom od 27. augusta 1991. godine, pod naslovom „Elementi za globalno rješenje jugoslovenske krize“ odbije priznati promjenu granica, da imenuje žrtvu agresije i agresora i da najavi pokretanje mehanizma Konferencije o evropskoj sigurnosti i saradnji za priznavanje Slovenije i Hrvatske, dok je priznavanje Bosne i Hercegovine, na Haškoj mirovnoj konferenciji, uslovljena provođenjem referendumima.

Nakon prvih višestranačkih izbora 1990. godine pobjedile su tri etničke nacionalne stranke (SDA, HDZ I SDS), ove tri straneke su zajedno formirale vlast. Prvi sukob se najprije pojavio oko pitanja državno-pravnog statusa Bosne i Hercegovine u procesu disolucije Jugoslavije. U ovom sukobu oblikovane su dvije političke opcije. Prva je zagovarala suveren politički razvitak Bosne i Hercegovine i njeno međunarodno priznanje. Ovu opciju su zagovarale dvije vladajuće

⁵⁸ Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str 75-76.

stranke SDA i HDZ ali i opozicione stranke u Parlamentu. Druga opcija je zagovaral ostajanje cijele Bosne i Hercegovine u Miloševićevoj Jugoslaviji ili etničku podjelu. Ovu opciju je zagovaral SDS-ov Srpski pokret obnove.⁵⁹

Ovo pitanje je predstavljalo kamen spoticanja i u tom momentu pitanje oko kojeg se nije moglo doći do nekog konkretnog dogovora. Ovaj sukob vladajućih stranaka predstavljao je faktički početak rata i sukoba u Bosni i Hercegovini, neslaganje etničkih grupa dovelo je do rata. Isti problemi samo u malo promjenjenoj formi i danas su na sceni u političkom životu Bosne i Hercegovine. Ovakvi odnosi etničkih grupa i danas tvore nepovoljnu političku i sigurnosnu situaciju u državi.

Prva politička opcija, tada probosanska svoje rješenje dobiva na referendumu građana koji je održan 29. februara i 1. marta 1992. godine, na kome su građani svojom voljom izglasali nezavisnost Bosne i Hercegovin. Srpska demokratska stranka nije prihvatila građanski političku volju naroda. SDS se odlučila na upotrebu vojne sile kao način ostvarivanja svojih političkih ciljeva. Cilj rata je bio pripajanje cijele Bosne i Hercegovine ili njenog najvećeg dijela Jugoslaviji. Ostvarivanje ovog cilja silom dovelo je do etničkog čišćenja nesrpskog stavnštva, zločina nad civilnim stanovništom i genocidom u Srebrenici. Cilj rata je također bio i stvaranje etnički čistog prostora odnosno stvaranje prostora samo za Srbe. U tome svemu, grad Sarajevo bio je nerješiv čvor velikosrpske ideologije. Sarajevo je grad gdje na relativno malom prostoru živi veliki broj ljudi različitih konfecija (Bošnjaci, Srbi, Hrvati, Jevreji itd.). Srpska demokratska stranka bila je svjesna da Sarajevo neće moći etnički očistiti kao što su to učinili sa gradovima; Fočom, Višegradom, Prijedorom, Bijeljinom itd. iz razloga što su građani Sarajeva bili svjesni svoje multikulturalnosti i benefita koje donose takve zajednice iz tog razloga odluka je bila da se grad opkoli i teroriše dugotrajnom opsadom.⁶⁰

Strategija odbrane multietničke strukture Sarajeva

Profesor Mirko Pejanović navodi nekoliko segmenta strategije za odbranu multietnicke slike Sarajeva. „Ova strategija je imala više svojih segmenata. Kao najvažniji segmenti izdvajaju se:

-politički

-vojni

⁵⁹Pejanović, Mirko, (2010) *Ogledi o državnosti i političkom razvoju BiH - Studije, članci, intervjui*, Šahinpašić, Sarajevo-Zagreb, str. 63-64.

⁶⁰ Ibid, 64.

-društveno građanski i
-kulturološki.“⁶¹

Sarajevo je do ratne 1992. godine bilo sjedište državnih i političkih institucija, obrazovnih i zdravstvenih institucija te većine političkih stranaka. Kada se početkom aprila 1992. godine Skupština Bosne i Hercegovine nije više mogla održati, nekolicina opozicionih stranaka je predložila izjavu kojom se inicirao međustranački sporazum parlamentarnih stranaka o odbrani demokratske, suverene i nezavisne države Bosne i Hercegovine. Ovom izjavom iniciran je proces popune Predsjedništva Bosne i Hercegovine, jer su ostavke na članstvo u Predsjedništvu bili podnijeli Nikola Koljević i Biljana Plavšić. Na prijedlog opozicionih stranaka, na osnovu Izbornog zakona iz 1990. godine u Predsjedništvo su izabrani prof. Nenad Kecmanović i prof. Mirko Pejanović. Na ovaj način Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je imalo višetnički i višestranački sastav. U junu mjesecu 1992. godine Predsjedništvo Republike Bosne i Hercegovine je usvojilo dokument pod nazivom: **Platforma za djelovanje predsjedništva Bosne i Hercegovine u ratnim uslovima**. Ova platforma je ustanovljena kao najšira politička osnova za okupljanje patriotskih snaga u odbrani integriteta i multietničkog bića bosanskohercegovačkog društva i države. U Platformi se polazi od stanovišta da se društveni život u Bosni i Hercegovini zasniva na ravnopravnosti Bošnjaka, Srba, Hrvata, te pripadnika drugih naroda u upravljanju državnim poslovima. Na koncepciji platforme ustanovljena je osnova za vođenje opštenarodne odbrambene borbe svih građana i svih naroda za suverenu, cjelovitu, demokratsku i multietničku državu Bosnu i Hercegovinu u ovom kontekstu „oružane snage Bosne i Hercegovine će u svoje redove uključiti pripadnike svih naroda koji žive u Bosni i Hercegovini. Sa odrednicama Platforme formirana je Armija Republike Bosne i Hercegovine i Prvi korpus na području grada Sarajeva.“⁶²

Grad Sarajevo je i u ratu bio multietičan o tome svjedoči i podatak da je svo vrijeme rata jedan od pomoćnika komadanta Prvog korpusa bio iz Srpskog naroda a riječ je o Zlatku Petroviću. Na pitanje ko je odbranio Sarajevi? Brigadni general Nedžad Ajnađić navodi: „u Sarajevskoj regiji i u Sarajevu branila se multietničnost, multikulturalnost i multikonfesionalnost, tj. zajednički

⁶¹ Ibid, 64.

⁶² Ibid, str. 66.

sarajevsko-bosanski način života kao najveća opšta čovječanska tekovina ovih porstora i vrijednost zasnovana na principima uzajamnog, jednakog priznanja, uvažavanja i međusobne tolerancije.“⁶³

U odbrani Sarajeva među braniteljima i među civilima u Sarajevu i okolini stradalo je stanovništvo svih nacija i vjera. Za potvrdu ovih zaključaka uzimamo činjenice iz istraživanja Generala Ajnadžića; „U odgovoru boraca – ispitanika na pitanje koji su motivi za učešće u odbrani Sarajeva i Bosne i Hercegovine najbrojnija socijalna kategorija – radnici opredjelila se skoro potpuno – 89% za stav da je „očuvanje građanske, demokratske, cjelovite i suverene BiH sa multietničkom strukturom bio osnovni cilj borbe.“⁶⁴ Ideal multikulturalne i multikonfesionalne Bosne i Hercegovine krasio je Armiju BiH kroz cijeli rat čemu svjedoči njen multietnički sastav. Za prijer, u nacionalnoj strukturi Prvog korpusa Armije RBiH ima 60.442 borca. Bošnjaci u ovom broju imaju najveće učešće: 55.473. Učešće Srba je 1.566, a Hrvata 2.330. Skupina ostalih imala je učešće sa 1.073 borca.⁶⁵

Društveno-građanski osnov odbrane multietničke strukture Sarajeva ogledao se u primjeru samoinicijativne organizacije građana Sarajeva. Građanski forum Srba Sarajeva bio je među prvim javnim skupovima građana koji je javno osudio agresiju tu su još i Asocijacija nezavisnih intelektualaca Krug 99, Vijeće kongresa bošnjačkih intelektualaca i Hrvatskog narodnog vijeća. Srpsko građansko vijeće je javno osudilo agresiju na BiH, zločinačku politiku SDS-a, ubijanje nedužnih građana, bombardovanje i razaranje gradova i naselja. Posebno je osuđen pokolj i genocid nad Muslimanima/Bošnjacima i drugim narodima. U izjavi se posebno podvlači da srpski narod nije dao mandat Radovanu Karadžiću da povede rat. Dio izjave je posvećen građanima Sarajeva i navedeno je da ogromna većina građana srpske nacionalnosti i srpskog etničkog porijekla ostali su u Sarajevu, nisu krenuli za Karadžićem niti to namjeravaju učiniti.⁶⁶

U rezoluciji osnivačkog Kongresa bošnjačkih intelektualaca naglašava se da „naša tradicionalna i politička tolerancija i zajedništvo u multikulturalnoj, multinacionalnoj i multireligijskoj BiH mora biti osnov naše orijentacije u budućnosti.“⁶⁷

⁶³ Ajnadžić, Nedžad, (2002), *Odbrana Sarajeva*. Institut za istraživanje zločina, Sarajevo, Str. 185

⁶⁴ Ibid, Str. 326.

⁶⁵ Pejanović, Mirko, (2010) *Ogledi o državnosti i političkom razvoju BiH* - Studije, članci, intervjui, Šahinpašić, Sarajevo-Zagreb, str. 68.

⁶⁶ Pejanović, Mirko, (1999). *Bosansko pitanje i Srbi u BiH*, Bosanska knjiga, Sarajevo, str.290

⁶⁷ Rezlocija VKBI od 22.12.1992. Almanah VKBI 1992. 2002. Sarajevo: VKBI,2003.STR. 58

VKBI, Krug 99 i Srpsko konsultaciono vijeće bili su nosioci promocije interesa građana da se sačuva integritet države BiH, zajednički život, zaustavi rat i započne izgradnja mira. Potkraj 1993. godine formirano je i Koordinaciono tijelo institucija hrvatskog naroda, koje je izvršilo pripremu za sazivanje i održavanje Sabora Hrvata Bosne i Hercegovine. Sabor Hrvata održan je u februaru 1994. godine. Sabor je označio prekretnicu u borbi demokratskih snaga hrvatskog naroda za cjelovitu i multietničku BiH. Zapravo, Sabor je inicirao zaustavljanje bošnjačko-hrvatskog sukoba. Ova ideja je prihvaćena u međunarodnoj zajednici i došlo je do potpisivanja Vašingtonskog mirovnog sporazuma 19. marta 1994. godine. Važan doprinos odbrani cjelovitog Sarajeva imala je i posjeta zajedničke delegacije Srpskog građanskog vijeća i Hrvatskog narodnog vijeća američkoj administraciji u septembru mjesecu 1995. godine. U okviru ovih razgovora posebna tema je bila status Sarajeva.⁶⁸

Sarajevo je svoj duh, svoju multikulturalnost branilo i kulturom koja se ogleda kroz rad Kamernog teatra 55. Sarajlije su svojim kulturnim radom preko Kamernog teatra i lista Oslobođenje svijetu slali pravu sliku u situaciji u Bosni i Hercegovini.

Rad obrazovnih i kulturnih institucija donosio je smisao i snagu otpora svakodnevnog granatiranja i ubijanja ljudi u Sarajevu. U školama i fakultetima snažio se duh mladih ljudi da izdrže opsadu, da ne pokleknju, da dočekaju vrijeme mira. U Sarajevu je svakodnevno stampano Oslobođenje, simbol slobodarskog i antifašističkog duha iz Drugog svjetskog rata. Oslobođenje je promovisalo istinu o ratu u BiH i istinu o stradanju građana u Sarajevu. Za takvu svoju ulogu Oslobođenje je dobilo svjetsku nagradu 1992. godine: postalo je list godine u svijetu. Novinari velikog broja listova i televizijskih stanica boravili su u Sarajevu i iz Sarajeva slali svoje izvještaje. Zvaničnici međunarodnih organizacija imali su sjedište svojih aktivnosti u Sarajevu. Sarajevo je za sve međunarodne djelatnike bilo glavna adresa države BiH. Zapravo, Sarajevo je bilo glavni oslonac multietničkim demokratskim snagama da odbrane teritorijalni integritet države BiH i njemu multietničku strukturu.⁶⁹

S pravom se za odbranu Sarajeva kaže da je to bilo čudo bosanskog otpora. Odbrana države Bosne i Hercegovine na njenoj široj teritoriji ravna je čudu. Ono što je očuvalo Sarajevo jeste taj Sarajevski multietnički duh i način življenja kojeg su građani Sarajeva njegovli i puno prije same

⁶⁸ Pejanović, Mirko, (2010) *Ogledi o državnosti i političkom razvoju BiH* - Studije, članci, intervjui, Šahinpašić, Sarajevo-Zagreb, str. 70.

⁶⁹ Ibid, str. 72.

agresije. Zajedno sa Bošnjačkim stanovništvom sve muke četverogodišnje opsade zajedno su trpili i ostali narodi. Taj odnos među građanima Sarajeva pozitivno je uticao i na odluke međunarodne zajednice koje su bile ključ za rješavanje sukoba i potpisivanja mirovnog sporazuma.

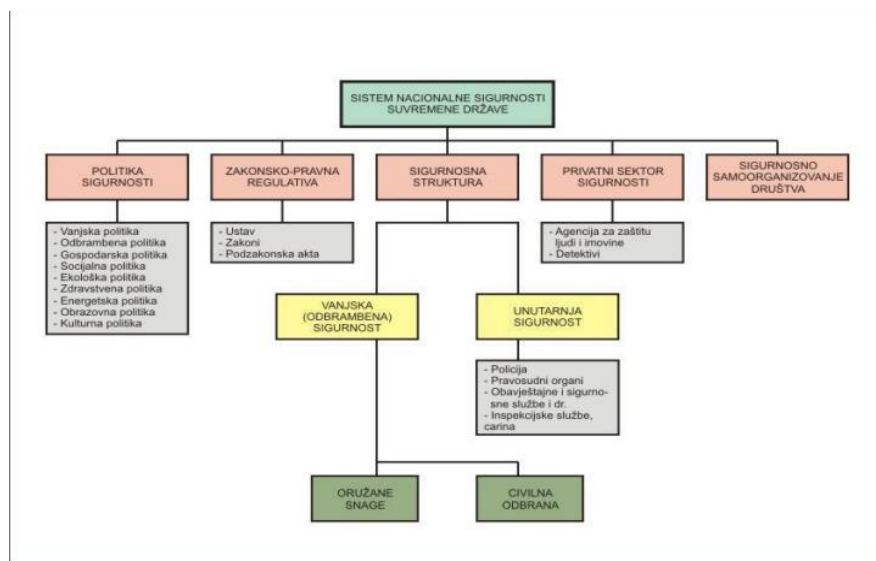
Prvi koraci međunarodne zajednice u pripremi mirovnog rješenja za BiH bili su iskazani u mjerama za deblokadu Sarajeva. Bile su to mjere uklanjanja artiljerijskog oružja srpskih snaga na udaljenost od 20 km. Potom je bila mjera: otvaranja „plavog puta“. Ovo su bile samo početne mjere. U periodu 1995. godine uslijedila je odluka NATO-saveza o udarima na ciljeve Vojske Republike Srpske. Na kraju je uslijedio Dejtonski mirovni sporazum u kome je Sarajevo dobilo status cjelovitog i glavnog grada države BiH. Ove činjenice potvrđuju tezu da je model multietničkog življenja ljudi u Sarajevu kao i model odbrane Sarajeva u vremenu rata imao glavnu ulogu u odbrani suvereniteta, teritorijalnog integriteta i multietničkog bića države Bosne i Hercegovine.⁷⁰

⁷⁰ Ibid, str. 73.

3. DOKUMENT SIGURNOSNA POLITIKA BOSNE I HERCEGOVINE

Sigurnosna politika kao dokument Bosne i Hercegovine usvojen je na 85. sjednici Predsjedništva Bosne i Hercegovine 8. februar 2006. godine. Na temelju člana 12. stava 1. tačke o Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine.

U temeljne elemente sistema nacionalne sigurnosti savremene države spadaju: sigurnosna politika, sigurnosna pravna regulativa, sigurnosne strukture, institucije privatnog sektora sigurnosti te sigurnosno samoorganiziranje civilnog društva.⁷¹

Slika 2. Sistem sigurnosti savremenih država⁷²

Izrada i usvajanje Odbrambene politike BiH predstavlja početak i osnovu izgradnje sigurnosne politike i sistema sigurnosti BiH, iako bi načela i logika sigurnosti zahtijevala obrnut redoslijed - da se iz sigurnosne politike izvode elementi za posebne politike koje ulaze u njen sastav, te da se sigurnosna politika koristi za donošenje pojedinih sigurnosnih zakonskih akata, definiranje misija i zadataka pojedinih nivo uspostavljenih sigurnosnih struktura i sl.⁷³

Međutim, u izgradnji elemenata sigurnosne politike BiH nastojalo se ostvariti konzistentan

⁷¹Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 176

⁷² Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str.176.

⁷³ Ibid, str. 185.

pristup, pri čemu je Vijeće ministara BiH organiziralo proces oblikovanja i objedinjavanja elemenata sigurnosne politike. Na 82. sjednici je formiralo Interresornu radnu grupu za izradu sigurnosne politike BiH. Nakon što je Interresorna radna grupa, uz aktivno učešće relevantnih ministarstava Vijeća ministara, završila rad, Vijeće ministara je u decembru 2005. godine sačinilo konačan oblik dokumenta koji je Predsjedništvo BiH usvojilo na sjednici 08. februara 2006. godine pod nazivom *Sigurnosna politika BiH*.⁷⁴

Za sprovođenje Sigurnosne politike Bosne i Hercegovine su zaduženi organi i institucije na svim nivoima zakonodavne i izvršne vlasti.

Dokumentom Sigurnosne politike se definiraju pravci i načini djelovanja sigurnosnog aparata Bosne i Hercegovine. Sigurnosnu politiku razrađuje izvršna vlast a sve u cilju poboljšanja sigurnosti. Na definiranje pravca djelovanja sigurnosne politike utiču različeta istraživanja po pitanju procjene rizika, procjene sigurnosnog okruženja i same interese i ciljeve koje Bosna i Hercegovina želi ostvariti na polju same sigurnosti.

Kroz sigurnosnu politiku osiguravaju državni kontinuitet, međunarodni subjektivitet, suverenitet, politička neovisnost, ljudska i građanska prava i slobode građana po međunarodnim standardima. Bosna i Hercegovina kroz svoju sigurnosnu politiku pokazuje dosljednost i ispunjavanje svih međunarodnih obaveza koje je preuzela na međunarodnom planu i tako pokazuje da je pouzdan partner na putu euroatlanskih integracija. Bosna i Hercegovina kroz ovaj dokument pokazuje svu svoju dosljednost u izgradnji demokratske, miroljubive i stabilne Europe i svijetskog mira u cjelini.

Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine kao dokument može se razvrstati na svoje dijelove. Naime, dokument se sastoji od; Načela sigurnosne politike, stanja sigurnosti, elemenata sigurnosne politike i ciljeva te iste sigurnosne politike.

Načela sigurnosne politike predstavljaju temelj sigurnosne politike a i sama sigurnosna politika je zasnovana na tim načelima kroz koja se jasno definiše i organizira sigurnost iznutra i jasno definira njeno djelovanje. Prvo načelo sigurnosne politike je **pravna urednost**. Sigurnosna politika mora biti jasno definisana kroz ustav i zakone i svakako da bude u skladu sa međunarodnim normama i pravilima. To podrazumijeva da pravna urednost sigurnosnog koncepta mora odgovarati objektivnim potrebama i postavljenim sigurnosnim ciljevima

⁷⁴ Predsjedništvo BiH je na 85. Sjednici održanoj 08. Februara 2006. godine usvojilo Sigurnosnu politiku BiH u okviru zaključka broj 01-011-142-35/06 (podaci iz arhive Ministra sigurnosti BiH)

nesmetanog razvoja demokratskog društva.⁷⁵

Nedjeljiva sigurnos, kao drugo načelo podrazumijeva stepen sigurnosti u okruženju. Pod ovim načelom se podrazumijeva da je Bosna i Hercegovina preuzela odgovornost u održavanju unutrašnje i vanjske sigurnosti i da, u granicama svojih kapaciteta, kroz saradnju i partnerstvo s drugim subjektima međunarodnih odnosa, dijelom pridonosi ukupnoj sigurnosti.

Načelo sveobuhvatnosti u zaštiti vitalnih vrijednosti, „uzimajući u obzir kompleksnost i međuovisnost savremenih rizika i prijetnji, Bosna i Hercegovina će osigurati usklađenost aktivnosti postojećih a gdje je potrebno ustanoviti i odgovarajuće nove mehanizme unutar sustava sigurnosti za pružanje sveobuhvatne i aktivne zaštite njezinih društvenih vrijednosti i interesa. U fazi je reforma sistema sigurnosti i drugih političkih tijela koja će usklađivati i nadzirati rad institucija koje sudjeluju u funkcioniranju tog sistema.“⁷⁶

Načelo miroljubivosti i partnerstva, Bosna i Hercegovina gradi dobrosusjedske odnose i kroz svoju politiku nema pretenziju prema teritoriji neke druge susjedne države. Također, Bosna i Hercegovina je čvrsto uvjerenjena u mogućnost rješavanja svih sporova mirnim i političkim putem. Načelo javnosti, kroz ovo načelo se zalaže za jedinstven razvoj sistema sigurnosti i podrazumijeva jedinstveno upravljanje i kreiranje daljnjeg razvoja sigurnosnog sistema uz ostvarivanje nadzorne funkcije od strane Parlamentarne skupštine, Predsjedništva i Vijeća ministara BiH nad zakonitošću rada institucija koje čine taj sistem. Na kraju, načelo otvorenosti za promjene. Sigurnosni sektor kao takav jako je dinamičan i samim tim sigurnosna politika će biti otvorena za doradu, kreiranje i prilagođavanje. Na to obavezuje moguće nagle i iznenadne prijetnje stanju sigurnosti u zemlji, regiji i svijetu.⁷⁷

Iz navedenih načela moguće je zaključiti da je ovaj dokument poprilično sveobuhvatan i detaljan po pitanju jasnog definisanja sigurnosti države pogotovo u dijelu gdje se kaže „Na to obavezuje moguće nagle i iznenadne prijetnje stanju sigurnosti u zemlji, regiji i svijetu“. Ovim dijelom se ostavlja prostor za dodatnu doradu dokumenta. Praksa je kod većine država da se ovaj i ovakvi dokumenti blagovremeno doraduju i dograđuju. Nažalost, Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine uprkos prostoru koji je ostavljen za doradu istog, to se nije desilo još od 2006. godine. Od tada Bosnu i Hercegovinu a i svijet su zadesile razne krize i prijetnje, neke od njih su migracije stanovništva i pandemija COVID-19 virusa. Niti jedna od ove dvije prijetnje koje su

⁷⁵ Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, dokument, Sarajevo 2006, str. 2.

⁷⁶ Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, dokument, Sarajevo 2006, str. 2.

⁷⁷ Ibid str. 2

svakao i prijetnja sigurnosti a obe se mogu usko povezati i sa ovakvim dokumentom, nisu obrađene kroz Sigurnosnu politiku.

U daljnjem tekstu će biti prikazani i ostali segmenti sigurnosne politike koji su bitni za euroatlanski put Bosne i Hercegovine i gdje je taj put jasno definiran i određen.

Jedan od razloga zašto Bosna i Hercegovina nema „noviji“ dokument Sigurnosna politika jeste i etnički uticaj, tačnije negativan etnički uticaj i na ovaj segment. Zadatak ovog istraživanja i jeste prikazati objektivno taj uticaj na sigurnost i sigurnosna pitanja u Bosni i Hercegovini. Naime bosanski Srbi trenutno pokušavaju usporiti euroatlanski put Bosne i Hercegovine i tako na svaki mogući način osporavaju integraciju Bosne i Hercegovine u NATO savez razlog tome jeste i politika dirigovana iz Beograda koje odprilike zadnju deceniju njeguje animozitet prema NATO savezu.

Kroz dokument Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine definisana su i stanja sigurnosti.

Sigurnosno okruženje, „veličinom, razinom društvenog proizvoda, položajem, komunikacijskim značajem, te prema raspolaganju stratezijskim sirovinama i resursima, Bosna i Hercegovina ima ograničen uticaj u savremenom svijetu.“⁷⁸ Međutim Bosna i Hercegovina je i dalje bitan čimbenik u izgradnji sigurnosti jugoistočne Evrope i Evrope u cjelosti i iz tog razloga je jako bitno njeno sigurnosno okruženje i sigurnosna situacija. Svakako to je jedan od glavnih razloga i argumenata zašto je neophodno da Bosna i Hercegovina u skorijoj budućnosti bude dio NATO saveza i Evropske Unije. U dokumentu iz 2006. godine jasno su navedene prijetnje koje su bile aktuelne u tom periodu ali svakako da bi bilo dobre da se na ovaj postojeći dokument uvrste prijetnje i izazovi koji su zadesili Bosnu i Hercegovinu u zadnjem periodu. Neki od nabrojanih su: terorizam, organizirani kriminal, razvoj biološkog, hemiskog i nuklearnog naoružanja, trgovina ljudima, narkoticima, oružjem itd. Jasno je da u ovom dokumentu nisu spomenute ilegalne migracije stanovništva. Bosna i Hercegovina je sa pojavom ove nove sigurnosne prijetnje imala jako velike problem. Iz tog razloga je neophodno da se takvi i slični izazovi uvrste u tekst Sigurnosne politike Bosne i Hercegovine.

Sigurnosni izazovi podjeljeni su na regionalne, unutrašnje i globalne.

U dokumentu Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine u dijelu gdje se govori o globalnim izazovima svakako na prvom mjestu je stavljen terorizam kao glavni izazov koji je bio aktuelan tada a svakako i danas. U posljednjih godinu dana Bosna i Hercegovina je bila suočena sa

⁷⁸Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, dokument, Sarajevo 2006, str. 3.

migrantskom krizom koja se može posmatrati i kao globalni izazov ali također i kao regionalni. Svakako, jako bitno je spomenuti i pandemiju Korona virusa koji je zasigurno promjenio život na globalnom planu. Naime niti jedan od ova dva izazova nije ni načelno predviđen dokumentom a ni naknadno uvršten u dokument iz razloga što nažalost nije postojao konsenzus oko čak i bitnijih sigurnosnih pitanja.

Uzimajući za primjer dokumente poput Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske možemo vidjeti da su rizici poput migrantske krize i opasnosti od širenja zaraznih bolesti jasno naglašene u ovom dokumentu.

„Problemi koji nastaju kao posljedica negativnih pojava u procesu tranzicije RH. Poremećaji gospodarskog sustava RH, negativna demografska kretanja, smanjivanje udjela radno aktivne populacije, visoka stopa nezaposlenosti samo su neke od manifestacija takvih pojava...Pitanja prava i zaštite nacionalnih manjina u državama regije te pokušaj njihovoga jednostranog rješavanja predstavlja potencijalni izvor sukoba među državama, što može izravno utjecati na sigurnost RH....Granična pitanja nastala kao posljedica raspada bivše SFR Jugoslavije, potencijalni su izvor nestabilnosti. Međutim, osim kao na sigurnosni rizik, RH na njih gleda i kao na izazov čijim rješavanjem se bitno može pridonijeti regionalnoj stabilnosti...Intenziviranje transnacionalnih prijetnji u regiji i izvan nje, globalni terorizam, organizirani kriminal, izbjegličke krize, neposredno i posredno će utjecati na nacionalnu sigurnost RH. Ove pojave, bez obzira da li je njihovo izvorište u neposrednom okružju ili izvan njega, realni su sigurnosni rizik za RH. Globalni terorizam predstavlja prijetnju međunarodnom miru i sigurnosti, čime se ugrožavaju i interesi RH. Djelovanje organiziranoga kriminala i posljedice koje ono donosi (destabilizacija državnih institucija, narušavanje pravnoga poretka, gospodarski kriminal i korupcija) predstavljaju veliki sigurnosni rizik za RH. Kao značajan sigurnosni rizik treba istaknuti i problem krijumčarenja oružjem, opojnim drogama te ilegalne migracije. RH je, zbog činjenice da se prostorno nalazi na području kojim prolaze krijumčarski pravci iz Azije, Afrike i istočne Europe prema Zapadnoj Europi, posebno osjetljiva na ovakvu vrstu ugrožavanja njezine sigurnosti.“⁷⁹

Vidljivo je da je ovaj dokument jasno povezao nekoliko sigurnosnih izazova i stvorena je jasna slika sigurnosnog rizika.

⁷⁹ Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske,(dokument str.6 objavljeno: 17. juli 2017.godine [Strategija nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske \(nn.hr\)](#))

Naime bitno je napomenuti da je u dokumentu Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine spomenuta i migracija stanovništva, stim da se u dokumentu spominje kao „nasilna migracija“. Kada govorimo o migrantskoj krizi koja je zadesila Bosnu i Hercegovinu pa i region jasno je vidljivo da jedan veći broj migranata koji su prolazili kroz Bosnu i Hercegovinu a i jedan broj njih i sada se nalazi u Bosni i Hercegovini i nisu baš produkt nasilne migracije. Dosta migranata na put ka Evropi i boljem životu krenuli su iz ekonomskih, socio-ekonomskih, pravnih i drugih razloga.

Regionalne i globalne izazove skoro da je nemoguće u nekim segmentima razdvojiti, dosta globalnih izazova ima svoj odjek i na regionalne izazove. Izazovi sa kojima se suočava regija jugoistočne Evrope jeste nestabilnost kao proizvod tranzicijskog procesa prelaska na tržišnu ekonomiju, što je izazvalo i dodatnu zaostalost u razvitku regije.

„Prema geostrateškom položaju, područje jugoistočne Evrope nalazi se na važnim putevima između Evrope i Azije, osobitno važnim sa stajaišta trgovinske razmjne. To su istodobno i putevi nezakonite trgovine narkoticima, bijelim robljem a mogu biti korišteni i za tranzit terorističkih skupina i sredstava za izvođenje terorističkih napada. Regija je u posljednjem desetljeću 20. stoljeća bila poprište mnogih sukoba, koji su ostavili ekonomske, psihološke, socijalne i druge posljedice. U ovom su području još prisutna nastojanja za odcjepljenjem, autonomijom i neovisnošću određenih etničkih skupina, što uz razmjerno visoku koncentraciju vojnih kapaciteta ,dodatno usložnjava sigurnosno stanje.“⁸⁰ Navedeni regionalni izazovi iz vremena kada je nastao ovaj dokument vrijede i danas. Bosna i Hercegovina i danas ima secesionističke probleme koji su usko povezani sa susjednim zemljama. Očigledan je podrška koju pruža susjedna Srbija, entitetu Republika Srpska iz koje svakodnevno dolaze izjave nekih političara o ideji odcjepljenja tog entiteta pa čak i u konačnici pripajanja Srbiji. Takve politike su trenutno najveći izvor nesigurnosti u ovom dijelu Evrope. Naime ovaj izazov i problem se dijelom proteže i na globalni jer u zadnje vrijeme entitetu podršku iskazuje i Ruska federacija. U trenutku kada cijela Evropa i skoro cijeli svijet uvodi sankcije i prekida kontakte sa Rusijom, srpski predstavnici i političari otvoreno podržavaju Rusiji i sastaju se sa njihovim diplomatama. Shodno dešavanjima i vezama između entiteta Republika Srpska i Rusije da se zaključiti da je taj entitet trenutno uz Srbiju jedno od rijetkih mjesta gdje Rusija u Evropi ima svoj politički uticaj.

Takvi odnosi između entiteta Republike Srpske, Srbije i Rusije proizvode etnička nesuglasice i

⁸⁰ Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, dokument, Sarajevo 2006, str. 4.

probleme. Sa druge strane, postoji problem oko tzv. Hrvatskog pitanja. Hrvati u Bosni i Hercegovini zadnjih skoro četiri godine blokiraju procese u Bosni i Hercegovini, pod izgovornom kako izborna volja hrvatskog naroda nije zadovoljena. Blokadama žele da nametnu novi izborni zakon koji bi bio samo po volji jednog naroda. Izborni zakon koji hrvatski narod želi da nametne nije demokratski i nikako nije u skladu sa zakonima koje njeguju demokratska društva. Kroz ova dva slučaja evidentan je negativan uticaj etničkih politika na sam politički život Bosne i Hercegovine, njen euroatlanski put i u konačnici imamo i negativan uticaj na sigurnost uopšte.

Da bi sigurnosna politika Bosne i Hercegovine bila u punoj funkciji svih građana i etničkih skupina u Bosni i Hercegovini neophodno je povećati funkcionalnost i efikasnost sistema sigurnosti i države uopšte.

Glavna hipoteza ovog rada svodi se na funkcionalnost sigurnosne politike uopšte, potvrđivanje činjenice da ona treba biti u službi svakog građanina u Bosni i Hercegovini dovodi se u pitanje kada jedna strana ili etnička grupa svojim zahtjevima želi da ugrozi drugu ili druge dvije strane. Jedna od opcija da se takve stvari ne dešavaju jeste građanska država. U Bosni i Hercegovini trenutno postoje politike koje teže takvoj opciji i Bosnu i Hercegovinu vide kao građansku državu ali sa druge strane imamo politike koje to tumače kao unitarističko uređenje i takav oblik uređenja društva vide kao sveopću dominaciju bošnjačkog naroda. Ideja građanske države nikako ne umanjuje nacionalnu pripadnost pojedinca što je trenutno narativ koji serviraju politike protivnici ideje građanske države. Naprotiv, građansko uređenje bi svakom pojedincu, neovisno o njegovoj nacionalnoj pripadnosti, dalo isto pravo na svakom dijelu teritorije Bosne i Hercegovine. Prije svega, to bi bilo vidljivo ponajviše prilikom izbora i biranja na državnim i lokalnim izborima. Gdje bi svaki pojedinac imao isto pravo prilikom biranja i načina da bude biran.

Razumljiv je, donekle, strah koji ima hrvatski narod a ogleda se kroz majorizaciju od bošnjačkog naroda. Sasvim je prirodno da manjinski narodi svuda u svijetu da li u manjem ili većem procentu imaju takav strah. Naravno, hrvatski narod u Bosni i Hercegovini nema status manjine ali svakako ima poprilično mali procenat u odnosu na druga dva naroda. Nerazumljivo je kako hrvatski narod teži ka promjeni izbornog zakona samo na teritoriji Federacije Bosne i Hercegovine gdje naravno živi većina hrvatskog naroda ali zaboravlja Hrvate u drugom entitetu

koji nemaju nikakvo pravo niti način da biraju svog predstavnika iz tog entiteta. Sa druge strane strah od majorizacije od strane Bošnjačkog naroda je krajnje neosnovan. Ako uzmemo primjer Željka Komšića koji je etnički Hrvat i izabran je voljom građana na mjesto predsjednika države, hrvatska strana tvrdi da je on izabran isključivo voljom Bošnjaka, upravo to je dokaz protiv majorizacije od strane Bošnjaka jer pokazuje spremnost bošnjačkog naroda da glasa i za osobu koja nije isključivo iz bošnjačkog etničkog korpusa. Bošnjaci kao apsolutna većina u Bosni i Hercegovini trebaju i da budu pokretačka snaga promjena i napredka u državi Bosni i Hercegovini ali svakako da ni na koji način ne ugroze status druga dva naroda. Bošnjački narod kao većinski narod je kako stvari stoje trenutno jedini majorizirani narod u Bosni i Hercegovini ali uprkos tome kada uzmemo činjenicu da su Bošnjaci i apsolutno većinski narod u Bosni i Hercegovini treba da budu primjer kako i na koji način od Bosne i Hercegovine napraviti građansku državu po mjeri svakog pojedinca. Neophodno je prije svega da cjelokupno društvo Bosne i Hercegovine doživi svojevrstnu katarzu a to bi se ogledalo u prihvatanju jedne istine, sprovođenje pravde i u konačnici bi to dovelo do pomirenja naroda a pomirenje za sobom vuče i povjerenje koje bi bilo ključ za jedno građansko društvo. Tek u takvom građanskom društvu bi se proizvela povoljna sigurnosna situacija gdje bi imali jedan cijeli sistem pa i sigurnosni koji bi bio efikasan, funkcionalan i u službi svih građana Bosne i Hercegovine.

„Unutrašnji izazovi Bosne i Hercegovine ogledaju se u opterećenosti unutrašnjim problemima uglavnom izazvanim raznim političkim čimbenicima koji su ozbiljna opasnost za socijalnu, političku i svaku drugu stabilnost zemlje. Neki od tih izazova su; političko i društveno neprijateljsko raspoloženje kao posljedica agresije na Bosnu i Hercegovinu, nepotpuna primjena Dejtonskog mirovnog sporazuma, nedovoljna finansika sredstva za realizaciju održivog povratka, problemi tranzicije ka tržišnoj ekonomiji, visoka stopa nezaposlenosti, veliki broj minskih područja zaostalih od rata i razni ekološki izazovi, problemi upravljanja tehnološkim, vojnim i komunalnim otpadom.“⁸¹

Pored navedenih unutrašnjih izazova, a posebno u dijelu gdje se spominje „političko i društveno neprijateljsko raspoloženje“ moguće je povući i paralelu sa gore navedenim regionalnim izazovima a koji se ogleda u secesionističkim namjerama. Ovakvo neprijateljsko raspoloženje među građanima Bosne i Hercegovine ustvari je najveća kočnica progresivnih procesa u državi. Najlogičniji slijed ka napretku društva bi bio taj da se krene u rješavanje ovih i ovakvih

⁸¹Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, dokument, Sarajevo 2006, str.4-5.

unutrašnjih izazova. Da bi se napravio sistem koji će biti funkcionalan i na usluzi svih građana Bosne i Hercegovine neophodno je pomirenje i povjerenje među narodima Bosne i Hercegovine. Razlog zašto bi prvo trebalo da se riješe neki unutrašnji sigurnosni izazovi jeste taj što bi multipliciranje dobrih rješenja i rješavanje sitnih problema imalo odjeka i na više nivoe i veće izazove u ovom slučaju regionalne i globalne.

Dokument Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine u svom dijelu o procjeni sigurnosnih kretanja u BiH i okruženju navodi, „iako sigurnosna situacija u nekim segmentima ima trend poboljšanja i dalje je prisutan širok spektar prijetnji i opasnosti koje mogu uticati na njezinu destabilizaciju. To se prvenstveno odnosi na globalne i regionalne izazove i rizike, uključujući i situaciju u Iraku i neke neuralgične tačke na prostoru Balkana, kao što je Kosovo i Metohija.“⁸² U navedenom tekstu spomenuta je situacija i rat u Iraku koji već neko vrijeme nije aktuelan u kontekstu u kojem je tada spomenut. Od tada pa do danas bio je niz aktuelnijih sigurnosnih izazova, poput Arapskog proljeća, rata u Siriji koji je i danas aktivan, dešavanja nakon Arapskog proljeća proizveli su i migrantsku krizu koja nije konkretno ni pomenuta u ovom dokumentu. Naravno, trenutno najaktuelniji sigurnosni izazov jeste Ruska agresija na Ukrajinu i posljedice koje trenutno trpi Evropa i cijeli svijet svakako da bi trebale da se nađu u tekstu ovakvih i sličnih dokumenata.

Poboljšanje i sigurnosni napredak koji je pomenut u ovom dokumentu odnosi se na napredak po pitanju euroatlanskog puta Bosne i Hercegovine koji je također pomenut u ovom dokumentu i jasno definisan. Pod tim se podrazumijeva članstvo u NATO savezu i pristupanje Evropskoj Uniji kao smijer koji ne smije da ima alternativu. Posljednja dešavanja vezana za rat u Ukrajini pokazatelj su navedene tvrdnje.

Na bazi mehanizma konsultacija, kompromisa i konenzusa skoro dvije decenije u Bosni i Hercegovini postoji jasna saglasnost oko euroatlanskih integracija i trenutno ne postoji nikakva jasna alternativa tom putu.

Dokaz ove tvrdnje i jeste dokument Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine koji je nastao još 2006. godine a potpisan i odobren je od sva tri člana predsjedništva što ukazuje na jasan kompromis i konsenzus.

Nažalost u posljednjih par godine neke političke struje, ideologije i politike pokušavaju na sve načine da ospore tu činjenicu i uspore put Bosne i Hercegovine naročito prema NATO savezu.

⁸² Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, dokument, Sarajevo 2006, str.

Ponovo je bitno napomenuti rat u Ukrajini koji svaku moguću alternativu Bosne i Hercegovine stavlja pod upitnik i bez dileme potvrđuje činjenicu da je mjesto Bosnu i Hercegovini u Evropskoj Uniji i NATO savezu. Tome svjedoče i otvorene prijetnje Bosni i Hercegovini od strane ruskih diplomata a neke od najopasnijih prijetnji jesu i prijetnja Ukrajinskim scenarijom što u vrijeme modernog ratovanja uprkos fizičkoj udaljenosti i nije nemoguće ako još na to dodamo i prisne odnose susjedne Srbije i veliko odbravanje vladajuće strukture u entitetu Republika Srpska dovodi nas do zaključka da je takav ili sličan scenario kao u Ukrajini veoma moguć. Iz tog razloga sve političke snage koje su patriotske i probosanske trebale bi da aktivnije rade na planu što bržeg pristupanja NATO savezu jer Bosna i Hercegovina u ovakvoj međunarodnoj atmosferi svoju sigurnost može da zaštiti jedino kroz članstvo u ovakvom savezu.

„Početak razgovora o pristupanju Bosne i Hercegovine u euratlanske integracije, kao i zemalja iz njezinog neposrednog okruženja, bitno je smanjio rizik od izbijanja sukoba kako sa zemljama u okruženju, tako i u samoj Bosni i Hercegovini. S druge strane, ekonomski i socijalni problemi mogu izazvati određene napetosti, pa i rizik sukoba, ali bi on, u tom slučaju, imao obilježja drugačija nego unutarnji sukob potaknut međudržavnim napetostima.“⁸³

Elementi i ciljevi Sigurnosne politike Bosne i Hercegovine

Dokument Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine ima nekoliko elemenata a to su: Vanjska politika, unutrašnja politika, odbrambena politika, finansijska politika, socijalna politika, demokratizacija i ljudska prava i zaštita čovjekovog okoliša.

Vanjska politika

„Predsjedništvo Bosne i Hercegovine u dokumentu “Opći pravci i prioriteti za provođenje vanjske politike Bosne i Hercegovine”, utvrdilo je principe, pravce i prioritete vanjske politike kao aktivnu komponentu unutar ukupne sigurnosne politike. Vanjska politika BiH usmjerena je

⁸³Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, dokument, Sarajevo 2006, str. 5.

ka očuvanju i unapređenju trajnog mira, sigurnosti i stabilnog demokratskog i sveukupnog državnog razvoja. U međunarodnim odnosima, aktivnosti BiH zasnivaju se na principima koji su sadržani u Povelji UN-a, Završnom aktu iz Helsinkija i ostalim dokumentima Organizacije za sigurnost i saradnju u Evropi, te na općeprihvaćenim principima međunarodnog prava.“⁸⁴

Vanjska politika Bosne i Hercegovine je bazirana na saradnju sa Evropskom Unijom a to podrazumijeva prihvaćanje i spremnost na odredbe u vidu pravnih i organizacijskih mehanizama u cilju ostvarivanja zajedničke vanjske i sigurnosne politike. Bosna i Hercegovina svoj euroatlanski put ostvaruje i kroz razne organizacije. „Članica je Ujedinjenih naroda, OSCE-a i Vijeća Evrope i članica ili posmatrač u mnogim drugim međunarodnim organizacijama i sporazumima, te aktivna učesnica regionalnih i podregionalnih inicijativa.“⁸⁵

Sigurnost države se po običaju prvo posmatra kroz njen odnos sa susjednim zemljama gdje se obično mogu naći vanjske prijetnje koje ugrožavaju njenu sigurnost.

Bivši visoki predstavnik u Bosni i Hercegovini Paddy Ashdown govoreći o specifičnom odnosu Bosne i Hercegovine sa zemljama u okruženju, navodi da „od susjeda dolazi rat i od susjeda dolazi mir dobre realacije sa susjedima su od apsolutno krucijalnog značaja za mir i sigurnost u regionu“⁸⁶

U Bosni i Hercegovini situacija je kompleksna po pitanju posmatranja i shvatanja odnosa sa susjednim zemljama. Bosanskohercegovački Srbi najčešće za svoje pojedinačne probleme rješenje traže u Beogradu, slična je situacija i sa bosanskohercegovačkim Hrvatima koji nerijetko također za svoja pitanja i probleme traže rješenja u Zagrebu prije nego za isti problem pokušaju naći rješenje u svom glavnom gradu Sarajevu.

„U ovom smislu se odnosi BiH i susjednih država ne mogu posmatrati u uobičajenom svjetlu međunarodnih i međudržavnih odnosa, jer su u Bosni i Hercegovini, ponekad, najsuptilnija unutrašnja pitanja prvo razmatranu prijestonicama susjednih država pa tek onda stavljena na dnevni red državnih institucija BiH. I u ovom kontekstu treba imati u vidu ideje pojedinih etno-političkih elita u Bosni i Hercegovini o izdvajanju pojedinih dijelova BiH i njihovom

⁸⁴Ibid, str. 6.

⁸⁵Ibid, str. 7

⁸⁶ Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 155. (razgovor sa visokim predstavnikom Paddy Ashdown, Sarajevo, 01.08.2005. godine.

priključivanju susjednim državama. Ovakve ideje bivaju inicirane ili podržavane od strane određenih političkih snaga susjednih država - u nekim periodima je to stajalište zvaničnih političkih struktura Beograda ili Zagreba, dok su u pojedinim fazama to stavovi pojedinih političkih partija, vladajućih ili opozicionih. Ovakvi stavovi, kako etno-političkih elita iz BiH, tako i političkih subjekata susjednih država, u potpunosti ignoriraju odredbe međunarodnog prava, a posebno Badinterove komisije. ... No, kako god ova činjenica u određenoj mjeri usložnjava odnose BiH i susjednih država, u njoj je moguće prepoznati i šansu za unapređenje sigurnosti zemlje i njene saradnje sa neposrednim okruženjem. Naime, u racionalnoj analizi, bez pristrasnosti koje su u ovim odnosima često prisutne, svi narodi BiH će doći do zaključka da svoje interese na najbolji način mogu ostvarivati u svojoj zemlji, pri čemu dobra saradnja sa susjedima samo može koristiti.⁸⁷

Analizirajući suštinu međunacionalnih odnosa unutar BiH, a u kontekstu odnosa sa susjedima, Abdulah Sidran je zaključio: "Mislim da nisam u zabludi kada tvrdim da sve ono što je interes bošnjačkog naroda u Bosni istovremeno i interes bosanskih Hrvata i bosanskih Srba. Zašto im treba da se milion puta u povijesti uvjeravaju da im nikad nije pomogla ni Moskva ni Beč, niti Beograd niti Zagreb, nego su ih uvijek koristili za svoje specifične interese."⁸⁸

Unutrašnja politika

„Opredjeljenje Bosne i Hercegovine je pristup i ulazak u evroatlantske integracije. S tim u vezi je i dosljedna razrada i primjena reformi sigurnosnog sektora. Bosna i Hercegovina pridaje posebnu pažnju odnosima sa susjedima i saradnji u oblasti nadzora i kontrole državnih granica. To je preduvjet za uspješno suprotstavljanje svim oblicima prekograničnog kriminala, a posebno blagovremenoj identifikaciji, otkrivanju i otklanjanju prijetnji terorizma, svih oblika organizovanog kriminala i ilegalnih migracija.“⁸⁹

U ovom dijelu je jako bitno da se primjeti naglašenost euroatlanskog puta koji je potvrđen ovim dokumentom a danas je jako osporavan i negiran.

⁸⁷ Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str .156

⁸⁸ Ibrahimagić, Omer., (2003), *Bosanska državnost i nacionalnost* , Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca , str.2.

⁸⁹ Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, dokument, Sarajevo 2006, str. 8.

Kvalitetna unutrašnja sigurnosna politika jako je bitno pogotovo u društvu kakvo je bosanskohercegovačko.

U Bosni i Hercegovini postojanje entitetskih policija predstavlja olakšavajuću okolnost za organizirani kriminal, nivo međusobne povezanosti između entitetskih ministarstava u Bosni i Hercegovini trenutno nije na zavidnom nivou iako sigurnosna politika definiše i navodi da će subjekti unutrašnje politike spriječiti različite oblike nasilja i diskriminacije a posebno one zasnovane na etničkoj i vjerskoj osnovi.

„Subjekti unutrašnje politike Bosne i Hercegovine će kontinuirano doprinositi institucionalnom i pravnom uobličavanju koji će sprečavati sve oblike nasilja i diskriminacije, posebno zasnovane na etničkoj i vjerskoj netrpeljivosti, promovisujući toleranciju i uvažavanje kao poželjne društvene vrijednosti u skladu sa međunarodnim standardima. Posebno će promovisati tekovine antifašističke borbe i borbu protiv neofašizma.“⁹⁰

Kontrola granica i granična policija unazad nekoliko godina nalaze se u teškom stanju i pod velikim pritiskom prije svega zbog nedostatka kadra koji dovodi do poroznosti granice što se pokazalo tačnim u vremenu migrantske krize. Dokument, Sigurnosna Politika Bosne i Hercegovine graničnu policiju vidi kao veoma bitan faktor unutrašnje stabilnosti. „Kontrola granice od strane nadležnih subjekata i njeno stalno usavršavanje u mnogome doprinosi unutrašnjoj stabilnosti.“⁹¹

„Realizacija reforme i unapređenje policijskog sistema, te unapređenje pravosudnog sistema i strukture, ostat će prioritet u cilju jačanja vladavine prava i unutrašnje sigurnosti.“⁹²

Reforma policijskih snaga Bosne i Hercegovine

Koliko je bitna i značajna reforma odbrane u tolikoj mjeri je je značajna i reforma policiskog sistema prije svega u smislu izgradnje i jačanja atributa države neophodnih za ulazak u Evropsku uniju. Bosna i Hercegovina danas ima jedinstvene Oružane snage ali nema jedinstven policijski sistem, on je dakle podjeljen na dva entitetska ministarstva i policiju Brčko Distrikta. Shodno

⁹⁰ Ibid, str. 8.

⁹¹ Ibid, str. 8.

⁹² Ibid, str. 9.

tome, jasna je razlika i pristupu a i samom produktu reformi. Reforma Oružanih snaga je vezana za NATO standarne i išla je u pravcu stvaranja uslova koji bi bili pogodni za članstvo u NATO savezu.

„Neposredno historijsko iskustvo sugerira da ni jedna od evropskih zemalja nije pristupila Evropskoj uniji a da prije toga nije postala članica NATO-a“⁹³ Iz tog razloga reformi vojske se pristupilo ozbiljnije jer je članstvo u NATO-u bilo dosta izglednije i vremenski bliže za Bosnu i Hercegovinu nego članstvo u Evropskoj uniji. Na reformu policije u Bosni i Hercegovini snažno su uticala i dešavanja u Evropi, posebno nakon negativnih rezultata referenduma o prihvatanju Ustava EU, u Francuskoj i Holandiji i to je umanjilo pozitivnu motivaciju političkih i sigurnosnih struktura unutar Bosne i Hercegovine. Selmo Cikotić u svojoj knjizi *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, navodi izjavu Rafi Gregorina: „Mislim da je to jedan od faktora zbog kojeg se reforma odbrane izvodi dobro a reforma policije ne izvodi. NATO predstavlja realističnu budućnost za BiH i to je nešto što se realnije i znatno brže može dogoditi Bosni i Hercegovini nego članstvo u Evropskoj Uniji. Glasanje u Francuskoj je ljude natjeralo da se zamisle u smislu potrebe da se RS odrekne policije ... a zbog šanse da ćemo za dvadeset godina možda biti primljeni u EU, koja tada možda više neće ni postajati, zar trebamo činiti takve promjene.“⁹⁴

„Razlike u stavovima političkih predstavnika naroda u BiH prema reformi Oružanih snaga i policije treba dovoditi u širi kontekst političkog života u BiH, a ne samo u izravnu vezu sa jednom ili drugim reformom. Bolje rečeno, kada nekom od političkih predstavnika konstitutivnih naroda u BiH treba snažnija politička podrška svojih glasača i svog naroda, on je, obično, stiče zauzimanjem stavova „poželjnih za narod koji predstavlja“, odnosno stavova kojima se konfrontira sa predstavnicima drugih naroda u BiH ili predstavnicima međunarodnih organizacija u Bosni i Hercegovini“⁹⁵ Situacija je takva da je nezahvalno suprostavljati se reformi odbrane zbog mogućnosti potencijalnih sankcija a što nije slučaj sa reformom policije. Ovu situaciju moguće je dovesti i u vezu sa činjenicom da iza reforme odbrane neposredno stoji i situaciju nadziru Sjedinjene Američke Države. „Za razliku od reforme odbrane, iza reforme policije ne stoji niti jedna država sa tako naglašenom snagom i uticajem kao što su SAD, a

⁹³ Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 210.

⁹⁴ Ibid, str. 210.

⁹⁵ Ibid, str. 210.

povremeno se stiče dojam da članice EU nemaju uvijek čvrst i jedinstven stav oko krucijalnih pitanja ovog problema.“⁹⁶

Nepostojanje jedinstvenog policijskog sistema na nivou Bosne i Hercegovine, odnosno trenutni policijski sistem je negativno ocjenjen od strane eksperata kako domaćih tako i onih iz međunarodne zajednice. Sadašnje policijske snage, grupa za reformu policijskih snaga, ocjenila je „kao interne, neefikasne i veoma skupe organizacije koje su, u svom domenu, daleko ispod nivoa zahtjeva evropskih integracija.“⁹⁷

Uvažavajući kvalitativne i kvantitativne pokazatelje aktuelnog stanja u oblasti lične imovinske sigurnosti građana Bosne i Hercegovine, kao i standarde za integriranje evropskih sistema sigurnosti, Komisija je u ovom Izvještaju naglasila najbitnija područja restrukturiranja policije u Bosni i Hercegovini. Apostrofirana područja djelovanja na izgradnji novih policijskih snaga, prema Izvještaju, trebaju biti:

5. Politički nadzor, uprava i funkcija podrške,
6. Političko upravljanje,
7. Operativna organizacija policijske strukture BiH,
8. Organizacija lokalnih policijskih snaga,
9. Obuka,
10. Činovanje i plaće.⁹⁸

Odbrambena politika

Dokumentom Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, definisana je i odbrambena politika Bosne i Hercegovine gdje se ona smatra važnom za i za unutrašnji, i za vanjsku politiku. Podrazumijeva strateške principe koji podrazumijevaju razmatranje šireg sigurnosnog okruženja. Odbrambenom politikom se definišu i oružane snage koje su najbitniji dio ovog sistema.

„Odbrambena politika Bosne i Hercegovine je važan dio unutrašnje i vanjske politike. Izgrađena je na strateškim principima koja odgovaraju vanjskoj i sigurnosnoj politici i rezultat je razmatranja šireg sigurnosnog okruženja. Odbrambena politika definiše glavne elemente odbrambenog sistema Bosne i Hercegovine i načine na koji oni funkcioniraju,

⁹⁶ Ibid, str. 211.

⁹⁷ Dokument MUP-a Federacije BiH, INFORMACIJA restrukturiranja policije u BiH (2004 – 2005.), Sarajevo, februar 2006.god. str.1

⁹⁸ Ibid, str. 3.

uključujući Oružane snage kao najbitniji dio sistema.“⁹⁹

Funkcionalnost sistema sigurnosti ogleda se kroz organiziranost Oružanih snaga Bosne i Hercegovine. Reforma vojske u Bosni i Hercegovini i uspostavljanje Oružanih snaga Bosne i Hercegovine jedna je od bitnijih reformi koje su se desile u poslijeratnom periodu. Oružane snage Bosne i Hercegovine su koncipirane na način da su na usluz svih građana Bosne i Hercegovine. Cilj ovog rada jeste da predstavi funkcionalnost sistema sigurnosti a svakako da je vojska jedan od glavnih stubova svakog sistema sigurnosti. U Dokumentu, Sigurnosna Politika Bosne i Hercegovine navode se načela odbrambene politike:

- demokratskoj, civilnoj kontroli vojske, uz parlamentarni nadzor;
- transparentnosti aktivnosti u oblasti odbrane, uključujući planiranje i budžetiranje odbrane;
- uravnoteženosti snaga i mogućnosti unutar Bosne i Hercegovine, podregija i jugoistočne Evrope;
- modernizaciji snaga, uključujući razvoj interoperabilnosti Oružanih snaga Bosne i Hercegovine s NATO-om;
- integraciji u evroatlantske kolektivne sigurnosne strukture;
- saradnji u oblasti kontrole naoružanja i mjerama izgradnje sigurnosti i povjerenja, uključujući učešće u sigurnosnim strukturama i protokolima jugoistočne Evrope;
- izgradnji sistema odbrane, zasnovanog na navedenim principima, čime će Bosna i Hercegovina realizovati ciljeve odbrambenih reformi na putu od individualne ka kolektivnoj sigurnosti.¹⁰⁰

U većini navedenih načela jasna je odlučnost Bosne i Hercegovine na putu euroatlanskih integracija i opredjeljenost ka punopravnom članstvu i ostvarivanju kolektivne sigurnosti na osnovu NATO i EU principa i standarda. Što potvrđuje tezu da u Bosni i Hercegovini zadnjih dvadeset godina postoji saglasnost po pitanju euratlanskih integracija.

Danas postoje politike u Bosni i Hercegovini koje osporavaju prije svega NATO put Bosne i Hercegovine, uprkos tome Ministarstvo Odbrane Bosne i Hercegovine u dokumentu pod naslovom „Program rada Ministarstva Odbrane Bosne i Hercegovine za 2023.godinu“ navodi

⁹⁹ Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, dokument, Sarajevo 2006, str. 9.

¹⁰⁰ Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, dokument, Sarajevo 2006, str.10

prioritete tog ministarstva:

1. Odbrana BiH;
2. Reformske aktivnosti u oblasti odbrane;
3. Osigurati ispunjenje svih obaveza BiH u okviru procesa i programa saradnje sa NATO/PfP i EU;
4. Operacije i obuka;
5. Pomoć civilnim organima i civilno-vojna saradnja;
6. Operacije kolektivne sigurnosti;
7. Međunarodna saradnja i međunarodne obaveze;
8. Logistika;
9. Finansije i budžet;
10. Odbrambeno planiranje;¹⁰¹

U istom dokumentu se navode i planirani rezultati ministarstva, između ostalog je navedeno „Ispunjavanje obaveza koje proizilaze iz članstva u programu „Partnerstvo za mir“ i korištenje svih instrumenata partnerske saradnje sa NATO-om, te ispunjavanje obaveza po dostavljenom dokumentu Bosne i Hercegovine NATO-u „Program reformi BiH“, što je od izuzetnog značaja za BiH i predstavlja jasan pokazatelj učinjenih napora BiH na usvajanju i primjeni određenih zahtijevanih standarda od strane NATO-a.“¹⁰²

Uloga međunarodne zajednice u izgradnji sigurnosnog sistema Bosne i Hercegovine u mnogome je pomogla, bitniji primejr u poslijeratnom periodu su odluka Visokog predstavnika Paddy Ashdowna iz 2003. godine koja je pomogla u prevazilaženju određenih uočenih slabosti u funkcionisanju sistema sigurnosti zatim odluka Generalnog sekretara NATO saveza George Robertsona isto iz 2003. godine kad su postavljeni uslovi Bosni i Hercegovni vezano za pristup u PfP i kasnije u NATO savez. Ovo su bile pozitivne činjenice koje su dovele do razvoja i jačanja sigurnosti Bosne i Hercegovine a svakako da su doprinjele i samoj funkcionalnosti sistema i sigurnosti građana. Vezano sa ove stvari i odluke bitno je naglasiti „da nije bilo dobro što u implementaciji tog procesa legitimni predstavnici institucija BIH nisu imali punu inicijativu. Kao i u mnogim drugim slučajevima, predstavnici međunarodnih organizacija su i u izgradnji sistema sigurnosti Bosne i Hercegovine imali značajnu ulogu i vrlo često, u nedostatku rješenja unutar

¹⁰¹ Program rada Ministarstva Odbrane Bosne i Hercegovine za 2023.godinu str. 3.

¹⁰² Ibid, str. 3.

Bosne i Hercegovine, davali gotova rješenja predstavnicima državnih institucija Bosne i Hercegovine.¹⁰³

Razlog ovakov razvoja situacije gdje su međunarodni faktori uticali na odluke bitne po sigurnost Bosne i Hercegovine jeste i negativan etnički uticaj među političkim predstavnicima naroda Bose i Hercegovine. Ovdje su pomenute situacije iz poslijeratnoga perioda kada je donkele bilo i razumljiv ovakav odnos među predstavnicima naroda u Bosni i Hercegovini ali kada pogledamo i današnju situaciju u Bosni i Hercegovini, stiće se dojam da i danas politike u Bosni i Hercegovini nemaju volju kojom bi riješile neke od ključnih problema građana Bosne i Hercegovine iz tog razloga i danas imamo primjere nametanja zakona od stane međunarodnih faktora.

Zakon on odbrani Bosne i Hercegovine iz 2003. godine

Nakon rata u Bosni i Hercegovini su faktički postojale dvije vojske što je predstavljalo specifičnu situaciju. Naime, neophodno je bilo da se ta situacija izmjeni i da se stvore jedinstvene oružane snage, formiranje jedinstvene vojske Bosne i Hercegovine počelo je Zakonom o odbrani Bosne i Hercegovine iz 2003.godine.

„Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, donesen 1. decembra 2003. godine, predstavljao je najbitniji zakonski osnov za uspostavljanje Oružanih snaga Bosne i Hercegovine i državno dimenzioniranje odbrane uopće. Njime su definirane Oružane snage Bosne i Hercegovine, nadležnosti državnih i entitetskih institucija, uspostava funkcije komandovanja i kontrole na državnom nivou, uspostava Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine, Zajedničkog štaba Bosne i Hercegovine te Operativne komande Bosne i Hercegovine, na nivou države se propisuje demokratski parlamentarni nadzor nad Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, osigurava transparentnost odbrambenih poslova i budžeta, te redefinira uloga SKVP.¹⁰⁴ Ovim zakonom se Oružane snage definišu kao profesionalna vojska i jedina vojna sila koju organizira i kontrolira država Bosna i Hercegovina.

¹⁰³ Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 179

¹⁰⁴ Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 196.

Ove promjene se događaju paralelno sa nekim drugim promjenama koje su jačale institucije Bosne i Hercegovine i koje su u većoj ili manjoj mjeri povezane sa sferom sigurnosti. „Međutim, sigurnost, kao opći ambijent u okviru kojeg se izgrađuju sve državne funkcije i institucije, dobija sve veći značaj, i u velikoj mjeri se naslanja na odbranu kao svoju najbitniju i najjaču komponentu, tako da se pozitivne promjene u državi povoljno reflektuju na klimu u odbrambenim strukturama, nakon čega povratno daju poticaje za napredak u drugim reformskim procesima koji su na sceni.“¹⁰⁵ Sasvim je sigurno da su reforme odbrane u Bosni i Hercegovini bile jedne od najboljih i najproduktivnijih promjene u poslijeratnom periodu. Ove reforme su poprilično dobro prihvaćene kod sva tri naroda i poslije su predstavljale metodologiju i način na koji su neke druge reforme vođene i sprovedene. Ovom reformom poboljšana je sigurnost pojedinca, smanjena je mogućnost ponovnog eskaliranja sukoba i u konačnici dosta se doprinjelo samoj funkcionalnosti sistema koji treba da bude u službi građana Bosne i Hercegovine.

„Iskazana politička volja, donesene odluke, zakonska i druga normativna rješenja su doživjela praktičnu primjenu u reformskim promjenama i postupcima kojima je bitno promjenjena struktura oružanih snaga u Bosni i Hercegovini. Ove praktične promjene, realizirane tokom 2004. i početkom 2005. godine, su se ogledale u:

4. Rekonstrukcija entitetskih ministarstava i vojski
5. Imenovanje ključnog kadra u Ministarstvu odbrane i Oružanim snagama BiH (OS BiH) – ministara, njegovih zamjenika i pomoćnika, generala OS BiH i sl. te donošenju pravilnika i sistemskih rješenja potrebnih za njihov rad
6. Formiranje počasne jedinice BiH
7. Formiranje međunarodnog BH Centra za obuku za operacije podrške mira
8. Učešće BiH u mirovnim isijama i operacijama
9. Uspostavi funkcije i organizacije vojnog deminiranja na državnom nivou
10. Prućanje pomoći drugim strukturama države, prije svega Civilnoj zaštiti.¹⁰⁶

¹⁰⁵ Ibid. str. 197.

¹⁰⁶ Ibid, str. 197.

Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine iz 2005. godine

Značajan rad Komisije za reforme doprinio je izmjenama Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine iz 2003.

„Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, donesen 2005. godine, je od strane Komisije za reformu odbrane predstavljao kao nov zakon, jer je izmjenjeno više od polovine Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine donesenog 2003. godine. Ovaj Zakon ima ključni značaj u reformi odbrambenih snaga BiH ne samo u smislu kompletiranja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine već i u kontekstu ukidanja odbrambenih struktura na nivou entiteta.“¹⁰⁷

Ovim izmjenama Zakona doprinjelo se funkcionalnosti Oružanih snaga i državne sigurnosti uopće. Zakoni su jasnije i jednostavnije definirani što je imalo za posljedicu povećanje efikasnosti cjelokupnog sistema sigurnosti.

Zakon o odbrani je propisao formiranje jedne vojne sile i jednog sistema odbrane u Bosni i Hercegovini sa isključivom državnom nadležnošću nad odbranom. Član 1. ovog zakona „Regulira jedinstven odbrambeni sistem Bosne i Hercegovine, uspostavlja i definira lanac komandovanja i uloge svih elemenata kako bi Bosne i Hercegovina imala pun kapacitet u civilnom nadzoru i zaštiti suvereniteta i teritorijalnog integriteta Bosne i Hercegovine“ U članu 2. istog zakona se kaže da su „Oružane snage, profesionalna, jedna vojna sila koju organizira i kontrolira država Bosna i Hercegovina. Oružane snage imaju aktivnu i rezervnu komponent. Oružane snage, kao institucija države Bosne i Hercegovine, čine pripadnici iz reda sva tri konstitutivna naroda i reda ostalih u skladu sa Ustavom i zakonima Bosne i Hercegovine“¹⁰⁸

„Zakonom o odbrani Bosne i Hercegovine su definirana prava i dužnosti institucija Bosne i Hercegovine u pogledu odbrane, kompetencije u proglašavanju vanrednog ili ratnog stanja, obaveze odbrambenih struktura prilikom prirodnih i drugih katastrofa i nesreća, definira sukob interesa i profesionalizam, ulogu Generalnog inspektorata, tekst zakletve, zastava, himna i vojan obilježja te prelazne i završne odredbe kojima se regulira prenos nadležnosti nad odbranom sa entiteta na državu.“¹⁰⁹

¹⁰⁷ Ibid, str. 198-199.

¹⁰⁸ Zakon o odbrani BiH, -OS BiH: JEDNA VOJNA SILA ZA 21. VIJEK, Izvještaj komisije za reform odbrane, Sarajevo Septembar, 2005, str44

¹⁰⁹ Ibid. Str. 41. – 87.

Idejna reforme oružanih snaga je bila prisutan i u prethodnim godinama implementacije mirovnog sporazuma, posebno kod relevantnih predstavnika međunarodnih organizacija u Bosni i Hercegovini i jednog broja domaćih državnih zvaničnika, posebno iz reda bošnjačkog naroda.¹¹⁰

Ova reforma kod druga dva naroda je nailazila na osporavanja koja su bila u biti veoma neosnovana. Stav bosanskohercegovačkih Srba je bio taj da je Ustavom Bosne i Hercegovine odbrana uspostavljena na nivou entiteta i da bi njeno prenošenje na državu bilo protivustavno, kao i postojanje dubokog jaza međunacionalnog nepovjerenje i netrpeljivosti, koji u praksi, ne bi dozvoljavao ni mogućnost da pripadnici različitih naroda budu u istoj jedinici, što se posebno odnosilo na regrutni sastav. Najčešće spominjani argument protiv jedinstvenih oružanih snaga BiH kod političkih predstavnika bosanskohercegovačkih Hrvata je bio u strahu da bi takva snage podsjećale na bivšu Jugoslovensku narodnu armiju koja je imala vrlo negativnu ulogu u raspadu bivše socijalističke Jugoslavije. Pojedini predstavnici Bošnjaka su se suprostavljali ideji da se grade oružane snage Bosne i Hercegovine sa onima koji su se borili protiv Bosne i Hercegovine. Postojala je i praktična prepreka integriranja dvije vojske koje su u Bosni i Hercegovini postojale nakon rata. Naime, primjenom Programa vojne stabilizacije i angažiranja američke kompanije MPRI, napravljen je vidan praktičan jaz u profesionalnoj osposobljenosti dvije vojske. Vojska Federacije ne samo da je bila opremljena novim i drugačijim naoružanjem i opremom i da je bila znatno osposobljenija od Vojske RS, već je usvojila nove forme u praktikovanju vojne profesije, nove taktičke, tehničke i proceduralne metode, nove operativne simbole i oznake, kao i druge profesionalne postuke, što je dovelo do činjenice da su praktično VFBiH i VRS bile nespojive i nekomaptibilne.¹¹¹

Reforma odbrne iz 2005. godine u budućnosti će poslužiti kao model za slična pitanja vezana za izgradnju države u cjelini. Reforme vojske koje su tada vođene bile su u skladu približavanja Bosne i Hercegovine NATO-u i NATO standardima i korištena su ranija iskustva koja se mogu upotrijebiti i biti od pomoći i u drugim sferama u kojima se događaju promjene i koje imaju za cilj stvaranje uslova za ulazak Bosne i Hercegovine u različite euroatlanske strukture. Komisija za reformu odbrane svjesna situacije u kojoj se tada nalazila,

¹¹⁰ Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo, str. 204.

¹¹¹ Ibid, str. 204.

svoj rad i organizaciju podešava na način da dobr vlada događajima i tako formira stručni tim za implementaciju tranzicije u čijem sastavu su se pored predstavnika Ministarstva odbrane našli i predstavnici ranijih entitetskih vojski i entitetskih ministarstava odbrane. Tim je sačnjne od grupe za strukturu, personal, pokretnu imovinu, nepokretnu imovinu i arhivu.¹¹²

Od samog početka reformi odbrane i vojske jasno je da su reforme usmjerene ka tome da Bosna i Hercegovina ispuni uslove i standarde koje nalaže NATO i samim tim potvrđuje jasan konsenzus predstavnika sva tri naroda o tome da je budućnost Bosne i Hercegovine vezana za članstvo u NATO savezu.

Sa druge strane to svakako nije primarni cilj nego se primarni cilj ogleda u funkcionalnosti Oružanih snaga. „ Drugim riječima, reformom odbrane se, primarno, ne žele zadovoljiti zahtjevi ljudi u Briselu (Sjedište NATO-a), već ljudi u BiH – kako pripadnika OS BiH, tako i svih građana Bosne i Hercegovine u cjelini.“¹¹³

Socijalna politika

Obimnost oblasti same sigurnosti u modernom vremenu pokazuje i njen upliv u samu socijalnu i finansisku politiku društva. Kroz dobro provođenje socijalne politke kao dijela sigurnosne politike povećava se značaj i funkcionalnost sigurnosne politike a povećava se i povjerenje građana po pitanju samog sigurnosnog sektora.

„Obnavljanje sistema socijalne sigurnosti građana jedan je od značajnih zadataka, a fokusirat će se na osiguranje jednakog i jedinstvenog pristupa svim socijalnim pravima. Bosna i Hercegovina će omogućiti potpunu pokrivenost osnovnom zdravstvenom zaštitom na cijeloj teritoriji, posebno imajući u vidu ugrožene kategorije: povratnike, raseljena lica, djecu i Rome i omogućiti pokretljivost tih prava unutar zemlje.“¹¹⁴

Kvalitetnom realizacijom ucrtanih smjernica koje su definisane dokumentom neminovno je da će se povećati sam značaj i prostor u društvenom diskursu vezan za samu sigurnosnu politiku.

¹¹²Ibid, str. 205.

¹¹³ Ibid, str. 208

¹¹⁴ Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, dokument, Sarajevo 2006, str. 12.

Finansijska politika

Finansijska i socijalna politika u ovom pogledu sigurnosne politike su usko povezane, finansijska politika u mnogome utiče na socijalnu politiku. Bosna i Hercegovina po ovom pitanju ima veliki izazov jer još uvijek se nalazi u procesu tranzicije ili još uvijek osjeća posljedice tranzicije iz kako političkog tako i ekonomskog sistema.

„Ekonomska situacija u svakoj zemlji, pa tako i u Bosni i Hercegovini, ima direktne posljedice na sigurnost. Ekonomski problemi nisu samo prijetnja sigurnosti jednoj zemlji, već predstavljaju prijetnju kolektivnoj sigurnosti.“¹¹⁵

Jasno je da zemlje sa slabo razvijenom ekonomijom imaju i velike probleme sa kriminalom, prije svega organizovanim kriminalom koji je obično veliki izvor nesigurnosti u jednom društvu. „Borba protiv siromaštva i korupcije ima za cilj smanjenje jaza između siromašnih i bogatih, što prati sve ekonomije u tranziciji, odnosno stvaranje srednje klase kroz posebno vođenje računa o najugroženijim kategorijama društva.“¹¹⁶

Ovakvi zaključci i strategije jasan su pokazatelj uključenosti sigurnosne politike u sam ekonomski sistem i ekonomski razvoj države. Dobrim sprovođenjem sigurnosne politike i uspostavljanjem stabilne sigurnosne situacije ostvarit će se bolji uslovi za strana ulaganja koja su neophodna za Bosnu i Hercegovinu jer kroz kvalitetnu privatizaciju i olakšavanjem načina za ulaganje stranim ulagačima razvija se privatni privredni sektor koji će kompenzirati umanjenu međunarodnu pomoć koja je u godinama poslije rata bila znatno veća nego trenutno.

Demokratizacija i ljudska prava

Bosna i Hercegovina je prihvatila osnovne međunarodne instrumente koji regulišu zaštitu ljudskih prava i sloboda, od kojih je većina uključena u Ustav Bosne i Hercegovine kao standard za zaštitu ljudskih prava i sloboda. Na osnovu međunarodnih standarda, Bosna i Hercegovina ima obavezu da implementira odgovarajuće mjere s ciljem podizanja standarda zaštite osnovnih ljudskih prava i sloboda, među kojima je jedan od osnovnih principa pravo na

¹¹⁵Ibid, str. 13.

¹¹⁶Ibid, str. 13.

ličnu slobodu i sigurnost.¹¹⁷

Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine bavi se i pitanjem ljudskih prava koji su usko povezani sa samom sigurnošću pogotovo u drštvima kao što je bosanskohercegovačko, ovaj segment je jako bitan iz razloga što i danas na jednom dijelu Bosne i Hercegovine imamo situaciju da se Bošnjacima i Hrvatima uskraćuju osnovna ljudska prava a u konačnici imamo i situaciju opće nesigurnosti pojedinca. „Povratak raseljenih osoba i izbjeglica, gledano u cjelini, je zadovoljavajući, ali se ne mogu isključiti pojedinačni slučajevi diskriminacije na nacionalnoj osnovi. Sigurnost povratnika, efikasnost povrata imovine, ograničene socijalne i ekonomske mogućnosti predstavljaju prepreku za održiv povratak. Opstrukcija zapošljavanja pripadnika svih etničkih grupa u ranijim mjestima življenja utiče na rezultate i sigurnost povratka.“¹¹⁸

Analiza negativnih uticaja etničkih politika na sigurnosnu politiku Bosne i Hercegovine

Prividno zalaganje za zaštitu i promociju etičkih interesa se, suštinski i dugoročno, svodi na zaštitu i promociju stranačkih pa i ličnih interesa i interesa ljudi koji se za njih zalažu. Ovakve politike proizvode nepovjerenje, nesigurnost, nefunkcionalnost institucija, što za rezultat ima iseljavanje začanog dijela etničkih zajednica za čije interese se, navodno, zalažu. Što se glasnije i snažnije etnička politika brine za zaštitu svojih etničkih interesa a na štetu opštih državnih rješenja u Bosni i Hercegovini, sve je manje pripadika tih etničkih zajednica koji žive u Bosni i Hercegovini. Ovakva atmosfera i zategnuti odnosi dovode do dodatnog udaljavanja naroda Bosne i Hercegovine, dovodi do dodatnih i nepotrebnih podjela.

Etničke politike koje se, navodno, bore samo za vlastite interese, ne vodeći računa da takve i slične interese imaju i druga dva naroda i ostali građani u Bosni i Hercegovini. Takav odnos ne vodi opštem napretku države Bosne i Hercegovine i svih njenih građana. Takve politike stvaraju nepovoljnu atmosferu koja se ogleda kroz nepovjerenje, sukobe, podjele i krize koje su štetne po sve a po pravilu najštetnije po onoga u čije ime se, navodno, radi. Nemogućnost ostvarivanja ciljeva ovakve politike, proizvodi se nezadovoljstvo i frustracija kod onih koji očekuju

¹¹⁷Ibid, str. 13.

¹¹⁸ Ibid, str. 13.

realizaciju ovakvih ciljeva. Ciljevi takvih politika se po pravilu mogu okarakterisati kao neodmjereni, neobjektivni, neprirodni, nepravedni i nepošteni. Za svoju posljedicu obično mogu imati negativne i nezadovoljavajuće rezultate.

Pozitivne rezultate mogu donijeti politike koje se zalažu, istovremeno za ostvarivanje etničkih interesa svih naroda i građana koji žive u Bosni i Hercegovini. Takve politike su, po pravilu, konstruktivne, kompromisne i korektne.

4. ZNAČAJ NATO INTEGRACIJA ZA BOSNU I HERCEGOVINU

Članstvo u NATO savezu za države ima sigurnosni aspekt koji se ogleda kroz princip kolektivne sigurnosti i kolektivne odbran. Također bitan aspekt članstva u NATO savezu jeste i ekonomski aspekt, dosadašnje iskustvo zemalja članica NATO saveza pokazuje da članstvom u NATO savezu povećava se naravno stepen sigurnosti ali sa stepenom sigurnosti raste i broj stranih investicija i ulaganja. Strana ulaganja su jako bitna za države u procesu tranzicije a među takve zemlje ubraja se i Bosna i Hercegovina.

„U ekonomijama zemalja u tranziciji strane direktne investicije predstavljaju jedan od osnovnih pokretača rasta i razvoja. One predstavljaju značajan priliv finansijskih sredstava, novih tehnologija i znanja, poboljšavaju konkurentnost i smanjuju nezaposlenost. Svi navedeni faktori utiču na ubrzanje rasta i razvoja jedne državne ekonomije. Politički rizik zemlje, pored osnovnih ekonomskih kriterija jedan je od osnovnih parametara koje strani investitori posmatraju prilikom odlučivanja o tome gdje će ulagati. Ovaj parametar podrazumijeva čitav niz indikatora koji pokazuju stanje u zemlji: karakteristike vladajuće strukture, zakonski okviri poslovanja, nivo demokratije i vladavina prava. Oni čine 50% ukupnog rizika zemlje, koji daje informacije o nivou sigurnosti zemlje kako na makronivou, tako i na mikronivou. Posmatranjem indikatora koji utiču na sveukupni rizik zemlje, u novim zemljama članicama NATO-a nakon ulaska u NATO primjetno je smanjenje političkog rizika odnosno poboljšanje svih indikatora koji utiču na politički razvoj zemlje: sloboda govora, politička stabilnost i odsustvo nasilja/terorizma, efektivnost vlade, kvalitet regulative, vladavina prava, kontrola korupcije.“¹¹⁹ Svi navedeni indikatori i svako poboljšanje pobrojanih indikatora, građanima Bosne i Hercegovine doprinjelo bi vidnom napredku koji bi za posljedicu imao blagostanje i relaksaciju odnosa. Poboljšanje indikatora političke stabilnosti među vodećim etničkim politikama imalo bi glasan odjek i na sigurnosni sistem Bosne i Hercegovine.

U ovom dijelu rada bitno je naglasiti iskustva država koje su geografski bliske Bosni i Hercegovini sa NATO savezom a to su Slovenija, Hrvatska i Albanija.

¹¹⁹ Duran, Damir., (2017) *NATO integracije, značaj za Bosnu i Hercegovinu*, U.G. Euroatlanska integracije, Sarajevo, str. 90-91.

„Slovenska vojska je članstvom u NATO-u prošla kroz reorganizaciju sektora odbrane. Nastala iz snaga teritorijalne odbrane, slovenska vojska je 90-tih brojila 55.000 vojnika, a pristupanjem NATO-u sprovela je restrukturiranje koje se ogledalo u ukidanju regrutnog sastava vojske i bivše strategije fokusirane na teritorijalnu odbranu te transformaciji u malu profesionalnu vojsku sa modernizovanom opremom koja je spremna za slanje u misije i interoperabilna sa NATO-om. Slovenska vojska sada ima 7,812 vojnih lica, od kojih su 869 rezervisti“¹²⁰

Zbog nedostatka vlastitog kapaciteta, od trenutka članstva u NATO, zaštitu svog zračnog prostora dobiva od svojih susjeda NATO saveznika, prvenstveno od Italije a odnedavno i od Mađarske. Modernizacija Slovenske vojske je kontinuiran proces tokom kojeg je zamjenjen cijeli arsenal naoružanja i individualne zaštite i borbene vojne opreme vojnika. U saradnji sa NATO-om, Slovenska vojska je razvila svoje specijalističke sposobnosti: ABHO bataljon, protivminske ronioce, jedinice za brdsko ratovanje.¹²¹ Bosna i Hercegovina također kao i Slovenija nema svoje zračne snage koje bi vodile računa o bosanskom nebu pa bi članstvom u NATO savezu zasigurno Bosna i Hercegovina dobila i tu sigurnosnu zaštitu.

Hrvatska je postala članica NATO-a 2009., a EU 2013.godine, mnogi efekti članstva u NATO su primjećeni već u prvim godinama nakon ulaska u savez. Ti efekti su se ogledali u ogromnom rastu namjenske, vojne industrije i svakako napredak na polju turizma. U daljem tekstu su navedeni statistički podatci iz perioda nakon samog ulaska u euroatlanske saveze.

„Udruživanjem s NATO-om, vojna industrija Hrvatske je dobila pristup tržištima ostalih 28 članica Saveza eliminirajući prethodno postojeće barijere. Vojnu industriju Hrvatske čini 100 poslovnih subjekata, koji sada ostvaruju ukupni godišnji prihod od 300 miliona eura, od čega se 200 miliona eura ostvaruje izvozom.“¹²² Riječko brodogradilište „Viktor Lenac“ je bilo pod stečajem 2003.g., a nakon članstva u NATO-u nastupio je konstantan rast, a posebno u posljednjih pet godina bilježi konstantan te historijski najveći rast prihoda, a 2016. je po četvrti put sklopljen posao na modernizaciji komandnog broda Šeste flote ratne mornarice Sjedinjenih američkih država, USS Mount Whitney, vrijedan 32 miliona dolara. Članstvo Hrvatske u NATO uopšte nije prepreka da ovo brodogradilište sklapa ugovore i na velikom ruskom tržištu. Strojevi

¹²⁰ <https://www.slovenskavojska.si/en/wepons/translate-to-english-oklepne-enote/> (pristupljeno 22.8.2022)

¹²¹ Duran, Damir., (2017) *NATO integracije, značaj za Bosnu i Hercegovinu*, U.G. Euroatlanska integracije, Sarajevo, str. 110.

¹²² Cvitković, Ivan, (2016) ., *Uloga izvoza vojne opreme i naoružanja na ekonomski rasti u Hrvatskoj*, stručni završni rad, Visoka škola za ekonomij, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski, Zagreb, str. 16

za razminiranje koje u Hrvatskoj proizvodi firma DOK-ING snadbijevaju 65% svjetskog tržišta strojeva, usluga i servisa razminiranja, a navedena firma je najveći svjetski proizvođač tih strojeva. Ogromno tržište SAD-a se pokazalo pogodnim za plasman pištolja hrvatske proizvodnje, karlovački HS-a, koji je sklopio ugovor sa svojim američkim zastupnikom, Springfield Inc., te za deset godina ostvario prodaju 2 miliona komada pištolja do 2011.g., postalo jedan od tri najbolja svjetska proizvođača pištolja, a firma od početnih 80 sada zapošljava 2000 ljudi i ostvaruje svake godine rast od 20 posto. Ista firma očekuje velike profite i od proizvodnje nove puške VHS-2, koja se već sada smatra jednom od tri najbolje u svijetu.¹²³ Bosna i Hercegovina danas ima kvalitetne pogone u domenu namjenske industrije, članstvo u NATO savezu bi te pogone i njihovo poslovanje zasigurno podiglo na viši nivo i otvorilo prostor firmama iz Bosne i Hercegovine da konkurišu na širem svjetskom tržištu.

„Članstvom u NATO-u Albanija je postala proizvođač sigurnosti, a ne njen potrošač. S ulaskom u NATO u Albaniju su došli strani investitori a u prve četiri godine članstva Albanija je izgradila 300 kilometara autoputa i oko šest hiljada kilometara asfaltnih puteva, dala koncesiju za gradnju 260 malih, srednjih; velikih hidrocentrala i to uglavnom stranim investitorima, te je ostvarila velika ulaganja u razvoj turizma. Razvojem turizma i rastom stranih direktnih investicija došlo je do značajnog rasta BDP-a Albanije koji je 2012.-2015. iznosio 6,4%.“¹²⁴ U zadnjih deset godina cijela Albanija izgleda kao ogromno gradilište, jer je od 2006. godine nastalo više od 8.000 kilometara novih, modernih puteva.¹²⁵ Ova zemlja je postala regionalna turistička atrakcija nakon što se oslobodila dugotrajne izolacije, odnosno, završetkom komunističkog perioda u kojem je po mnogim ocjenama bila najzatvorenija i najnerazvijenija zemlja Evrope sa izgrađenih 700 hiljada bunkera za odbranu od potencijalnih neprijatelja. U posljednjoj deceniji deseterostručen je broj turista, pa Albanci tom sektoru daju najveći značaj kada je ulaganje u pitanju. Direktno strane investicije u Albaniji, koje su se kretale u prosjeku od oko 300 miliona dolara godišnje prije pridruživanja NATO-u (2003.-2006.), od godine članstva u NATO-u (2009.) konstantno godišnje iznose preko 1 milijardu dolara, što znači da su utrostručene.¹²⁶

Nesporno je da bi turistički i prirodni potencijali Bosne i Hercegovine također dobili na značaju i

¹²³ Ibid, str. 12.

¹²⁴ <https://poslovnisvijet.ba/albanija-turizam-oslonac-ekonomskog-razvoja/>

¹²⁵ <http://poslovnisvijet.ba/albanija-turizam-oslonac-ekonomskog-razvoja/>

¹²⁶ Duran, Damir., (2017) *NATO integracije, značaj za Bosnu i Hercegovinu*, U.G. Euroatlanska integracije, Sarajevo, str. 120.

popularnosti u svijetu prilikom eventualnog članstva Bosne i Hercegovine u NATO savezu. Sasvim je jasno da strani turisti koji posjećuju turističke atrakcije ovog dijela Evrope u većini slučajeva prije će da se odluče na državu i turističku ponudu države koja je članica NATO saveza. Jasno je da članstvo u NATO savezu turistima daje veće sigurnosti prilikom boravka u zemlji članici saveza.

Budući da je NATO kao organizacija prisutan u Bosni i Hercegovini preko 20 godina, logično se postavlja pitanje, kakav je odnos NATO-a prema Bosni i Hercegovini u proteklom periodu? Kakva je korist od djelovanja NATO-a u Bosni i Hercegovini za državu i njene građane? Običan građanin u BiH će na pitanje o mogućem članstvu BiH u NATO-u odmah postaviti pitanje: šta je NATO učinio za nas?

Prije rata u Bosni i Hercegovini, NATO se nikada nije angažovao van svoje zone odgovornosti, odnosno izvan teritorija država članica NATO-a. Od 1992. i angažmana u Bosne i Hercegovine, za NATO je počela sasvim nova era djelovanja, jer do tog perioda NATO je bio fokusiran na kolektivnu odbranu "svoje teritorije", a ratom u Bosni i Hercegovini su započeli angažmani na uspostavi mira, stabilnosti i sigurnosti u zemljama koje nisu članice NATO-a.

Dosadašnja uloga NATO-a u Bosni i Hercegovini se može podijeliti u dvije faze:

1. Uloga NATO saveza u implementaciji Dejtonskog mirovnog sporazuma, te misija uspostave mira i sigurnosti u BiH (1996.-2004.),
2. Uloga NATO-a u reformi odbrane BiH i asistiranju BiH u NATO-ovom programu Partnerstvo za Mir.¹²⁷

¹²⁷Ibid, str. 141.

Uloga NATO-a u okončanju rata u Bosni i Hercegovini 1995. godine

Informacije o masovnom ubijanju i zločinu nad civilima Bošnjacima u julu 1995. godine u Srebrenici, što je kasnije presudama Međunarodnog suda pravde i Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju utvrđeno kao genocid, su preko televizijskih kuća širom svijeta sve više pristizale jer prethodni vojni napadi na sigurne zone UN-a su bili jedno, ali je ogroman broj žrtava (preko 8 000 civilnih žrtava Bošnjaka) bio masovni zločin bez presedana čak i u kontekstu ratova u bivšoj Jugoslaviji i nije se mogao nikako opravdati, što je dovelo do hitnog održavanja Londonske konferencije Međunarodne zajednice 21. jula 1995. godine na kojoj je napokon zaključeno "što je dosta, dosta je". Sjedinjene Države su napokon preuzele inicijativu i vodeću ulogu u rješavanju sukoba, nakon što u prethodne tri godine niti EU niti UN nisu uspjeli zaustaviti rat i posredovati u sklapanju mira. Dana 9. augusta 1995. godine, ambasador Richard Holbrooke je pokrenuo prvu snažnu američku inicijativu i ponudio sveobuhvatno mirovno rješenje za BiH. Pored toga, UN i šesnaest zemalja članica NATO-a su se usaglasili kako Savez mora biti angažiraniji u okončanju rata, mimo osiguravanja poštivanja zone zabrane letova, pomorske blokade i manjeg broja ograničenih zračnih udara u cilju podrške tekućoj operaciji UN-a što je bila dotadašnja uloga NATO-a tokom rata u Bosni i Hercegovini. Ratnom rukovodstvu bosanskih Srba je dat ultimatum da se povinuju rezolucijama i zahtjevima UN-a ili da se suoče se posljedicama zračnih udara NATO-a, ¹²⁸

Operacija je bila efikasna jer je postigla svoj cilj, ratno rukovodstvo bosanskih Srba dovedeno je za pregovarački sto.

Vjerovatno najilustrativniji opis neophodnosti NATO zračnih udara je došao od samog arhitekta Dejtonskog mirovnog sporazuma, Holbrooke-a, koji je prisjećajući se desetosatnih pregovora kada su predstavnici srpske strane u ratu - Milošević, Karadžić i Mladić potpisali nacrt mirovnog sporazuma u Beogradu 14. septembra 1995., napisao: "Počinjao sam shvaćati paljanske Srbe: tvrdoglavi, skloni praznim teatralnim izjavama, ali na kraju, nasilnici kada blefiraju. Greška Zapada tokom prethodne četiri godine bila je što su Srbe (političko i vojno rukovodstvo) tretirali kao razumne ljude s kojima se može razgovarati, pregovarati, napraviti kompromis i dogovoriti. U stvari, oni su poštovali samo silu ili nedvosmislenu i vjerovatnu prijetnju da će biti

¹²⁸ Willy Claes, saopćenje za štampu 25.07.1995., online, <https://www.nato.int/docu/speech/1995/%20s950725a.htm>

upotrijebljena.¹²⁹

Mirovna misija NATO i koalicijskih snaga u BiH (IFOR I SFOR)

NATO-u je pripala jedna od ključnih uloga u sprovođenju mirovnog sporazuma.¹³⁰ Bila je to prva misija razmještanja trupa NATO snaga van teritorije svojih članica od osnivanja NATO-a 1949. godine. Slanje NATO snaga u bivšu Jugoslaviju je bila kulminacija nekoliko godina napora međunarodne zajednice i pregovaranja s ciljem dovođenja zaraćenih strana u bivšoj Jugoslaviji za pregovarački sto, kako bi se postigao mirovni sporazum i započeo proces obnove ponovne izgradnje u regiji. Nakon što je potpisan mirovni sporazum za BiH u Parizu 14. decembra 1995. godine, po odredbama sporazuma te na osnovu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN 1031, NATO je dobio mandat od UN-a za sprovedbu vojnih aspekata mirovnog sporazuma. Rusija ne samo da nije uložila veto u Vijeću sigurnosti UN-a na dodjelu mandata NATO-u, čak nasuprot, pridružila se misiji NATO-a u BiH. Vijeće sigurnosti UN-a je navedenom rezolucijom ovlastilo NATO savez da uspostavi višenacionalne snage za vojnu sprovedbu sporazuma, a NATO-om vođene multinacionalne snage su nazvane Implementacijske snage (IFOR) u operaciji pod nazivom Združeni napor. Godinu dana kasnije, pravni nasljednik IFOR-a, SFOR, je također dobio mandat UN-a na osnovu Rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1088.¹³¹ SFOR-ovi zadaci su bili malo drugačiji: stabiliziranje trenutnog sigurnog okruženja u kojem lokalne i državne vlasti i međunarodne organizacije mogu obavljati svoj posao, te pružanje podrške drugim organizacijama.¹³²

¹²⁹ Holbrooke, Richard., (1998), *Završiti rat*, prevedeno sa engleskog, TKP Sahimpašić, Sarajevo, str. 157

¹³⁰ Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, Aneks 1-A, Član 1., Dostupno na: (link, literatura)

¹³¹ Vijeće sigurnosti UN-a, Rezolucija br. 1088 od 12.12.1996, rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1996, Dostupno na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/026/19/PDF/N9702619.pdf?OpenElement>

¹³² Duran, Damir., (2017) *NATO integracije, značaj za Bosnu i Hercegovinu*, U.G. Euroatlanska integracija, Sarajevo, str. 147.

Uloga NATO-a u reformi odbrane Bosne i Hercegovine (2003-2014)

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine je još u julu 2001. godine donijelo zaključak, kojim je izražena spremnost Bosne i Hercegovine da prihvati obaveze i prava u porodici ravnopravnih euroatlantskih naroda, te da sudjeluje i aktivno doprinosi kolektivnoj sigurnosti.¹³³ Također je izrazilo oprijedjeljenje za uključenje Bosne i Hercegovine u evropske i euroatlantske integracije i NATO-ov program Partnerstvo za mir, kao i za provedbu potrebnih reformi odbrambenog sektora i reorganizacije oružanih snaga. Suštinski cilj reforme odbrambenog sistema je uspostava i jačanje državnih institucija, koje bi djelovale kao vrhovni autoritet u pitanjima vezanim za odbranu. Zbog toga su aktivnosti bile usredotočene na povećanje ovlasti Predsjedništva Bosne i Hercegovine, kao vrhovnog komandanta Oružanih snaga Bosne i Hercegovine; Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine, kako bi obavljala funkciju djelotvorne demokratske kontrole nad oružanim snagama; te uspostava državnih institucija u oblasti odbrane, sposobnih za izvršavanje i podržavanje funkcija komande i kontrole nas Oružanim snagama Bosne i Hercegovine, koju ima Predsjedništvo Bosne i Hercegovine.¹³⁴

„Među najvažnijim dostignućima u reformi odbrane se smatra donošenje Zakona o odbrani Bosne i Hercegovine ("Sl. Glasnik BiH", br. 88/2005), na osnovu kojeg je izvršena najznačajnija transformacija sektora odbrane koja se ogleda u tri velike promjene: kao prvo, uspostavljeno je Ministarstvo odbrane na državnom nivou, što je značilo da dva entiteta koja sačinjavaju državu BiH nisu više imala kontrolu nad odvojenim vojnim snagama, kao što je to bio slučaj nakon završetka rata koji je trajao od 1992 do 1995. godine. Drugo, uspostavljen je parlamentarni nadzor na državnom nivou, kroz formiranje Komisije za odbranu i sigurnost Parlamentarne skupštine BiH. Treće i najznačajnije, dvije vojske (po nekima zapravo tri vojske, jer je VFBiH bila sastavljena od bivše ARBiH i HVO-a) koje su se borile jedna protiv druge od 1992. do 1995. godine transformirane su u jednu multietničku vojnu silu koja služi cijeloj BiH, a ne samo jednom entitetu ili jednom od tri konstitutivna naroda“¹³⁵ Zbog n NATO-ovog kredibiliteta i odlučnosti, reforma vojske u Bosni i Hercegovini bila je uspješna i zahvaljujući NATO-u i SAD-u, Bosna i Hercegovina danas ima jednu vojsku. Ovu reformu su snažno prdžavale SAD-e i to se smatra

¹³³ Odbrambeni dokumenti, Bijela knjiga, Ministarstvo odbrane BiH

¹³⁴Duran, Damir., (2017) *NATO integracije, značaj za Bosnu i Hercegovinu*, U.G. Euroatlanska integracija, Sarajevo, str. 153-154.

¹³⁵ Ibid, str. 154.

glavnim razlogom za uspješnost ove reforme. Sa druge strane, reformu policije je ponajviše podržavala EU čije članice nisu uvijek imale jasan stav po ovom pitanju pa iz tog razloga o reformi policije se ne može govoriti kao o uspješnoj reformi.

Uticaj NATO-a na Bosnu i Hercegovinu kroz članstvo Bosne i Hercegovine u NATO programu Partnerstvo za mir

NATO Partner for Peace (PfP) je program koji je osnovan 1994. godine i koji se odnosi na suradnju između NATO-a i zemalja koje nisu članice NATO-a. Cilj ovog programa je pomoći zemljama u unapređenju njihove sigurnosti i obrambenih sposobnosti te promoviranju mira i stabilnosti u regionima u kojima one djeluju. Zemlje koje sudjeluju u ovom programu su se obvezale surađivati sa NATO-om na različitim područjima, uključujući obuku i savjetovanje, razmjenu informacija i iskustava, te suradnju u operacijama sigurnosti.

Bosna i Hercegovina je jedna od zemalja koja sudjeluje u NATO-ovom programu Partnerstvo za mir (PfP). Ovaj program se odnosi na suradnju između NATO-a i zemalja koje nisu članice NATO-a, a cilj mu je pomoći u unapređenju sigurnosti i obrambenih sposobnosti tih zemalja te promoviranju mira i stabilnosti u regionima u kojima one djeluju. Bosna i Hercegovina je pristupila ovom programu 2006. godine i od tada je surađivala sa NATO-om na različitim područjima, uključujući obuku i savjetovanje, razmjenu informacija i iskustava, te suradnju u operacijama sigurnosti.

Da li je, i ako jeste, na koji način je dosadašnji proces integracija Bosne i Hercegovine u Sjevernoatlanski savez uticao na razvoj države Bosne i Hercegovine? Dosada iskustvo BiH na putu integracije u NATO savez najbolje se reflektira kroz aktivnost koje je BiH ostvarivala u NATO-ovom programu Partnerstvo za mir.

Cijeneći napore koje je Bosna i Hercegovina učinila u okviru NATO integracija, NATO je na samitu u Rigi u novembru 2006. godine pozvao Bosnu i Hercegovinu da pristupi NATO programu „Partnerstvo za mir“ (PfP) koji je dizajniran za članstvo u NATO-u u cilju institucionalne pripreme zemlje aspiranta za članstvo u NATO-u, u cilju institucionalne i organizacione pripreme zemlje i postizanje potrebnih standarda za pomenuto članstvo.

Partnerstvo za mir (Partnership for Peace PfP) je prvi mehanizam saradnje uspostavljen između Bosne i Hercegovine i NATO-a. To je NATO-ov program usmjeren ka stvaranju povjerenja između ovoga saveza i drugih zemalja istočne Evrope i nekadašnjega Sovjetskog saveza. Program teži uspostavljanju međusobne vojne saradnje i regionalne stabilnosti, a uspostavljen je 1994. godine. Obim saradnje određuje svaka država potpisujući Individualni partnerski program. Najčešće se radi o zajedničkim manevrima i ispunjavanju standarda NATO-a pri nabavci nove vojne opreme ili školovanju oficira. NATO je postavio i političke uslove: prevazilaženje unutrašnjih podjela, puna podrška jačanju državnih institucija, puna podrška povratku izbjeglih i raseljenih lica, hapšenje osoba optuženih za ratne zločine, kao i promocija regionalne saradnje, pomirenja i stabilnosti.¹³⁶

Pitanje koje se prirodno nameće je, u kojem bi se pravcu sektor odbrane u Bosne i Hercegovine razvijao i čime bi se bavio da Bosna i Hercegovina nije 2003. donijela odluku pristupiti Partnerstvu za mir? Vjerovatno bi se zadržale entitetske vojske, ali kao takve ne bi mogle prelaziti granicu svog entiteta niti sudjelovati u mirovnim operacijama sa državnim vojskama. Pretpostavka je da bi entitetske vojske dalje razvijale suparnički odnos naslijeđen iz rata, i iscrpljivale svoje resurse razvojem strategija odbrane od napada suprotne entitetske vojske, što bi povećavalo tenzije i prijetnje sigurnosti unutar Bosne i Hercegovine, te imalo dezintegrativan uticaj na odnose među konstitutivnim narodima u Bosni i Hercegovini. Budući da su ratna vremena i prijetnja izbijanja ponovnog rata u BiH stvar prošlosti, a da je željeni cilj ponovna izgradnja povjerenja i saradnje unutar BiH, postavljalo bi se pitanje da li je opravdana misija i svrha postojanja entitetskih vojski? Komplikovana odbrambena struktura je bila neprihvatljiva za partnerstvo NATO-om. Stoga je korist od NATO programa Partnerstvo za mir za državu Bosnu i Hercegovinu bila višestruka.¹³⁷

¹³⁶ Ibid, str. 162.

¹³⁷ Ibid, str. 162.

Neke od glavnih dostignuća putem Partnerstva za mir su sljedeće:

1. Kroz PfP program Bosna i Hercegovina je postigla veći nivo interoperabilnosti sa NATO članicama, te sprovodi obuku u skladu sa NATO standardima. Brojčano i strukturalno smanjenje OS BiH (2006.) je doprinjelo smanjivanju izdvajanja resursa za personal i održavanje, što je također dovelo do infrastrukturnog smanjivanja vojnih lokacija OS BiH i njihovog predavanja civilnim strukturama. BiH aktivno sudjeluje u međunarodnom sporazumu o regionalnom razoružanju i kontroli naoružanja.
2. Veći stepen sigurnosti zajednica u Bosni i Hercegovini je postignut i uništavanjem viškova neperspektivnog naoružanja i municije. Bosna i Hercegovina je uz snažnu podršku NATO-a i NATO zemalja članica u oblasti NATO integracija učinila značajne napore u pogledu uništenja viškova naoružanja i minskoeksplozivnih sredstava (MES). te municije, te je u periodu 2006-2014 uništeno 11.790 tona municije i MES-a, dok je preostalo za uništenje oko 16.000 tona istih sredstava, te 40.000 komada naoružanja¹³⁸
3. Poseban segment aktivnosti koje BiH realizira u PfP i NATO integracijskom procesu je učešće u međunarodnim operacijama podrške miru. Uz punu savjetodavnu, logističku i finansijsku podršku NATO članica, Bosna i Hercegovina je učestvovala u operaciji „Iračka sloboda“ od 2005-2008. godine, sa ukupno 337 pripadnika OS BiH (vod za uništavanje neeksplozivnih ubojnih sredstava pješadijski vod za osiguranje baza). Od 2009-2014. godine, u skladu sa relevantnim odlukama Predsjedništva Bosne i Hercegovine, Bosna i Hercegovina je rame uz rame sa članicama NATO-a učestvovala u NATO misiji Snage međunarodne sigurnosne pomoći (ISAF) u Afganistanu u osam rotacija sa ukupno 433 pripadnika (pješadijska jedinica za osiguranje baze, jedinica vojne policija, štabni oficiri). Bosna i Hercegovina je također participirala u UN misiji UNMEE u Etiopiji i Eritreji, u periodu 2001-2008. godina, sa ukupno 59 vojnih promatrača, a još uvijek učestvuje u UN misiji MONUSCO u DR Kongo, sa pet vojnih promatrača.

¹³⁸ Ministarstvo odbrane BiH, Dostupno na: http://www.mod.gov.ba/aktuelnosti/Rjesavanje_visкова_naoružanja/?id=34753 pristup 27.08.2022 godine

4. Usvojen je bitan strateški dokument pod nazivom Pregled odbrane Bosne i Hercegovine, te Plan razvoja i moderniziranja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine za period 2017. - 2027. godine, čime su prvi put od formiranja Oružanih snaga Bosne i Hercegovine stvoreni preduslovi za njihovu kredibilnu i učinkovitu modernizaciju u skladu sa stvarnim potrebama i mogućnostima.¹³⁹

Moguće je zaključiti da u segmentima gdje su se etničke politike usaglasile u jedinstvenu državnu politiku da je došlo do konkretnog pomaka i progressa koji suosjetili svi koji su u tome učestvovali. Opšti progres rezultira i progres etničkih grupa a i svakog građanina Bosne i Hercegovine. Sa druge strane u slučaju nedostatka dogovora ispaštaju svi podjednako a nerijetko najviše ona stana koja stoji na putu postizanja dogovora.

Uticaj NATO saveza na razvoj države Bosne i Hercegovine (ekonomija, socijalna stabilnost)

Infrastruktura Bosne i Hercegovine u periodu poslije rata bila je u lošem stanju, veliki broj puteva i željeznica bio je blokiran ili miniran, aerodrom u Sarajevu nije bio u funkciji. Bez dobre i kvalitetne infrastrukture nije moguć ni kvalitetan ekonomski i socijalni razvoj. Poznato je da nijedna ekonomija ne može da funkcioniše bez mogućnosti slobodnog prometa i ljudi. „IFOR je dolaskom u Bosnu i Hercegovinu sprovodio esencijalno važan zadatak uspostave slobode kretanja u cijeloj Bosni i Hercegovini, te izvršio uklanjanje svih vrsta blokada, kontrolnih punktova prepreka u kopnenom saobraćaju, a zatim je bio aktivan sudionik u rekonstrukcijskim projektima, uključujući obnovu, izgradnju i održavanje transportne infrastrukture uključujući mostove, željezničke pruge i cestovne puteve. IFOR-ovi inženjeri su igrali i bitnu ulogu u uspostavljanju opskrbe plinom, vodom i strujom. Ilustrativan primjer zatečenog stanja je bio grad

¹³⁹ Duran, Damir., (2017) *NATO integracije, značaj za Bosnu i Hercegovinu*, U.G. Euroatlanska integracije, Sarajevo, str. 164.

Mostar, gdje su svi gradski mostovi koji premošćavaju rijeku Neretvu bili srušeni u ratu.“¹⁴⁰

Bosna i Hercegovina je ponovo umrežena putnim pravcima, uz pomoć SFOR-a obnovljena su 62 velika mosta, desetine manjih mostova, otvoreno je 2.500 kilometara obnovljenih glavnih putnih pravaca, otvoren sarajevski aerodrom, oko 460 kilometara željezničke pruge je rasčišćeno i stavljeno u funkciju, te je prvi voz u Bosni i Hercegovini krenuo 30. jula 1996. godine. SFOR je tokom svoje misije u periodu 1996-2004. g uložio odnosno donirao preko 20 miliona eura za 20 projekata obnove željezničke infrastrukture u BiH u saradnji sa Željeznicama FBiH i Željeznicama RS.¹⁴¹ Pored ovih ulaganja u infrastrukturu države, SFOR je učestvovao i u obnovi zdravstvenih institucija i u saradnji sa domaćim institucijama sprovodio projekte izgradnje bolnica i domova zdravlja. Prisustvo NATO-a doprinijelo je i tome da se smanji broj nezaposlenih, Desetine hiljada građana prihvatilo je posao u IFOR/SFOR, čije su se brojne baze nalazile na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine. Lokalne zajenice, općine a i privatna lica imali su materjalnu korist koja se ogledala u izdavanju prostora. Za jedan broj općina to je bio glavni izvor finansiranja u poslijeratnom periodu.

„Putem NATO-ovog Programa Investicija u Sigurnost, SFOR je u Bosni i Hercegovini finansirao projekte opravke i poboljšanja infrastrukture, glavnih informacionih sistema telekomunikacija, u kojima su mnoge domaće firme u Bosni i Hercegovini sklapajući ugovore s SFOR-om bile izvođači radova, isporučioi proizvoda i usluga, a ukupna vrijednost tih projekata u periodu 1995-2000. je iznosila oko 133 miliona konvertibilnih maraka.“¹⁴²

U prvim mjesecima postratne obnove traženi su odgovori na dominirajuća pitanja poput kako uspostaviti slobodu kretanja na cijelom prostoru države Bosne Hercegovine? Kako obnoviti međuljudske komunikacije? Kako obnavljati meduetničko povjerenje? Kako zasnivati i voditi proces pomirenja između ratujućih subjekata? Kao odgovor na ova pitanja definisano je prvo polazite da proces obnove povjerenja i pomirenja u Bosni i Hercegovini kao zemlji koja je izašla iz rata najviše ovisi od izgradnje demokratskih kapaciteta i ekonomsko-socijalnog napretka koji omogućuje građanima da izađu iz teškog ekonomskog stanja. Drugo polazište je u stvaranju zakonskih institucionalnih pretpostavki za povratak izbjeglih raseljenih osoba u njihova

¹⁴⁰ Ibid, str. 171.

¹⁴¹ Orzech, James., (2004), *Decenija s Daytonom*, 2004, SFOR, Sarajevo, str. 17

¹⁴²NATO, 50 godina NATO infrastrukture 1951-2001, NATO Program investicija u sigurnost str. 56, Dostupno na: <https://www.nato.int/structur/intrastruc/50-years.pdf> , stranici pristupljeno 28.8.2022

predratna mjesta življenja. Kroz povratak izbjeglica se vrši obnova, ne samo njihovih porušениh kuća stanova, već obnova povjerenja u drugu etničku skupinu. Sa povratkom izbjeglica obnavlja se predratna multietnička struktura seoskih gradskih naselja. Valja imati u vidu da je sloboda kretanja građana, koju je omogućio SFOR, na cijelom prostoru države Bosne Hercegovine bila jedna od najvažnijih osnova za pomirenje između pripadnika etničkih skupina u Bosni i Hercegovini. I dominacija etničkih grupa u određenim regijama Bosne i Hercegovine je barem djelomično prekinuta zahvaljujući povratku izbjeglica i sprovođenju Odluke suda o konstitutivnosti naroda. Oba navedena polazišta imaju svoju opću pretpostavku u glavnom sigurnosnom okviru za izgradnju mira u Bosni i Hercegovini. Taj sigurnosni okvir su stvorile NATO-om predvodene vojne snage SFOR-a, a imale su ovlaštenja za implementaciju Dejtonskog mirovnog sporazuma.¹⁴³

Broj izbjeglica i raseljenih osoba u Bosni i Hercegovini je dostigao vrhunac od oko 2,2 milijuna 1995. godine, ali se znatno smanjio od tada. Prema procjenama iz 2021. godine, broj izbjeglica i raseljenih osoba u Bosni i Hercegovini iznosi oko 250.000. Ovi podaci su zasnovani na procjenama Visokog komesara Ujedinjenih naroda za izbjeglice (UNHCR) i drugih organizacija koje se bave pitanjima izbjeglica i raseljenih osoba. Tačan broj izbjeglica i raseljenih osoba u Bosni i Hercegovini tijekom 1990-ih sukoba je teško utvrditi, jer je bilo mnogo ljudi koji su bili raseljeni unutar zemlje i neki koji su pobjegli u druge zemlje. Međutim, široko je prihvaćeno da je broj izbjeglica i raseljenih osoba u Bosni i Hercegovini dostigao vrhunac od oko 2,2 milijuna 1995. godine. Broj je znatno smanjen od tada, jer su mnogi ljudi uspjeli se vratiti u svoje domove ili se nastaniti u drugim zemljama.

Pitanje izbjeglih i raseljenih lica regulisano je ANEKSOM 7, Dejtonskog mirovnog sporazuma gdje se u Članu 1. Navodi sljedeće: „Sve izbjeglice i raseljena lica imaju pravo da se slobodno vrate u svoje domove. Imaće pravo na povrat imovine koja im je oduzeta za vrijeme neprijateljstva od 1991. godine i da dobiju kompenzaciju za svu imovinu koja im se ne može povratiti. Svaki povratak izbjeglica i raseljenih lica je važan cilj rješavanja konflikata u Bosni i Hercegovini. Strane potvrđuju da će prihvatiti takvih osoba koje su napustile svoju teritoriju, uključujući one kojima je bila odobrena privremena zaštita trećih zemalja.” Do danas ovaj dio Dejtonskog sporazuma nije proveden do kraja. Danas skoro trideset godina nakon završetka rata izbjegla i raseljena lica nemaju uslove koji su im garantovani sporazumom. Oni povratnici koji

¹⁴³ Pejanović, Mirko, (2014), *Pretpostavke mira i pomirenja u Bosni i Hercegovini*, Izlaganje, Sarajevo, str. 12

su odlučili da se vrata na svoja ognjišta imaju izrazite probleme sa lokalnim vlastima. Proces povratka raseljenih osoba na svoja ognjišta u Bosni i Hercegovini, posebno na teritoriji entiteta Republika Srpska, traje od kraja sukoba, 1995. godine. Manji broj povratnika je odlučio da se vrati na svoja ognjišta. Većina raseljenih lica koji su bili izloženi zločinima još uvijek se nisu odlučili na taj korak a razlozi su obično nedostatak sigurnosti, nedostatak radnih prilika i otpor od strane lokalnog stanovništva i lokalne vlasti. Postalo je već izvjesno da se veliki broj raseljenih lica neće vratiti na svoja ognjišta iz navedenih razloga, također veliki broj raseljenih porodica odlučio je da oстане i živi na teritoriji gdje je većina stanovništva pripadnici iste etničke skupine, veliki broj raseljenih porodica odlučilo je da život nastavi u inostranstvu i državama koje su im pružile utočište za vrijeme rata u Bosni i Hercegovini. Ove činjenice su poražavajuće iz razloga što se etnička slika Bosne i Hercegovine teško može vratiti na onu prijeratnu. Rezultati etničkog čišćenja i drugih ratnih zločina ostaću zacementirani. Trenutna situacija gdje imamo nekoliko regija sa dominantno jednom etničkom grupom gdje vlada samo jedna etnička politika veliki je izazov za stanje sigurnosti Bosne i Hercegovine. Također u takvom ambijentu teško je izgraditi pomirenje i povjerenje među narodima Bosne i Hercegovine. Onemogućavanje procesa povratka raseljenih lica, obično je produkt netolerantne etničke politike koja to čini pod izgovorom da tako brani etničke interese trenutno većinskog naroda na toj teritoriji. Takvim djelovanjem se onemogućava stvaranje pozitivne društvene atmosfere a koja je neophodna za cjelokupno državni, etnički pa i pojedinačni napredak. Uprkos pokušajima takvih politika da sačuvaju jednoobraznu etničku sliku država pod izgovorom da se tako čuvaju interesi svog naroda, danas imamo naprimjer situaciju da je najveći stepen iseljavanja Hrvata upravo sa područja kantona gdje je premijer i svi ministri iz reda Hrvatskog naroda. Zaključak je taj da dijelovi Bosne i Hercegovine koji imaju animozitet spram povratnika uprkos tome da su sačuvali homogenu etničku sliku nisu razvili pozitivnu i prosperitetnu atmosferu za ljude koji tu žive.

Predviđanja potencijalnog uticaja punopravnog članstva Bosne i Hercegovine u NATO savezu

Osim postizanja svog vanjskopolitičkog opredjeljenja i cilja, Bosna i Hercegovina se čak i zakonski obavezala pristupiti NATO-u, ugradivši u svoj Zakon o odbrani Bosne i Hercegovine, Član 84.. koji glasi: "Parlamentarna skupština, Vijeće ministara BiH. Predsjedništvo, te svi subjekti odbrane, u okviru vlastite ustavne i zakonske nadležnosti, provest će potrebne aktivnosti za prijem Bosne i Hercegovine u članstvo NATO-a." U razmatranju članstva, postavlja se opravdano pitanje, šta će članstvo u NATO-u značiti za državu Bosnu i Hercegovinu i njene građane? Da li je ta integracija "istovremeno istorijsko rješenje za učvršćivanje mira i razvoj državnosti Bosne i Hercegovine", kako tvrdi akademik Mirko Pejanović.¹⁴⁴

Članstvo u NATO savezu je u dosadašnjim iskustvima uvijek imalo globalne, geopolitičke, ali i geoekonomske implikacije na zemlju članicu. Čini se značajnim primjetiti i činjenicu da nijedna od 28 članica u 68-godišnjoj historiji Saveza, nakon priljučivanja NATO-u, nije napustila Savez. Većina procjena se kreću u pravcu predviđanja da će se sa prijemom države Bosne i Hercegovine u NATO savez i Evropsku uniju u budućnosti dovršiti historijski proces internacionalizacije bosanskog pitanja kao pitanja razvoja države Bosne i Hercegovine unutar evropske zajednice država i naroda.¹⁴⁵

Pored zakona koji obavezuje Bosnu i Hercegovinu da svoju vojsku usklađuje sa NATO standardima i pored dokumenta Sigurnosna politika, koji jasno govori o težnjama države ka članstvu u euroatlanskim savezima, i dalje postoje ideje koje odvrćaju Bosnu i Hercegovinu od tog puta pa nude rješenja u obliku vojne neutralnosti ili čak neke alternative NATO putu. Postavlja se pitanje da li je država kao što je Bosna i Hercegovina spremna na vojnu neutralnost i šta se mora dogoditi da bi vojna neutralnost bila potpuna.

„Neutralnost kao sigurnosno rješenje se promovise onda kada država ne želi uključivanje u sigurnosno svrstavanje i savezništvo. Da bi neka država postala neutralna, načelno je potrebna izjava o tom statusu, ali i da druge države prihvate takav njen status.“¹⁴⁶ Faktor koji utiče na takvu odluku jeste i geostrateški položaj države. Sasvim je jasno u kakvom geografskom

¹⁴⁴ Pejanović, Mirko, (2011) *Integracija Bosne Hercegovine u EU i NATO kao pretpostavka izgrad nje mira državnih institucija*, članak. 27.5.2011

¹⁴⁵ Pejanović, Mirko, (2014)., *Pretpostavke mira pomirenja u Bosni i Hercegovini*, Izlaganje, Sarajevo, str. 4.

¹⁴⁶ Kovač, Mitar,. (2009), *Politička ili vojna neutralnost Republike Srbije*, CVS, Beograd, str. 152

položaju se nalazi Bosna i Hercegovina, to je položaj vijekovnog preplitanja različitih interesa susjednih država i bivših carevina što Bosnu i Hercegovinu a i cijeli region postavlja u izuzetno osjetljivo područje. „Za zasnivanje statusa neutralnosti nije dovoljna samo jednostrana izjava države o svom statusu neutralnosti, već i pravni i politički okvir takvog statusa, a koji se manifestuje potpisivanjem međudržavnog ugovora kojim druge države, većinom velike sile, izjavljuju da će priznati ili garantirati stalnu neutralnost određene države. Jednostrana izjava države o opredjeljenju za neutralnost, kao što je to slučaj sa Srbijom 2007.g., bez odgovarajućeg međunarodnog ugovora nema u međunarodno pravnom pogledu nikakav efekat.“¹⁴⁷

U slučaju Bosne i Hercegovini nema apsolutno nikakvih pretpostavki na osnovu kojih bi vojna neutralnost Bosne i Hercegovine bila moguća.

Odlučujući faktori koji omogućavaju dobivanje statusa neutralnosti su: geostrategijski položaj, stabilnost unutrašnje sigurnosne situacije, adekvatna ekonomska moć, visok BDP i sposobnost razvoja svih rodova vlastitih vojnih snaga. Kada realno sagledamo položaj naše države, Bosna i Hercegovina se nalazi u nestabilnoj regiji sa još nerješanim teritorijalnim sporovima (Kosovo), historijskim društveno-političkim neslaganjima oko prošlosti te budućeg unutarnjeg ustroja države, aktuelnim unutrašnjim sigurnosnim izazovima poput terorizma, te još uvijek osjeća ožiljke i posljedice ratne prošlosti - što govori u prilog tvrdnji da ne ispunjava uslove za sticanje statusa neutralnosti ni po jednom od gore navedenih faktora. Status neutralnost je jako skupa i opravdano je pitanje: da li mala zemlja poput Bosne i Hercegovine može sebi priuštiti neutralnost? Država koja se nalazi izvan sistema kolektivne sigurnosti sama snosi troškove svoje sigurnosti te nema mogućnost dijeljenja napora u suprostavljanju zajedničkim sigurnosnim izazovima, rizicima i prijetnjama na način kako se to ostvaruje unutar vojno-političkog saveza. Savremena međunarodna sigurnost je nedjeljiva i globalne sigurnosne prijetnje pogađaju sve države svijeta bez obzira na njihova politička opredjeljenja. Pristupanje sistemu kolektivne sigurnosti kakav je NATO pruža mogućnost uvećavanja svojih sigurnosnih kapaciteta uz manja finasijska ulaganja.¹⁴⁸

U posljednje vrijeme, posebno u entitetu Republika Srpska, prisutan je narativ koji u suštini glasi da je NATO protiv srba, pravoslavaca. Obično kao argument za to navode bombardovanje

¹⁴⁷ Ibid, str. 154.

¹⁴⁸ Duran, Damir., (2017) *NATO integracije, značaj za Bosnu i Hercegovinu*, U.G. Euroatlanska integracije, Sarajevo, str. 181.-182.

položaja takozvane VRS-a u Bosni i Hercegovini također i bombardovanje Srbije 1999. Godine. Odluka Bosne i Hercegovine da postane punopravna članica NATO saveza donešena je konsenzusom svih relevantnih političkih volja, odnosno svih institucija države Bosne i Hercegovine u kojoj su prisutne i sve etničke politike. Ove odluke su potvrđene unutar više različitik institucija kao što su Parlament, Predsjedništvo i Vijeće ministara Bosne i Hercegovine. Bitno je naglasiti da je to donešeno u vrijeme više različitih saziva i u kojima su bili prisutni predstavnici različitih političkih partija.

Odluka jedne etničke politike da bez ikakvog objektivnog razloga i objašnjenja napusti ovaj mehanizam proizvodi popriličnu štetu za Bosnu i Hercegovinu ali će sigurno da bazi dosadašnjeg iskustva najveću štetu osjetiti ona etnička grupa u čije ime se ovakva odluka i povlači.

Prije davanja osvrta na ta pitanja, diskusija o navedenoj temi se ne može početi prije prethodnog osvrta na pitanja: Zašto je srpski narod u Srbiji, a zatim i u Bosni i Hercegovini, a naročito kasnije u Republici Srpskoj, slijepo i masovno slijedio politiku Slobodana Miloševića i Radovana Karadžića? Zašto se vjerovalo izvještavanjima samo iz "srpskih medija? Šta je odnijelo prevagu prilikom zauzimanja stavova o tome šta je pravedno a šta nepravedno u raspadu Jugoslavije - potraga za istinom ili puka pripadnost svom narodu? Da li je krvna pripadnost potisnula ozbiljnu potragu za istinom i automatski izrodila slijepo vjerovanje i bezuslovno slijedenje tzv. "svojih" nacionalnih lidera? Zašto je većina srpskog naroda u Srbiji a zatim u Republici Srpskoj povjerovala u priču serviranu od Miloševića i Karadžića da je srpski narod žrtva a da su svi drugi narodi neprijatelji Srba, u teoriju zavjere koja glasi da se "ceo svet urotio protiv Srba? Pored političkih lidera, mediji su po mnogim ocjenama odigrali glavnu ulogu u odlučivanju srpskog naroda o izboru svog djelovanja tokom ratova 90-tih u bivšoj Jugoslaviji. Mediji u Srbiji su bili glavno propagandno oruđe Slobodana Miloševića velikosrpskih nacionalista kojim su širili šovinizam, ksenofobiju mržnju među pripadnicima srpskog naroda usmjerenu prema svakoj drugoj nacionalnosti prije i za vrijeme ratova na prostoru bivše Jugoslavije kao tzv. "neprijatelji" srpskog naroda označeni su: Slovenci, Hrvati, Bošnjaci, Albanci, a nakon sticanja nezavisnosti, posljednjih godina čak i Crnogorci.¹⁴⁹

Ovaj dugogodišnji trend trovanja naroda preko medija, nastavljen je i danas. Na javnom servisu entiteta Republika Srpska, medijski narativ, skoro da se uopste nije promjenio i skoro da se ne

¹⁴⁹ Ibid, str. 183.

razlikuje od onog koji je bio prisutan za vrijeme ratnih godina.

„Mediji i javnost u Republici Srpskoj čak i na sve presude Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju (MKSJ) reaguju sa negiranjem, poricanjem i odbijanjem pravičnosti suda. Do 2016. godine, MKSJ je za teška kršenja međunarodnog humanitarnog prava počinjena na prostoru bivše Jugoslavije podigao optužnice protiv ukupno 161 osobe, od kojih su 94 Srbi, 29 Hrvati, 9 Albanci, 9 Bošnjaci, 2 Makedonci i 2 Crnogorci-a osudio ukupno 83 osobe.“¹⁵⁰ Pored svih navedenih činjenica, srbijanska javnost ne prihvata činjenice i odbacuje presude međunarodnih sudova pod izgovorom da se „sudi samo Srbima“ i svakako se teži ka negiranju krivice i njenom izjednačavanju sa ostalim učesnicima rata.

U potpunosti se zanemaruje ili ignoriše činjenica da je cjelokupno političko rukovodstvo Republike Srpske u periodu 1992-1995, iz SDS stranke - Radovan Karadžić, Momčilo Krajišnik, Biljana Plavšić, Nikola Koljević, Radoslav Brdanin, Duško Tadić, od nadležnog međunarodnog suda osuđeno za ratne zločine i za udruženi zločinački poduhvat na 21 godinu zatvora. Kasnije su nagrađeni od sadašnjeg političkog rukovodstva RS-a. To jasno i slikovito govori o odnosu političkih predstavnika i većine stanovništva u Republici Srpskoj prema ratu i ratnim dešavanjima u Bosni i Hercegovini i prema činjenicama i istinama utvrđenim u presudama Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju. Idenični stavovi se reflektiraju i prema intervencijama NATO-a tokom 1995. godine u Bosni i Hercegovini, 1999. godine u Srbiji, te pitanjama potencijalnog članstva BiH u NATO-u. Jedna od plasiranih laži glasi da je „NATO protiv pravoslavaca“, što je u potpunosti neutemeljena tvrdnja, jer po zvaničnim statističkim podacima u državama sadašnjim članicama NATO-a živi 36,3 miliona pravoslavnog stanovništva, koje predstavlja većinsko stanovništvo u članicama NATO-a Grčkoj, Bugarskoj Rumuniji. Pravoslavci čine većinu u novoj članici Crnoj Gori (74,2%), Makedonija kao o nedavno članica saveza ima većinsko pravoslavno stanovništvo(64,8%), lako pravoslavci u Bosni i Hercegovini nisu većinsko stanovništvo (30,78%), nijedna važna odluka u državnoj zakonodavnoj, sudskoj i izvršnoj vlasti se ne može donijeti bez pristanka pravoslavaca. Stoga, ukoliko se Bosna i Hercegovina pridruži NATO-u, u budućnosti će od 31 članice ukupno šest država biti članice NATO-a sa većinskim ili velikim udjelom pravoslavnog stanovništva - čime

¹⁵⁰ Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju: <http://www.icty.org/bcs/cases/podaci-o-postupci-ma>
Pristupljeno: 28.8.2022

je svaka izjava o navodnom neprijateljskom odnosu NATO-a prema pravoslavcima lišena bilo kakvih utemeljenih argumenata i osnove. Na osnovu svih dostupnih dokaza i činjenica sa sigurnošću se može izreći tvrdnja da-NATO nikad nije bio protiv srpskog naroda, i prognoza - da nikada neće biti ni u budućnosti. Važno je napraviti distinkciju da je NATO poduzeo vojne akcije protiv političkog rukovodstva Srba 1995. (Karadžić) i 1999. godine (Milošević) a ne protiv srpskog naroda. Pritom treba razjasniti, šta je NATO? NATO je suma svih pojedinačnih država, tačnije svih 28 država, gdje se odluke donose na osnovu principa "jedna država jedan glas" i konsenzusa, stoga bi optužba NATO-a kao neprijatelja srpskog naroda značila i optužbu svake države članice NATO-a da je protivnik Srba. Historija pokazuje da to nije slučaj. NATO je pozvao BiH, Srbiju i Crnu Goru da postanu članice NATO-a, a u sve tri zemlje srpski narod ima veliki dio u ukupnom stanovništvu, političke predstavnike Srba koji vrše vlast na državnom nivou. Sa članstvom, Srbi bi imali jak uticaj u stvaranju politika i donošenja odluka u NATO-u. Kada bi neke države-članice NATO-a bile protiv Srba, one nikad ne bi predložile ili prihvatile članstvo Srbije, Bosne i Hercegovine i Crne gore; na taj način NATO-ova politika otvorenih vrata je dokaz da ne postoji antisrpsko raspoloženje. Nadalje, akcije NATO-a za vrijeme ratnih sukoba 1992-1995. i 1999. godine se nisu odnosile na srpski narod sve obične i poštene građane. Navedene intervencije su bile usmjerene protiv određenih političkih i vojnih lidera koji su zloupotrijebili koncept nacionalizma i počinili zločine protiv čovječnosti, suprotno međunarodnom pravu i ljudskim pravima. Svrha djelovanja NATO-a je imala za cilj da navede političke i vojne lidere da preuzmu odgovornost za svoje djelovanje, da zaustave izdavanje naredbi vojnim i sigurnosnim snagama za vršenje aktivnosti koje su protivne međunarodnom pravu, uključujući i rezolucije UN-a.¹⁵¹

¹⁵¹ Duran, Damir., (2017) *NATO integracije, značaj za Bosnu i Hercegovinu*, U.G. Euroatlanska integracije, Sarajevo, str. 185.-186.

Mogući ekonomski uticaj članstva u NATO savezu

Dosadašnja iskustva zemalja članica NATO pokazuju da je članstvo u NATO donosi, naravno viši stepen sigurnosti, ali svakako samo članstvo donosi i nova strana ulaganja jer stranim ulagačima dosta znači činjenica da je država u koju ulaže svoj novac poprilično sigurna, što je apsolutno razumljivo. Susjedne zemlje poput Hrvatske i Crne Gore su u svojim prvim godinama članstva osjetile povećan broj turista i posjetioca.

Ekonomska saradnja u Savezu zasniva se na članu 2. Sjevernoatlantskog ugovora koji kaže da će sve zemlje članice "težiti uklanjanju sukoba u svojim međunarodnim ekonomskim politikama podržavati međusobnu ekonomsku saradnju". U okviru NATO saveza organiziran je Ekonomski odbor NATO-a, što još jedanput potvrđuje činjenicu da NATO nije samo vojnopolički savez, već savez koji ističe i svoju ekonomsku stranu. Postoje direktni i indirektni efekti, mjerljivi i nemjerljivi, fiksni i varijabilni, reverzibilni i ireverzibilni. Ne postoji univerzalna metodologija niti kvantitativni dokazi na osnovu kojih se egzaktno može utvrditi ekonomski efekat ove integracije. Ono što se sa sigurnošću može utvrditi na osnovu analize osnovnih ekonomskih parametara i dosadašnjih teoretskih rasprava, jeste da postoji veza između pridruživanja članstvu u NATO savezu i rasta razvoja zemlje, te da je ta korelacija pozitivna.¹⁵² Naravno ekonomski rast nije samo produkt jednostavnog ulaska, razlog ekonomskog porasta jesu i reforme koje uslijede prije samog ulaska koje su tu da bi društvo i buduću članicu ojačali.

U pogledu glavnih oblasti analize potencijalnih ekonomskih efekata integracije Bosne i Hercegovine u NATO, posebno se ističu integracijski efekti na sljedeće:

5. Strane direktne investicije i kreditni rejting
6. Troškovi odbrane
7. Proizvodnja i izvoz naoružanja i vojne opreme
8. Povezivanje sa tržištima najrazvijenijih ekonomija u svijetu (SAD-EU)
9. Turizam¹⁵³

¹⁵² Hadžović, Denis, (2009), *Troškovi i beneficije pridruživanja BiH NATO savezu*, Centar za sigmon studije BiH, Sarajevo, str. 37.

¹⁵³ Duran, Damir., (2017) *NATO integracije, značaj za Bosnu i Hercegovinu*, U.G. Euroatlanska integracije, Sarajevo, str. 192.

Strane direktne intervencije i kreditni rejting

Općenito važi mišljenje da bi ulazak Bosne i Hercegovine u NATO dao garanciju kretanja zemlje ka stvaranju prosperiteta i stabilnosti, a osim toga, članstvo NATO-u šalje pozitivan signal investitorima te utiče na bolji kreditni rejting zemlje. Članstvo Bosne i Hercegovine u NATO-u nije samo vanjskopolitički prioritet, već će se time stvoriti uslovi za razvoj zemlje te otvoriti bolje poslovne mogućnosti za bosanskohercegovačke kompanije. Povećana sigurnost koju nosi članstvo u NATO-u pogoduje trgovinskoj razmjeni, ali utiče i na porast stranih investicija. Tako su se npr. u zemljama koje su pristupile NATO-u prije nego što su postale članice EU strane investicije udvostručile, a u nekim i utrostručile u godini kada su ušle u NATO.¹⁵⁴ U ovom pogledu namjenska industrija Bosne i Hercegovine doatno bi se razvila a također i ostale privredne grane bi mogle da crpe dodatna strana ulaganja koja su neophoda država u tranziciji kao što je Bosna i Hercegovina.

Uticao članstva na investicije i poslovni ciklus

Eliminacijom nesigurnosti i smanjenjem političkih rizika na finansijskom tržištu, lokalne banke, bez obzira na to da li se radi o stranom ili domaćem vlasništvu, mogu dobiti više povoljnih kredita, čime se smanjuje cijena kapitala prilikom lansiranja kredita na tržište. Ovim se prizivaju liberalnije poslovne politike banaka, što vodi ka kreditnoj ekspanziji, nižim kamatnim stopama, i poboljšavaju se uvjeti za dobivanje neophodnog finansijskog kapitala za nove poslove. Jeftiniji kapital doprinosi smanjenju troškova ulaganja, što direktno utiče na brzinu povrata investicija, a što, opet, pozitivno utiče na donošenje poslovnih odluka o novim projektima¹⁵⁵

„Samo sigurna Bosna i Hercegovina, kao članica NATO-a i EU, može postati ekonomski razvijena i prosperitetna država koja će povećati svoje blagostanje, kao i standard i socijalnu sigurnost svojih građana. Ubrzana integracija Bosne i Hercegovine u EU i NATO, osnova je za stabilan ekonomski i politički razvoj Bosne i Hercegovine“¹⁵⁶

Članstvo u NATO-u također može pomoći u unapređenju ekonomskih veza između Bosne i

¹⁵⁴ Ibid, str. 192.

¹⁵⁵ Pranjić, Goran, (2013), *Dobrobiti članstva u NATO-u: Historijsko iskustvo i budućnost Bosne Hercegovine*, str.3.

¹⁵⁶ Pejanović, Mirko, (2011), *Integracija Bosne i Hercegovine u EU i NATO kao pretpostavka izgradnje mira državnih institucija*, članak, 2011

Hercegovine i drugih zemalja članica NATO-a, što može povećati trgovinske i investicijske tokove između njih. Ovo bi moglo dovesti do rasta izvoza pa i uvoza, što bi moglo povećati poslovni ciklus u Bosni i Hercegovini.

Troškovi odbrane i poslovanje sa NATO-om

Pitanje, koliko bi koštalo Bosnu i Hercegovinu članstvo u NATO savezu jeste pitanje koje se obično postavlja kod one strane koja nije za NATO put Bosne i Hercegovine. Članstvo u NATO savezu se predstavlja skupim ali se zaboravlja činjenica da je vojna neutralnost dosta skuplja iz razloga što u takvoj situaciji država mora da se oslanja na svoje vlastite resurse i kapacitete koji su neophodni za kvalitetnu odbranu. Uzmemo li u obzir situaciju u kakvoj se Bosna i Hercegovina nalazi, prije svega onu finansijsku dolazimo do zaključka da je to neizvodivo. Naravno kada na to dodamo geografski položaj regiona u kojem se Bosna i Hercegovina nalazi a svakako i konstantnu političku nestabilnost, vojna neutralnost postaje nemoguća misija.

Direktan uticaj na bh. ekonomiju i tvrdnje da je ulazak BiH u NATO preskup u odnosu na koristi koje donosi, treba posmatrati u svjetlu da izostankom Bosne i Hercegovine iz sistema NATO-ove kolektivne sigurnosti naša zemlja bi trebala pet puta više vojnih aviona, tri puta više tenkova i dva i pol puta više ljudi u djelatnom vojnom sistemu. To bi svakako bio veliki teret za ekonomiju. Nasuprot tome, članstvo u NATO-u znači manje vojnika, oružja i opreme, te stepen sigurnosti koji nijedna druga organizacija osim NATO-a ne može pružiti. Članstvo u NATO-u, omogućit će Bosni i Hercegovini da odbrambene potrebe finansira sa ne više od 2 posto budžeta, što je znatno niži udio od onoga koji imaju neutralne zemlje. Kao što se moglo vidjeti na primjerima dvanaest postsocijalističkih zemalja, samo u Bugarskoj procenat izdvajanja BDP-a za potrebe odbrane iznosi više od 2%, dok je u drugim zemljama taj procenat većinom ispod preporučenog standarda NATO-a od 2% BDP-a.¹⁵⁷

Osim sigurnosti, prije svega vojne, članice saveza dobivaju i dijelom jačaju svoju ekonomsku sigurnost. Zemlje članice saveza članstvom stiču i mogućnost poslovanja i sa NATO-om kao

¹⁵⁷ Duran, Damir., (2017) *NATO integracije, značaj za Bosnu i Hercegovinu*, U.G. Euroatlanska integracije, Sarajevo, str. 198

organizacijom koja ima službenu listu dobavljača na kojoj se nalaze jedino kompanije iz zemalja članica.

Dakle, ulaskom u punopravno članstvo NATO saveza, bosanskohercegovačke kompanije moći će sudjelovati na tenderima za nabavku roba i usluga koje Sjevernoatlantski savez treba u bilo kojoj od država članica. To je i prilika da se domaće kompanije uključe u modernizaciju oružanih snaga po NATO standardima.¹⁵⁸

Turizam

Članstvo u NATO-u može imati pozitivan utjecaj na turizam u nekoj zemlji, jer može poboljšati percepciju sigurnosti i stabilnosti te zemlje kod stranih turista. Ako se turisti osjećaju sigurnije u određenoj zemlji, oni su više skloni da posjete tu zemlju i potroše više novca tu.

Budući da je turizam u stalnom porastu, te da se smatra dugoročno jednom od najperspektivnijih privrednih grana Bosne i Hercegovine, članstvo BiH u NATO-u predstavlja i šansu za turizam. S obzirom da BiH posjeduje brojne prirodne ljepote, gradove i sredine sa bogatim i turistima interesantnim kulturno-historijskim naslijeđem i arhitekturom, te mjesta za odmor i rekreaciju, za stalno povećanje i kontinuitet dolaska turista je bitna opća sigurnost, odnosno da li postoji prijetnja od terorizma, izbijanja sukoba i destabilizacije u određenoj državi. Poznato je da su zemlje članice NATO-a obilježene na svim turističkim mapama, što kod savremenog turista uliva osjećaj sigurnosti i predstavlja dodatni podsticaj da posjeti i boravi u zemlji u kojoj je sigurnost zagarantovana.¹⁵⁹

¹⁵⁸ Ibid. str. 199.

¹⁵⁹ Ibid, str. 200.

Moguć uticaj članstva u NATO-u na sigurnost Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina je u svojoj bliskoj prošlosti imala je iskustvo agresije i rata na svojoj teritoriji. Mnoge posljedice toga rata se i danas osjećaju a rezultat toga su političke krize, netrpeljivost, negativan nacionalni i etnički uticaj na sve sfere političkog života države Bosne i Hercegovine. Jedan od bitnih uticaja koje bi članstvo u savezu donijelo jeste i spriječavanje ratova. Poznata je činjenica kako članice NATO-a međusobo ne ratuju a svakako je i tu sistem kolektivne odbrane gdje bi u svakom momentu iza države Bosne i Hercegovine stajao moćni NATO savez. Pored navedenog uticaja po pitanju izbijanja ratova, kroz članstvo Bosna i Hercegovina bi ojačaja i na polju borbe protiv terorizma koji je jedan od najvećih izvora nesigurnosti u cijelom svijetu. Da NATO savez nije samo vojni savez pokazuje i solidarnost NATO članica koja je jako izražena za vrijeme prirodnih katastrofa.

Spriječavanje ratova

Predsjedništvo BiH je ocijenilo da će dugoročno NATO još uvijek predstavljati najznačajniji faktor globalne sigurnosti i u budućnosti.¹⁶⁰ Lideri države su prepoznali da kompleksnost savremenih sigurnosnih prijetnji uveliko prevazilazi sposobnosti bilo koje države za pojedinačno neovisno reagovanje. U Sigurnosnoj politici BiH je prepoznato da je jedino zajedničkim aktivnostima, partnerstvima i saradnjom zemalja na široj platformi moguće efikasno djelovati na smanjenju i eliminaciji sigurnosnih prijetnji. Osnovna i historijska dobrobit od članstva u NATO-u se ogleda u ograničavanju napada na državu članicu izvana, jer bi napad na jednu članicu pokrenuo vojno-politički odgovor svih članica. Na primjer ovaj član Sjeveroatlanskog ugovora je od posebnog značaja novim članicama NATO-a odnosno bivšim članicama Varšavskog pakta, gdje u javnosti postoji povećan strah i strepnja od moguće buduće ekspanzije Rusije, kao što je to doživjela Ukrajina aneksijom Krima¹⁶¹ i naravno kao što to doživljava i sada sa brutalnom agresijom na njenu teritoriju.

¹⁶⁰ Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, IV poglavlje odbrambene politike, 2006.

¹⁶¹ Duran, Damir., (2017) *NATO integracije, značaj za Bosnu i Hercegovinu*, U.G. Euroatlanska integracije, Sarajevo, str.208.-209.

Borba protiv terorizma

Terorizam je najveća prijetnja ne samo za BiH, već i za susjedne zemlje, članice NATO zemalja, a i šire za međunarodnu stabilnost i prosperitet. Upravo su teroristički napadi na SAD 11. septembra 2001.g. bili povod da NATO po prvi put u svojoj historiji primjeni čuveni Član 5. svog ugovora, što je rezultiralo stvaranju pragmatičnog pristupa u borbi protiv terorizma i dalo novu vrijednost NATO-u. NATO se u potpunosti uključio u pružanje podrške svojim članicama u borbi protiv terorizma, u svim poljima - političkom, operativnom, konceptualnom, vojnom, tehnološkom, i naučnom. Stoga je na samitu u Chicago-u 2012.g. NATO usvojio nove smjernice za politike u borbi protiv terorizma, te razvio cijelu lepezu sposobnosti neophodnih radi odbrane i odvrćanja bilo koje prijetnje zaštiti i sigurnosti svojih populacija.¹⁶²

Pomoć pri prirodnim katastrofama

Humanitarne katastrofe poput zemljotresa na Haitiju, naročito u slabim državama mogu biti katalizator političke i socijalne nestabilnosti.¹⁶³ Jedna od gotovo redovnih nedaća sa kojima se BiH susreće skoro svake godine su elementarne nepogode poput požara i poplava, u različitim intezitetima. NATO pruža pomoć svojim članicama u slučajevima prirodnih katastrofa, te, da bi te aktivnosti što kvalitetnije bile sprovedene, pri glavnom štaba NATO-a formiran je Komitet za civilno planiranje za vanredne situacije, kao vrhovno savjetodavno tijelo NATO-a za zaštitu civilne populacije i korištenje civilnih resursa, koji pruža: civilnu stručnost i sposobnosti na polju spremnosti na odbranu od terorističkih akcija, odgovor na humanitarne i prirodne katastrofe i zaštitu najvažnije infrastrukture kao podrška državnim vlastima u vanrednim situacijama. Osnovan je i Euroatlantski centar za koordinaciju odgovora na katastrofe (EADRCC), koji ima ulogu koordinacije uzajamne pomoći država Euro-atlantskog partnerskog vijeća u slučaju katastrofe.¹⁶⁴

¹⁶² NATO Strateški koncept 2010., *odbrana i odvrćanje*“, str. 17.

¹⁶³ Bullard, John (2010), *Novi koncept za nove izazove*, članak, magazin Demokratija i sigurnost, br. 2/3,

¹⁶⁴ Huseinbašić, Samir, (2008)., *Civilno zaštita u Euro-atlantskim sistemima sigurnosti*, Sarajevo, str 56

Članstvo Bosne i Hercegovine u NATO savezu pomoglo bi daljoj demokracizaciji društva, jačanju državnih institucija i jačanje standarda sekularne države. Povezivanje i udruživanje sa zapadnim demokratijama pomoglo bi Bosni i Hercegovini na njenom demokratskom jačanju a svakako i jačanju društvenog standarda. Dosadašnje iskustvo pokazuje da su skoro sve članice NATO saveza ubrzo postale i članice Evropske unije koja dodatno doprinosi demokracizaciji društva a i jačanju društvenog standarda.

Kao savez razvijenih demokratskih zemalja članstvo u NATO-u predstavlja izuzetno značajan simbolički pomak u građenju demokratskog potencijala bilo koje zemlje. Putem članstva, BiH bi sebi osigurala prijeko potrebnu političku stabilnost i čvrstu osnovu građenja prijateljskih odnosa sa susjednim zemljama i najmoćnijim državama Evrope i svijeta. Kako bi izbjegla stagnaciju, nacionalistički separatizam, vjerski fundamentalizam, ili neki drugi oblik totalitarizma gubitkom demokratije - što se mnogim državama već dešavalo kroz historiju, pridruživanje NATO-u savezu zapadnih demokratija bi dodatno afirmisalo jačanje demokratskih institucija, standarda kapaciteta sekularne države BiH. Sve zemlje bivšeg Istočnog bloka su prije ulaska u EU postale članice NATO-a. Imajući ovo u vidu možemo zaključiti da bi prijem u NATO trebao doprinjeti ubrzanom integrisanju u Evropsku uniju. Neke od primjera kako članstvo u NATO-u može podstaknuti pozitivne demokratske promjene cijelog društva možemo naći u Italiji, Njemačkoj i Španiji, koje su se od totalitarnih fašističkih režima transformirale u demokratske države. U Italiji je nakon diktature Musolinija prijetilo uspostavljanje nove diktature kroz vladavinu komunističke partije, ali je članstvom u NATO-u nastanak nove diktature neutralisan podrškom zapadnih zemalja demokratskim procesima.¹⁶⁵

„Pozitivan uticaj na životni standard građana je aspekt priključenja NATO savezu kojem se sigurno nada veliki broj građana BiH. Iskustva zemalja Istočne Evrope pokazuju da je u periodu nakon sticanja članstva u NATO-u zaista došlo do povećanja bruto domaćeg proizvoda (BDP), i to skoro u svim članicama, negdje više negdje manje.“¹⁶⁶

Sve su ovo zapažanja i zaključci koji podrazumijevaju konstituiranje državne politike u koju su integrirane različite etničke politike. U protivnom, ukoliko se neka etnička politika suprostavi

¹⁶⁵ Duran, Damir., (2017) *NATO integracije, značaj za Bosnu i Hercegovinu*, U.G. Euroatlanska integracije, Sarajevo, str. 214.

¹⁶⁶ NATO press release: PR/CP (2009)009)

ovakvom konceptu i procesu, ovakva politika postaje onda neprovodiva. Posljedice su različite i štetne po sve u Bosni i Hercegovini. Odgovornost za razvoj takve situacije i negativnih posljedica koje dolaze, obično snosi ona politika koja je to proizvela.

5. ZAKLJUČAK

Za Bosnu i Hercegovinu, nerijetko se kaže da je most između dvije strane svijeta, Istoka i Zapada. Most koji povezuje i koji je spojio dva svijeta i tako je vijekovima. Poređenje sa mostom sigurno nije slučajno, pored toga što su mostovi oduvijek tu da spajaju ljude, gradove, države, narode i tako dalje. Zaboravlja se činjenica da na mostu nije uvijek ugodno, zaboravlja se da su na mostu često jaki udari vjera ili jednostavnije kazano na mostu je stalno propuh.

Kao mjesto na kojem su se dotakli Istok i Zapad, Bosna je dugo vremena slovila kao najistočnija zemlja Zapada i kao najzapadnija zemlja Istoka. Zbog ovih viševjekovnih preklapanja i prelamanja na ovom prostoru stvoren je specifičan geostrateški položaj protkan i specifičnim etno–nacionalnim sastavom stanovništva. Kroz svoju historiju Bosna i Hercegovina je pružala utočište mnogima; hereticima Bogumilima, Jevrejima žrtvama inkvizicije u Španiji, stanovništvu prognanom od ratova itd. Kulturološka raznolikost ovog prostora predstavljala je specifičnost Bosne ali također ta ista raznolikost znala je da bude i jedinim razlogom krvoprolića. U radu je predstavljen historijski presjek razvoja sigurnosne situacije sa sve njenim značajnim akterima iz određenih perioda. Jasne su činjenice postojanja ideje državnosti Bosne koja je bila podržana od cijelog stanovništva.

„U Bosni zvono crkve nikad nije smetalo glasu mujezina“, riječi su koje se vežu za Husein kapetana Gradašćevića. Ličnost koja je u historiji Bosne i Hercegovine ostavila neizbrisiv trag posebno na polju državnosti i samostalnosti. Ličnost koju su u momentima pokreta za autonomiju podržali katolički gvardija a i sam pravoslavni mitropolit je organizovao kršćane za vojsku. Uz ovu temu pomenut je i Banjalučki boj koji je nedvojbeno formirao i izgradio svijest o želji za Bosnom kao nezavisnom i samostalnom državom. Tada narod Bosne, samostalno je odbranio svoju domovinu i tako pokazao jedinstvo i želju da Bosna bude svoja.

Iako je Pokret za autonomiju krvavo ugušen, ideja nezavisnosti Bosne i Hercegovine živjela je i dalje.

Nakon najavljene okupacije koja je uslijedila poslije Berlinskog kongresa vođen je rat za odbranu Bosne. Pored muslimanskog stanovništva u odbrani Bosne je učestvovao i značajan broj pravoslavnog, katoličkog i Jevrejskog stanovništva.

Sljedeća epizoda koja je pokazala zajedništvo naroda Bosne i Hercegovine jeste Drugi svjetski rat. U vrijeme NOR-a, stanovništvo Bosne i Hercegovine pokazalo je svoju odlučnost u borbi

protiv fašizma, skoro sve velike ofanzive su vođene na teritoriji Bosne i Hercegovine. Za vrijeme rata vraćena je državnost Bosne i Hercegovine. Tada Bosna i Hercegovina postaje Socijalistička Republika Bosna i Hercegovina u sastavu Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije. Izgledalo je da Bosna i Hercegovina ponovo postaje država/republika ravnopravnih građana ali nažalost i tada većinsko stanovništvo, Bošnjaci, u takvom okruženju i atmosferi postaju majorizirani. To se ogledalo u zabrani njihovog historijskog imena a išlo se čak i do te mjere da se Bošnjaci pa čak ni pod nazivom muslimani a kasnije i Muslimani nis smatrali nacijom. Tome svjedoči famozna priča o šestoj baklji na grbu SFRJ. Na grbu SFRJ do 1974. godine nije bilo mjesta za baklju koja je simbolizirala Bošnjake tada Muslimane. To se ogledalo u negiranju trećeg najbrojnijeg naroda u zajedničkoj državi, sve do Ustava 1974. godine kada sa Muslimani (Bošnjaci) nacionalnu ravnopravnost ali opet ne pod historiskim nazivom tog naroda nego su se morali zadovoljiti nazivom Musliman.

Nakon smrti Josipa Broza, velikosrpski nacionalizam doživljava svoju naglu ekspanziju, retrogradna ideja „Načertanija“ pojačana parolom „svi Srbi u jednoj državi“ Jugoslaviju je uvukla u ratove. Nakon proglašenja nezavisnosti Bosne i Hercegovine, odmah je uslijedila i agresija Savezne Republike Jugoslavije (Srbije i Crne Gore). Iz tog perioda bitno je pomenuti dokument „Platforma Predsjedništva Bosne i Hercegovine za djelovanje u ratnim uslovima“. Rezolucija UN-a kojom su uvedene sankcije Srbiji i Crnoj gori u početku su pomogle braniteljima Bosne i Hercegovine a istim sankcijama i scenariom zapriječeno je i Hrvatskoj.

UNPROFOR kao međunarodna organizacija u Bosni i Hercegovini koja je trebala da zaštiti stanovništvo, prije svega Bošnjake, nije uspješno odradila svoj posao. Rezultat su bila masovna silovanja, ubistva i progoni stanovništva i na kraju genocid u Srebrenici. Embargo na naoružanje je samo pomogao agresorskim snagama i branioce Bosne i Hercegovine stavio u nezavidan položaj, dok je sa druge strane „No Fly Zone“ pomogao u odbrani Bosne i Hercegovine. Agresijom Hrvatske na Bosnu i Hercegovinu 1993. godine bilo je jasno da se odnosi unutar Bosne i Hercegovine ne mogu riješiti bez uplitanja vodećih sila. Zaustavljena je agresija Hrvatske i prekinut sukob HV-a i ARBiH potpisivanjem Washintonskog sporazuma. Nakon značajnih uspjeha Armije Bosne i Hercegovine, međunarodna zajednica odlučila se na korak da ide ka uspostavljanju mira u Bosni i Hercegovini. Višemjesečnim posredovanjem stvoreni su uslovi za pregovore koji su se odvijali u Daytonu, SAD. Sporazum je potpisan u Parizu 14. decembra 1995. godine. Tako je nastavljen kontinuitet države Bosne i Hercegovine koji sada

izgleda tako da ima dva entiteta i jedan distrikt. Za potpisivanje mira i prekid agresije na Bosnu i Hercegovinu ponajviše je zaslužan NATO savez na čelu sa SAD-om i tako od kraja agresije pa do danas između Bosne i Hercegovine i NATO saveza postoji povezanost. Integracije i konačno pristupanje u NATO savez za Bosnu i Hercegovinu predstavlja imperativ koji nema alternativu. Ovu tezu potvrđuju razni zakoni i zakonski akti koji su produkt konsenzusa predstavnika iz sva tri naroda u Bosni i Hercegovini. Danas u Bosni i Hercegovini postoje politike koje se otvoreno zalažu za prekidanje NATO puta, uprkos prije postignutim dogovorima koji jasno ukazuju na to da je mjesto Bosne i Hercegovine u NATO savezu. Pored prioriteta NATO članstva, Bosna i Hercegovina ima za prioritete i članstvo u Evropskoj Uniji. U usporedbi ova dva prioriteta, članstvo u NATO savezu za Bosnu i Hercegovinu je prioritetniji i u mnogome važnije. Neki od razloga za ovu i ovakvu tvrdnju jesu iskustva velikog broja trenutnih članica Unije koje su prije pristupanja u Evrpsku Uniju postale članice NATO saveza. Dalje, primjer Bosne i Hercegovine i reformi vojske i policije. Sa trenutne historijske distanace jasno se može zaključiti da je reforma vojske prošla mnog uspješnije nego reforma policije. Razlozi su ti što je iza reforme vojske, koja je bila jedan od uslova za sam put Bosne i Hercegovine ka NATO savezu, stajala SAD i sam NATO savez. Naravno i ovaj problem je bio nerješiv bez uplitanja međunarodne zajednice koja je nizom reformi odbrane uspjela da na teritoriji Bosne i Hercegovine uspostavi funkcionalnu vojsku koja će da bude u službi svih građana Bosne i Hercegovine. Ta reforma je bila jako uspješna jer se uspjelo u ostvarivanju cilja, Bosna i Hercegovina je dobila jedinstvene Oružane snage. Oružane snage Bosne i Hercegovine danas su multinacionalna vojna sila koja po svom sastavu i ustrojstvu ne odudara od drugih evropskih vojnih sila. Oružane snage su postale funkcionalan državni aparat koji i danas jako dobro funkcioniše.

Pored ove reforme, pokušalo se i sa reformom policije koja nažalost nije prošla onako kako je zamišljeno i nije doživjela uspjeh kakav je dostignut sa reformom vojske, razloga je nekoliko a svakako jedan od glavnih razloga jeste negativan etnički uticaj i nerazumijevanje tada politika koje su predstavljale narode u Bosni i Hercegovini. Još jedan od razloga je i taj što se reformi vojske pristupalo ozbiljnije i međunarodni uticaj i prisutnost je bio mnogo veći prije svega SAD-a. Reforma vojske je bila uslovljena i od strane NATO saveza koji je tada izričito zahtjevao reformu vojske kao glavni uslov da bi Bosna i Hercegovina uopšte bila razmatrana kao buduća potencijalna članica tog saveza. Slučaj sa reformom policije nije bio toliko izričit i samoj reformi nije bilo pristupljeno ozbiljno od strane neke države koja ima snagu i kapacitet kao što je to

SAD. Iza ove reforme stajale su države članice Evropske Unije koje čak nisu imale ni usaglašen stav po pitanju ove reforme, zato danas vrijedi stav da reforma policije u Bosni i Hercegovini nije uspješna ili nije uspješna na nivou reforme vojske.

Bosna i Hercegovina treba da svoju sigurnosnu politiku gradi na bazi NATO standarda i da teži što skorijem članstvu u NATO savezu. Benefiti koji dolaze sa članstvom nisu samo sigurnosni nego i ekonomski. To pokazuju iskustva članici saveza koje su u svojim prvim godinama članstva osjetili taj pomak. Naime članstvom u savezu, domaćim kompanijama se otvaraju nova tržišta i uspostavlja se međusobna saradnja i trgovina zemalja članica međusobno. Velika strana ulaganja dožive ekspanziju zato što članstvom u savezu, ulagačima se šalje jasna slika sigurnosti okruženja u koji žele da investiraju svoj novac. Zemljama u tranziciji, zemljama koje su u prošlosti bile dio Varšavskog pakta strana ulaganja su neophodna iz razloga lakše i kvalitetnije privatizacije i prelaska na kapitalističko uređenje. Bosna i Hercegovina se smatra zemljom u tranziciji i svakako da bi članstvo u NATO savezu imalo značajan uticaj na ekonomiju i socijalni standard života.

Ispravljanje neprijateljstva i sukoba između etničkih grupa u Bosni i Hercegovini je ključno za postizanje dugoročnog mira i stabilnosti u zemlji. Međutim, to nije lahko postići, jer su mnogi građani Bosne i Hercegovine još uvijek podijeljeni etnički i emotivno vezani za prošlost.

Da bi se postiglo trajno pomirenje, potrebno je raditi na izgradnji povjerenja između etničkih grupa i promicanju tolerancije i poštovanja prema različitostima. To podrazumijeva edukaciju o historiji i kulturi drugih etničkih grupa, kao i rad na razvoju zajedničkih projekata i aktivnosti koje mogu pomoći u izgradnji mostova između ljudi. Također je važno da se osigura da svi građani u Bosni i Hercegovini imaju jednaka prava i mogućnosti, bez obzira na njihovu etničku pripadnost. Samim time se jača funkcionalnost sigurnosne politike i cjelokupnog sistema sigurnosti te reducira negativan uticaj koji proizvode etničke politike i tako ugrožavaju sigurnost građana i naroda u Bosni i Hercegovini. To podrazumijeva jačanje institucija i njihovo poštivanje zakona, kao i rad na unapređenju ekonomskih i socijalnih prilika za sve građane. Samo tako će se uspostaviti pravna država u kojoj svi građani mogu živjeti u skladu i povjerenju, a Bosna i Hercegovina će postati zemlja koja se može okrenuti budućnosti umjesto da je vezana za prošlost.

LITERATURA

1. Ajnadžić, Nedžad, (2002), *Obrana Sarajeva*. Institut za istraživanje zločina, Sarajevo
2. Aličić Ahmen S. (1996), *Pokret za autonomiju Bosne od 1813. do 1832.*, Orijentalni institute u Sarajevu
3. Anđelić, Neven, (2005) *BiH između Tita i Rata*, Samizdat B92, Beograd
4. Bamac, Ivo, *AGRARNA REFORMA I KOLONIZACIJA 1918. GODINE*
5. Bašagić – Redžepašić Safvet beg (Mirza Safvet) (1900), *Kratka uputa u prošlost BIH 1463 – 1850*, Vlastita naklada, Sarajevo
6. Blašković, Pero, (2000), *Sa Bošnjacima u svjetskom ratu*, Gasellschaft Bosnisher Akademir in Osterreich, Wien,
7. Bojić, Mehmedalija., (2001), *Historija Bosne i Bošnjaka*, TKD Šahinpašić, Sarajevo,
8. Bullard, John (2010) , *Novi koncept za nove izazove*, članak, magazin Demokratija i sigurnost
9. Cikotić, Selmo (2010), *Sigurnosne pretpostavke Bosne i Hercegovine*, Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca, Sarajevo
10. Cigor, Norman., (1998) *Genocid u Bosni*, BKC, Sarajevo
11. Cvitković, Ivan, (2016) ., *Uloga izvoza vojne opreme i naoružanja na ekonomski rasti u Hrvatskoj*, stručni završni rad, Visoka škola za ekonomij, poduzetništvo i upravljanje Nikola Šubić Zrinski, Zagreb
12. Čekić, Smail., (2004) *Agresija na Republiku BiH, Knjiga 1*, institute za istraživanje zločina protiv čovječnost i međunarodnog prava, Sarajevo,
13. Duran, Damir., (2017) *NATO integracije, značaj za Bosnu i Hercegovinu*, U.G. Euroatlanska integracije, Sarajevo
14. Holbrooke, Richard., (1998), *Završiti rat*, prevedeno sa engleskog, TKP Sahimpašić, Sarajevo.
15. Hađović, Denis, (2009), *Troškovi i beneficije pridruživanja BiH NATO savezu*, Centar za sigmon studije BiH, Sarajevo

16. Huseinbašić, Samir, (2008)., *Civilno zaštita u Euro-atlantskim sistemima sigurnosti*, Sarajevo
17. Imamović, Mustafa, (2003), *Historija države i prava BIH*, Magistrat, Sarajevo
18. Imamović, Mustafa,. (1998) *Historija Bosnjaka*, Preporod, Sarajevo,
19. Ibrahimagić, Omer., (2003), *Bosanska državnost i nacionalnost* , Vijeće Kongresa bošnjačkih intelektualaca , str,2.
20. Kovač, Mitar,. (2009), *Politička ili vojna neutralnost Republike Srbije*, CVS, Beograd,
21. Kreso, Muharem, Iskustva odbrane Bosne i Hercegovine, rukopis
22. Orzech, James,. (2004), *Decenija s Daytonom*, 2004, SFOR, Sarajevo,
23. Pejanović, Mirko, (2010) *Ogledi o državnosti i političkom razvoju BiH - Studije, članci, intervjui*, Šahinpašić, Sarajevo-Zagreb
24. Pejanović, Mirko, (2014), *Pretpostavke mira i pomirenja u Bosni i Hercegovini*, Izlaganje
25. Pejanović, Mirko, (1999). *Bosansko pitanje i Srbi u BiH*, Bosanska knjiga, Sarajevo
26. Pejanović, Mirko, (2011) *Integracija Bosne Hercegovine u EU i NATO kao pretpostavka izgradnje mira državnih institucija*, članak
27. Pranjić, Goran, (2013), *Dobrobiti članstva u NATO-u: Historijsko iskustvo i budućnost Bosne Hercegovine*,
28. Vujaklija, Milan (1980), *Leksikon stranih reči i izraza*, Prosveta, Beograd, str. 538.

DOKUMENTI

29. Rezlocija VKBI od 22.12.1992. Almanah VKBI 1992. 2002. Sarajevo: VKBI,2003
30. Sigurnosna politika Bosne i Hercegovine, document, Sarajevo 2006

31. Strategije nacionalne sigurnosti Republike Hrvatske
32. Razgovor sa visokim predstavnikom Paddy Ashdown, Sarajevo, 01.08.2005.
33. Iz razgovora sa Enesom pelidijom u Sarajevu, 19. decembar 2006.
34. Dokument MUP-a Federacije BiH, INFORMACIJA restruktiranja policije u BIH (2004 – 2005.), Sarajevo, februar 2006.god.
35. Program rada Ministarstva Odbrane Bosne i Hercegovine za 2023.godinu
36. Zakon o odbrani BiH, -OS BIH: JEDNA VOJNA SILA ZA 21. VIJEK, Izvještaj komisije za reform odbrane, Sarajevo Septembar, 2005
37. NATO press release: PR/CP (2009)009)

WEB STRANICE

38. <https://www.slovenskavojska.si/en/>
39. <https://poslovnisvijet.ba>
<https://www.nato.int>
40. Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, Aneks 1-A, Član 1., http://www.oscebih.org/dejtonski_mirovni_sporazum/BS/home.htm,
41. Vijeće sigurnosti UN-a, Rezolucija br. 1088 od 12.12.1996, rezolucije Vijeća sigurnosti UN-a 1996, Dostupno na: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/N97/026/19/PDF/N9702619.pdf?OpenElement>
42. Odrambeni dokumenti, Bijela knjiga, Ministarstvo odbrane BiH
43. http://www.mod.gov.ba/default.aspx?template_id=143&pageIndex=1
44. NATO, 50 godina NATO infrastrukture 1951-2001, NATO Program investicija u sigurnost str. 56, Dostupno na: <https://www.nato.int/structur/intrastruc/50-years.pdf>
45. <http://www.icty.org/bcs/cases/podaci-o-postupci-ma>
46. <https://veteranmagazin.ba>

SKRAĆENICE

ABHO - atomsko, biloško, hemijska odbrana

ARBIH - Armija Republike Bosne i Hercegovine

AVNOJ - Antifasističko vijeće naroda Jugoslavije

BDP - bruto domaći proizvod

BIH - Bosna i Hercegovina

COVID-19 - *coronavirus disease 2019*

EU - Evropska unija

FBIH - Federacija Bosne i Hercegovine

HDZ - Hrvatska demokratska zajednica

HV - Hrvatska vojska

HVO - Hrvatsko vijeće obrane

IFOR - *Implementation force* - snage za implementaciju

ISAF - *International Security Assistance Force* - Međunarodne sigurnosne snage za podršku

JNA - Jugoslovenska narodna armija

KSHS - Kraljevina Srba Hrvata Slovenaca

MES - minsko eksplozivna sredstva

MKSJ - Međunarodni krivični sud za Jugoslaviju

MUP – Ministarstvo unutrašnjih poslova

MONUSCO - *United Nations Organization Stabilization Mission in the Democratic Republic of the Congo* - Stabilizacijska misija Organizacije Ujedinjenih naroda u Demokratskoj Republici Kongo

NATO – *North Atlantic Treaty Organisation* - Sjevernoatlanski vojni savez

NDH - Nezavisna država Hrvatska

NOR - Narodni oslobodilački rat

OSA - Obavjestajno sigurnosna agencija

OSBIH - Oružane snage Bosne i Hercegovine

OSCE - *Organization for Security and Co-operation in Europe* - Organizacija za europsku sigurnost i suradnju

PfP - *partnership for peace* - Partnerstvo za mir

RH - Republika Hrvatska
RS - Republika Srpsla
SS - *Schutzstaffel* - odred za zastitu
SAD - Sjedinjene Americke Države
SDA - Stranka demokratske akcije
SDS - Srpska demokratska stranka
SFOR - *Stabilization force* - snage za stabilizaciju
SFRJ - Socijalisticka Federativna Republika Jugoslavija
SHS – Drzava Srba, Hrvata, Slovenaca
SIPA - *State Investigation and Protection Agency* - Državna agencija za istrage i zaštitu
SKVP - Stalni komitet za vojna pitanja
UN - Ujedinjene nacije
UNHCR - *United Nations High Commissioner for Refugees* - Visoki komesarijat Ujedinjenih
nacija za izbjeglice
UNMEE –*United nations mission in Ethiopia and Eritrea* - Misija Ujedinjenih nacija u Etiopiji i
Eritreji
UNPROFOR - *United nations protection force* - Zaštitne snage Ujedinjenih nacija
ZAVNOBIH - Zemaljsko antifasisticko vijeće narodnog oslobođenja Bosne i Hercegovine
VFBIH - Vojska Fedracije Bosne i Hercegovine
VKBI - Vijeće Kongresa bosnjačkih intelektualaca
VRS - Vojska Republike Srpske

Naziv odsjeka i/ili katedre: Odsjek za sigurnosne i mirovne studije

Predmet: /

IZJAVA O AUTENTIČNOSTI RADOVA

Ime i prezime: Tarik Lendo

Naslov rada: Uticaj etničkih politika na sigurnosnu politiku Bosne i Hercegovine

Vrsta rada: Završni magistarski rad

Broj stranica: 95

Potvrđujem:

- da sam pročitao/la dokumente koji se odnose na plagijarizam, kako je to definirano Statutom Univerziteta u Sarajevu, Etičkim kodeksom Univerziteta u Sarajevu i pravilima studiranja koja se odnose na I i II ciklus studija, integrirani studijski program I i II ciklusa i III ciklus studija na Univerzitetu u Sarajevu, kao i uputama o plagijarizmu navedenim na web stranici Univerziteta u Sarajevu;
- da sam svjestan/na univerzitetskih disciplinskih pravila koja se tiču plagijarizma;
- da je rad koji predajem potpuno moj, samostalni rad, osim u dijelovima gdje je to naznačeno;
- da rad nije predat, u cjelini ili djelimično, za stjecanje zvanja na Univerzitetu u Sarajevu ili nekoj drugoj visokoškolskoj ustanovi;
- da sam jasno naznačio/la prisustvo citiranog ili parafraziranog materijala i da sam se referirao/la na sve izvore;
- da sam dosljedno naveo/la korištene i citirane izvore ili bibliografiju po nekom od preporučenih stilova citiranja, sa navođenjem potpune reference koja obuhvata potpuni bibliografski opis korištenog i citiranog izvora;
- da sam odgovarajuće naznačio/la svaku pomoć koju sam dobio/la pored pomoći mentora/ice i akademskih tutora/ica.

Mjesto, datum

Sarajevo, 26.6.2023. godine

Potpis
